

ΑΚΤΙΝΕΣ

ΟΡΓΑΝΟΝ ΤΗΣ «ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΗΣ ΕΝΩΣΕΩΣ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΩΝ»

ΕΤΟΣ Κ'.

ΑΠΡΙΛΙΟΣ 1957

ΑΡΙΘ. 180.

ΔΙΑ ΝΑ ΥΠΕΡΠΗΔΗΘΗ ΤΟ ΔΙΛΗΜΜΑ

Εἰς τὴν σειράν τῶν ἀρθρῶν γραμμῆς τοῦ συνεργάτου μας Π. Μελίτη δημοσιεύεται τώρα ἡ κατωτέρω εἰσήγησίς του εἰς τὸ συνέδριον τῆς «Παγκοσμίου Χριστιανικῆς Ἡγεσίας» (International Christian Leadership) ποῦ συνήλθε τὸ παρελθὸν θέρος εἰς τὴν Χάγην. Αἱ ἀπόψεις ποῦ ἐκτίθενται εἰς τὴν εἰσήγησιν αὐτήν, ἄς χρησιμεύσουν ὡς σύνοψις τῶν ἀρθρῶν ποῦ ἐδημοσιεύθησαν ἕως τώρα ἀλλὰ καὶ ὡς πρόλογος διὰ τὰ ἀρθρα ποῦ θὰ ἀκολουθήσουν.

Α'.

Δώδεκα χρόνια ἔχουν περάσει, ἀπὸ τότε ποῦ ἐτελείωσεν ὁ δεῦτερος παγκόσμιος πόλεμος καὶ ἀφάνταστον ἔκτασιν ἔχουν πάρει αἱ ζυμώσεις, αἱ ἐξελίξεις, αἱ ἀλλαγαὶ ποῦ ἐσημειώθησαν κατὰ τὰ χρόνια αὐτά. Δίδουν, ἀλήθεια, εἰς πολλὰ καίρια σημεῖα, μίαν εἰκόνα τῆς ἀνθρωπότητος ἐντελῶς διάφρονον ἀπὸ ἐκείνην ποῦ ἐβλέπαμεν ὅταν ὁ πόλεμος ἐτελείωνεν. Εἰς ἓνα σημεῖον ὁμως δὲν ὑπάρχει μεταβολή. Εἰς τὸ κύριον χαρακτηριστικὸν τῆς νοοτροπίας τοῦ αἰῶνος μας, εἰς τὸν φόβον. Ὁ ἄνθρωπος εἶναι καὶ σήμερον φοβισμένος, τόσον φοβισμένος, ὅσον ἦτο καὶ τὴν ἐπαύριον τῆς ἀναχωχῆς.

Ἀπὸ τί ὅμως εἶναι φοβισμένος ὁ ἄνθρωπος; Ἡ ἀπάντησις φαίνεται πρόχειρος! Ὁ σημερινὸς ἄνθρωπος, λέμε, φοβεῖται τὸν τρίτον παγκόσμιον πόλεμον, μὲ τὰς ἀφαντάστους ὄντως καταστροφὰς ποῦ ἐνδέχεται ὁ πόλεμος αὐτὸς νὰ φέρῃ!

Καὶ ὅμως ἄς μᾶς ἐπιτραπῇ νὰ διατυπώσωμεν τὴν ἀντίληψιν ὅτι εἰς τὸ βάθος ὁ φόβος ποῦ δημιουργεῖ τὴν νοοτροπίαν τοῦ αἰῶνος μας, ὥστε νὰ ἀποκληθῇ ὁ αἰὼν μας, «ὁ αἰὼν τοῦ φόβου», ὅτι ὁ φόβος αὐτὸς δὲν περιορίζεται εἰς τὸ ἐνδεχόμενον ἐνὸς τρίτου παγκοσμίου πολέμου. Χωρὶς ἴσως

οὔτε ὁ ἴδιος νὰ τὸ ἀντιλαμβάνεται, ὁ σύγχρονος ἄνθρωπος κυριαρχεῖται γενικώτερον ἀπὸ τὸν φόβον ἐκείνου ποῦ «δὲν ξέρει τί τοῦ γίνεται». Εἶναι ὁ φόβος τοῦ μικροῦ παιδιοῦ ποῦ εὐρίσκεται κλεισμένον μέσα εἰς ἓνα σκοτεινὸν δωμάτιον. Ἡ καλύτερα εἶναι ὁ φόβος τοῦ ὁδοιπόρου ποῦ ἔχει χάσει τὸν δρόμον του μέσα εἰς ἓνα πυκνὸ δάσος. Ὁ σημερινὸς ἄνθρωπος εἶναι ὁ ἄνθρωπος ποῦ ἀντιλαμβάνεται ὅτι ἔχει χάσει τὸν δρόμον του καὶ αὐτὴ ἡ φοβερὰ διαπίστωσις, τὸν γεμίζει ἀπὸ φόβον, ἔστω καὶ ἂν ὁ ἴδιος δὲν ἔχη ἐπίγνωσιν τοῦ αἰτίου ποῦ τὸν κάνει φοβισμένον.

Εἰς περασμένας ἐποχὰς ὁ ἄνθρωπος δὲν εἶχε τέτοιον φόβον. Ὅλος ἀντιθέτως! Εἰς τὸν 10' αἰῶνα κυρίως καὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ εἰκοστοῦ ὁ ἄνθρωπος ἐνόμιζεν ὅτι μόνον μίαν δυσχέριαν εἶχε τὴν δυσχέριαν ἐκλογῆς ἀνάμεσα εἰς τοὺς πολλοὺς δρόμους ποῦ ἐνόμιζεν ὅτι ἦσαν ὀρθάνοικοι εἰς τὴν διάθεσίν του. Τώρα ἔμαθε (αἷμα τοῦ ἐκόστισε τὸ μάθημα!) ὅτι οἱ δρόμοι αὐτοὶ ἦσαν πλάνα. Ὁ σημερινὸς ἄνθρωπος εἶναι ἐλεύθερος ἀπὸ τῶν αὐτῶν πλάνων περὶ τοῦ δρόμου. Καὶ αὐτὸ, αὐτὴ ἡ ἀπογοήτευσις ἀπὸ τὰς ἀπατηλὰς προσδοκίας, αὐτὴ ἡ ἐλευθερία καὶ ἀντιστοίχως αὐτὴ ἡ ταπεινώσις ποῦ ἀντικατέ-

στησε τὴν οἴησιν γενεῶν περασμένων, αὐτὰ ὅλα εἶναι κέρδος μεγάλο. Δὲν εἶναι βέβαια ὁ δρόμος. Εἶναι ὅμως ἡ δυνατότης νὰ ἀνοίξη ὁ δρόμος πού θὰ ὀδηγήσῃ εἰς τὴν διέξοδον ἀπὸ τὸ σημερινὸν χάος, εἰς τὴν αὔριον πού θὰ εἶναι καλύτερη ἀπὸ τὴν σημερινον. Σήμερον αἱ δυνατότητες νὰ εὔρη ὁ ἄνθρωπος τὸν δρόμον του εἶναι ἀσυγκρίτως μεγαλύτεραι παρὰ ὅταν ὁ ἄνθρωπος ἦτο ὑπερήφανος δεσμώτης τῶν ἀπατηλῶν προσδοκιῶν τοῦ παρελθόντος.

Αὐτὴ ὅμως ἡ δυνατότης εἶναι συγχρόνως προσταγή. Προσταγὴ τοῦ Οὐρανοῦ πρὸς τοὺς φορεῖς τῆς ἀληθείας πού εἶναι ὁ ἀληθινὸς δρόμος. Πρὸς τοὺς σημερινούς χριστιανούς. Πρὸς τὴν χριστιανικὴν ἡγεσίαν. Πρέπει νὰ κάμωμεν τὸ πᾶν διὰ τὰ εὔρη ὁ ἄνθρωπος τὸν ὀρθὸν δρόμον, τὸν μόνον δρόμον, τὸν δρόμον πού δείχνει ἡ πίστις μας, ἀλλὰ καὶ ἡ πείρα τοῦ ἀνθρώπου πλέον. Καὶ εἰς ἓνα σημεῖον τὸ χριστιανικὸν μήνυμα δὲν ἔγινεν ἀκόμη ἀρκετὰ σαφές εἰς τὸν σημερινὸν ἄνθρωπον. Τὸ σημεῖον πού ἀναφέρεται εἰς τὴν τρομερὰν ἀπόστασιν ἢ ὁποῖα, εἰς τὴν φαντασίαν τοῦ συγχρόνου ἀνθρώπου, τὸν χωρίζει ἀπὸ τὸν δρόμον αὐτόν. Πράγματι! Ὁ σύγχρονος ἄνθρωπος τελεῖ ὑπὸ τὸ κράτος τῆς πλάνης, ὅτι τάχα ὁ δρόμος τοῦ χριστιανικοῦ μηνύματος εἶναι μακρὰν ἀπὸ αὐτόν. Ἦμπορεῖ αὐτὸ τὸ «μακρὰν» νὰ σημαίη «ὑψηλότερα». Μακρὰν ἐν πάσῃ περιπτώσει. Μακρὰν ἢ ὑψηλότερα ἀπὸ αὐτόν, μακρὰν ἢ ὑψηλότερα, πάντως ἕξενον, ἀπὸ τὰ προβλήματα του αὐτῆς ἐδῶ τῆς γῆς, αὐτῆς ἐδῶ τῆς ζωῆς τὰ προβλήματα, τὰς ἀνάγκας, τὰς ἀγωνίας, τὰς ἀσθενείας, τὰς πνευματικὰς ἀδυναμίας, τοῦ ἀνθρώπου, τοῦ σημερινοῦ ἀνθρώπου.

Ἡ πλάνη αὐτὴ ἔχει δύο ἐκφάνσεις. Ὁ ἄνθρωπος φαντάζεται τὴν ἀσθένειαν ὡς κατὰ πῶς τὸν χωρίζει ἀπὸ τὸν ἱατρόν, ἐνῶ ἀκριβῶς, λέγει ἡ κοινὴ λογικὴ ἀλλὰ τονίζει καὶ τὸ χριστιανικὸν μήνυμα, ἡ ἀσθένεια εἶναι ὄχι χωρισμὸς ἀλλὰ σύνδεσμος μετὰ τὸν ἱατρόν. Καὶ αὐτὴν μὲν τὴν μορφήν τῆς πλάνης ὁ κάθε εἶδος χριστιανικὸς ἄμβων ὁμολογουμένως καταβάλλει ἐπαινετὴν προσπάθειαν διὰ τὰ τὴν πολεμήσῃ καὶ νὰ ὑπενθυμίῃ τὰ λόγια τοῦ Κυρίου, ὅτι «οὐ χρει-

αν ἔχουσιν οἱ υἱαίνοντες ἱατροῦ ἀλλ' οἱ κακῶς ἔχοντες». Ὑπάρχει ὅμως μία ἄλλη μορφή τῆς πλάνης αὐτῆς, ὡς πρὸς τὴν ὁποῖαν θὰ μᾶς ἐπιτραπῇ νὰ παρατηρήσωμεν ὅτι δὲν γίνεται ὅ,τι πρέπει διὰ τὰ ὑπερνηκισθῆ.

Διὰ τὰ δώσωμεν μίαν ἰδέαν τῆς πλάνης αὐτῆς θὰ καταφύγωμεν εἰς τοὺς λόγους τοῦ Σωκράτους εἰς τὴν ἐνώπιον τῶν δικαστῶν ἀπολογία του, ὅταν οἱ δύο κατήγοροί του, ὁ Ἄνητος καὶ ὁ Μέλητος, ἐζητοῦσαν τὴν καταδίκην του. «Ἐμὲ δέ», ἔλεγεν, «ὃ ἄνδρες δικασταί, Ἄνητός τε καὶ Μέλητος, κτεῖναι μὲν δύνανται βλάψαι δὲ οὐ». Τὰ λόγια αὐτὰ τοῦ Σωκράτους τὰ ἐπανέλαβαν μάρτυρες καὶ ἀπολογηταὶ τοῦ Χριστιανισμοῦ εἰς τοὺς Ρωμαίους αὐτοκράτορας τῶν διωγμῶν. «Ἦμπορεῖτε νὰ μᾶς σκοτώσετε, ἔλεγαν, ἀλλὰ δὲν ἠμπορεῖτε νὰ μᾶς βλάψετε». Σὺν τῷ χρόνῳ ὅμως κατωρθώσαμεν νὰ τὰ ἀντιστρέψωμεν καὶ σὰν νὰ θέλωμεν νὰ εἰποῦμε εἰς τὸν σημερινὸν ἄνθρωπον, ὁ ὁποῖος μᾶς ζητεῖ βοήθειαν διὰ τὰ προβλήματα καὶ διὰ τὰς δυσκολίας τῆς σημερινῆς του ζωῆς, τούτης τῆς ἐπιγείου, σὰν νὰ ἐρχώμεθα καὶ νὰ τοῦ λέμε: Ὁ Χριστιανισμὸς, ὃ σημερινὸν ἄνθρωπε, ἠμπορεῖ νὰ σοῦ δείξῃ τὸν δρόμον πρὸς τὸν Οὐρανόν, ἠμπορεῖ, λοιπόν, νὰ σὲ σώσῃ, ἀλλὰ δὲν ἠμπορεῖ νὰ σὲ βοηθήσῃ. Τὸ Εὐαγγέλιόν μας ἠμπορεῖ νὰ σοῦ δώσῃ τὴν σωτηρίαν ἢ ὁποῖα ἀνοίγει τὸν δρόμον πρὸς τὴν αἰωνιότητα, ἀλλὰ μὴ τοῦ ζητεῖς νὰ σὲ βοηθήσῃ διὰ τὰ σύγχρονα προβλήματα σου, τούτης ἐδῶ τῆς ζωῆς τὰ προβλήματα. Δὲν εἶναι αὐτὸ ἡ δουλειά του».

Δὲν εἶναι ἡ δουλειά του;... Μὰ πῶς εἶναι δυνατόν ἢ ρίζα νὰ μὴ φέρῃ καρπὸς καὶ πῶς εἶναι δυνατόν ἢ σωτηρία ὡς πρὸς τὴν αἰωνιότητα νὰ μὴ ἔχῃ ὡς ἀποτέλεσμα τὴν βοήθειαν εἰς τὴν ἀντιμετώπισιν τῶν προβλημάτων τῆς συγχρόνου ζωῆς; Καὶ ἀπὸ τὴν ἄλλην μεριά, πῶς θὰ ἀπαγορευώμεν εἰς τὸν σύγχρονον ἄνθρωπον, προκειμένου νὰ κρίνῃ τὸ χριστιανικὸν μήνυμα, νὰ χρησιμοποιῇ τὸ κριτήριον, τὸ ὁποῖον ὁ Κύριος ὁ ἴδιος ἔθεσεν, ὅτι ἀπὸ τῶν καρπῶν αὐτῶν θὰ γνωρίσετε τὴν ρίζαν, τὸ δένδρον; Τί θὰ τοῦ ἀπαντήσωμεν ὅταν μᾶς ἐρωτᾷ: ἀφοῦ δὲν μπορεῖτε νὰ με βοηθή-

σετε, πῶς θὰ πιστεῦσω ὅτι ἠμπορεῖτε νὰ μὲ σώσετε;

Β'.

Ἄς μὴ γελοιώμαστε! Διὰ τὴν εὐρη ὁ σημερινὸς βασανισμένος ἀλλὰ ταπεινωμένος ἄνθρωπος τὸν δρόμον τοῦ πρὸς τὸν Χριστιανισμόν, πρέπει νὰ εὐρη καὶ ὁ σημερινὸς Χριστιανισμὸς, ἐννοοῦμεν: οἱ σημερινοὶ συνειδητοὶ Χριστιανοί, τὸν δρόμον πρὸς τὸν σύγχρονον ἄνθρωπον. Πρέπει νὰ ἐμφανισθῆ εἰς τὸν ἄνθρωπον ὁ Χριστιανισμὸς ὡς ὁ φίλος πὸν ἀγαπᾷ τὸν σημερινὸν ἄνθρωπον. Ἀκριβῶς ὅπως ὁ Θεὸς ἐγένεν ἄνθρωπος, πρέπει νὰ ἐμφανισθῆ καὶ ἡ θεία αὐτῆ ὁδὸς πὸν λέγεται χριστιανικὸς τρόπος ζωῆς ὡς ὁδὸς πὸν εἶναι καὶ ἄνθρωπινη. Πρέπει νὰ ἐμφανισθῆ τώρα ὁ Χριστιανισμὸς καὶ ὡς ἀνθρωπισμὸς καὶ ὡς ἡ ἀπάντησις, ἡ μόνη ἀπάντησις, εἰς τὸ ἀνθρωπιστικὸν πρόβλημα.

Ἡ λέξις αὐτῆ «ἀνθρωπισμὸς» ἴσως ἐκ πρώτης ὄψεως δημιουργήσῃ κάποια ἀντίδρασις μέσα μας. Καὶ δὲν θὰ εἶναι ὅλως ἄδικος, πάντως δὲν θὰ εἶναι ἀνεξήγητος, αὐτῆ ἡ ἀντίδρασις. Εἶναι γνωστὸν ὅτι, μὲ τὴν ἐπίκλησιν ἰδίως τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων καὶ Λατίνων συγγραφέων τῆς κλασικῆς παιδείας, κατόπιν τῆς Ἐπιστήμης, κατόπιν ἄλλων ιδεωδῶν, μὲ τὴν ἐπίκλησιν τοιούτων ἀξιωῶν ἐσχηματίσθη μία νοοτροπία ἡ ὁποία, ἐμφανιζομένη ὡς φίλη τοῦ ἀνθρώπου, ἰσχυρίζεται ὅτι αὐτῆ ἠμπορεῖ νὰ τὸν σώσῃ καὶ νὰ τὸν συντροφεύσῃ, διότι θὰ τὸν ἐλευθερώσῃ ἀπὸ διάφορα δεσμὰ καὶ ἕνα ἀπὸ τὰ δεσμὰ αὐτὰ θεωρεῖ καὶ τὴν πίστιν ἀκριβῶς εἰς τὰς ὑπερανθρωπίνους ἀξίας, εἰς τὴν αἰωνιότητα. Καὶ ναὶ μὲν τοῦ ἀνθρωπισμοῦ αὐτοῦ ὑπῆρξαν πάρα πολλαὶ ποικιλίαι, μὲ ποικίλην τὴν στάσιν ἔναντι τοῦ Χριστιανισμοῦ. Εἰς τὴν πραγματικότητα ὁμοῦς ὁ οὐμανισμὸς ἀπετέλεσεν ἐν πολλοῖς μίαν ἀντιχριστιανικὴν γραμμὴν πορείας.

Παρ' ὅλον ὁμοῦς ὅτι ὁ ἀνθρωπισμὸς ἐχρησιμοποιήθη ἀπὸ τὴν ἀντιχριστιανικὴν ἀρνήσιν, παρ' ὅλον τοῦτο, ἢ μᾶλλον ἀκριβῶς διὰ τοῦτο, πρέπει τὸ χριστιανικὸν μήνυμα νὰ ἐμφανισθῆ καὶ ὡς μήνυμα ἀνθρωπιστικόν. Πρὸς τοῦτο ὁμοῦς, πρέπει νὰ συμφωνήσωμεν ἐπὶ τοῦ ἐξῆς: Ἐάν θέλωμεν ὁ Χριστιανισμὸς νὰ ἐπανακτήσῃ τὴν ἐπα-

φῆν τοῦ μὲ τὸν σύγχρονον ἄνθρωπον, πρέπει ὅσοι κατὰ τοῦτον ἢ ἐκείνον τὸν τρόπον φαίνονται ὅτι ἐκπροσωποῦν τὸν Χριστιανισμόν νὰ ἀγαπήσῃ τὸν ἄνθρωπον. Ὁ δρόμος τῆς ἀγάπης πρὸς τὸν Θεὸν περὶ ἀπὸ τὸν δρόμον πὸν λέγεται ἀγάπη πρὸς τὸν ἄνθρωπον. «Ὁ μὴ ἀγαπᾷ τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ ὃν εἶώρακε, τὸν Θεὸν ὃν οὐχ εἶώρακε, πῶς δύναται ἀγαπᾶν;»

Γ'.

Καὶ πρὸς τοῦτο πρέπει οἱ συνειδητοὶ χριστιανοὶ τῆς παρούσης γενεᾶς νὰ ὁμολογήσῃ ὅτι δὲν ἔχουν τὴν ἀγάπην αὐτὴν πρὸς τὸν ἄνθρωπον. Τοῦλάχιστον δὲν τὴν ἔχουν εἰς ὅσον βαθμὸν καὶ εἰς ὅσην πληρότητα νομίζουσιν ὅτι τὴν ἔχουν. Ἴδου δύο σπουδαιότατα σημεῖα, εἰς τὰ ὁποῖα ὑστεροῦν.

Τὸ πρῶτον, εἶναι ἡ ἀγάπη πρὸς τὸν ξεπεσμένον, τὸν «ἀμαρτωλὸν» ἄνθρωπον. Πρέπει νὰ δεῖξωμεν εἰς τὸν σύγχρονον ἄνθρωπον ἐμπράκτως, ὅτι ὁ Χριστιανισμὸς εἶναι ἀκριβῶς ὅπως ὁ ἰατρός (διὰ τὴν γυρίσωμεν εἰς τὴν εἰκόνα πὸν χρησιμοποιεῖ αὐτὸς ὁ Κύριος) ἐχθρὸς τῆς ἀσθενείας ἀλλὰ φίλος τῶν ἀσθενῶν. Ὅτι ἐπομένως εἶναι εἰς θέσιν νὰ κατανοήσῃ τὸν ἄνθρωπον πὸν πέφτει καὶ τὰς συνθήκας πὸν τὸν ἐσπρωξάν εἰς τὴν πτώσιν. Ὅτι δὲν ἐρχεται νὰ λιθοβολήσῃ ἀλλὰ νὰ βοηθήσῃ. Ὅχι «ἵνα κρίνῃ τὸν κόσμον, ἀλλ' ἵνα σώσῃ τὸν κόσμον».

Τὸ δεύτερον σημεῖον εἶναι σχετικὸν μὲ τὴν κατηγορίαν τὴν ὁποίαν ὁ ἐξωχριστιανικὸς οὐμανισμὸς ἀπευθύνει κατὰ τοῦ Χριστιανισμοῦ ἤδη ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τῆς Ἀναγεννήσεως εἰς τὴν Ἰταλίαν, ὅτι δηλ. ὁ Χριστιανισμὸς ἀδιαφορεῖ διὰ τὸν ἄνθρωπον εἰς τὴν γήϊνην ἐκφανσιν τῆς ζωῆς του. Ψέμα βέβαια εἶναι αὐτό, ἀλλὰ ψέμα πὸν παρεπλάνησε μάζας καὶ γενεάς. Καὶ διὰ τὴν ἀνατρέψωμεν τὸ ψέμα αὐτό πρέπει νὰ δεῖξωμεν ὅτι ἀγαπῶμεν τὸν ἄνθρωπον ὅχι μόνον ὡς προοριζόμενον διὰ τοὺς οὐρανοὺς, ἀλλὰ καὶ ὡς ὃν γήϊνον καὶ εἰς τὴν γήϊνον του ὑπόστασιν, εἰς τὰ γήϊνά του ἐνδιαφερόντα, εἰς τὴν γήϊνην του πάλην. Τὸν ἄνθρωπον ὡς ὃν αὐτῆς ἐδῶ τῆς ζωῆς, αὐτῆς ἐδῶ τῆς γῆς. Πρέπει μὲ ἄλλα λόγια νὰ ὑ-

περηνικθῆ τὸ δίλημμα «ἢ οὐρανὸς ἢ γῆ». Ἡ μάχη τοῦ οὐρανοῦ δίδεται εἰς τὴν γῆν. Καὶ ἡ γῆ ἄστρον τοῦ οὐρανοῦ εἶναι! Καὶ ἐὰν θέλωμεν, ὁ μακρὰν τοῦ Θεοῦ ἄνθρωπος νὰ συμφιλιωθῆ μετὰ τὸν Οὐρανόν, πρέπει οἱ Χριστιανοὶ νὰ συμφιλιωθοῦν μετὰ τὴν γῆν.

Αὐτὸ ἐκδηλοῦται εἰς τὸ θέμα ποῦ εἶναι αἱ ἀξίαι τοῦ πολιτισμοῦ. Ἐὰν ὁ Χριστιανισμὸς εἶναι κάτι, εἶναι τὸ πᾶν. Βεβαίως κατὰ πρῶτον καὶ κύριον λόγον Χριστιανισμὸς εἶναι ἡ ὑπὸ τὴν ὑπερφυσικὴν ἔννοιαν σωτηρία. Ἄλλ' αὕτη φέρει ὡς καρπὸν τὸ πᾶν, πᾶν ἀγαθόν, «πᾶσαν δόσιν ἀγαθῆν καὶ πᾶν δώρημα τέλειον» καὶ πᾶσαν ἀξίαν τοῦ πολιτισμοῦ, ἐπομένως. Αἱ ἀξίαι αὐταί, ὅπως τὰς δέχεται ἡ φιλοσοφία τοῦ πολιτισμοῦ, τὸ ἀληθές, ἄρα ἡ ἐπιστήμη, τὸ ὠραῖον, ἄρα ἡ τέχνη, αἱ ἀξίαι τοῦ παρελθόντος αἰ κλασικαὶ σπουδαὶ τῶν ἀρχαίων Ἑλληνικῶν καὶ Λατινικῶν γραμμάτων, ἀλλὰ καὶ περαιτέρω, αἱ ἀξίαι ποῦ ἀνάγονται εἰς τὴν οἰκονομίαν, εἰς τὸ δίκαιον, εἰς τὴν ἀτομικὴν καὶ τὴν κοινωνικὴν δικαιοσύνην, ὅλαι αἱ ἀξίαι αὐταί, αἱ ὅποια ἀποτελοῦν ἐκεῖνο ποῦ λέγεται πολιτισμὸς, πρέπει νὰ εὗρουν τὴν ἀνθισίν των εἰς τὸν Χριστιανισμὸν, εἰς ἓνα χριστιανικῶς ἐμπνεόμενον πολιτισμόν.

Καὶ μαζὺ μετὰ τὰς ἀξίας ἔρχονται τὰ προβλήματα περὶ τῶν ὁποίων ἐκάμαμεν λόγον εἰς τὴν ἀρχήν. Ὅχι μόνον τὰ ἀνώτερα προβλήματα πνευματικῶν προσανατολισμοῦ. Καὶ τὰ κατώτερα, τὰ γήινα, ἕως τὸ πρόβλημα τοῦ φαγητοῦ καὶ τῆς στέγης, ἕως τὸ πρόβλημα τῆς οἰκογενειακῆς εὐτυχίας, ἕως τὸ πρόβλημα τῆς σωματικῆς θαλπωρῆς. Καὶ ὅλα αὐτὰ ἀντιμετωπιζόμενα μετὰ κατανόησιν, μετὰ καλωσύνην, μετὰ τρόπον φιλόφρονον, μετὰ τὴν ἀρετὴν ἀλλὰ καὶ μετὰ τὴν ἐπιεικῆ, φιλόφρονον, εὐμορφον ἐμφάνισιν τῆς χριστιανικῆς ἀρετῆς. Θεέ μου, λέγει μία προσευχή, κάνε τοὺς κακοὺς ἀνθρώπους καλοὺς, καὶ εἰς τοὺς καλοὺς... κάνε ὁμορφὴν τὴν καλωσύνην των!

Δ'.

Ἐδῶ ὑπάγεται καὶ ἐκεῖνο τὸ ὅποιον ὁ ἐξωχριστιανικὸς οὐμανισμὸς, ἐμφανίζει εἰς τὸν ἄνθρωπον ὡς τὸ κύριον πλεονέκτημά του ἔναντι τοῦ Χριστιανισμοῦ. Εἶναι ἡ

χαρὰ τῆς ζωῆς. Βεβαίως, ἡ Ἁγία Γραφή εἶναι γεμάτη ἀπὸ χωρία ποῦ ἐπαγγέλλονται τὴν χαρὰν. Ἀλλὰ ἡ ἱστορία καὶ ἡ σημερινὴ πραγματικότης εἶναι γεμάτη ἀπὸ ἀνθρώπους οἱ ὅποιοι ἐμφανίζουν τὴν στυγνάζουσαν καὶ σκυθρωπὴν εὐσέβειαν καὶ ἀγιότητα. Πρέπει, λοιπόν, νὰ δεῖξωμεν εἰς τὸν ἄνθρωπον τὴν χαρὰν ὡς πραγματικότητα. Καὶ δὲν ἐννοοῦμεν μόνον τὴν ὑπερφυσικὴν χαρὰν, ἐννοοῦμεν καὶ τὴν χαρὰν αὐτῆς τῆς ζωῆς τῆς καθημερινῆς. Βεβαίως ὄχι τὴν ἐπίψογον χαρὰν. Ἀλλὰ πρέπει νὰ πεισθῆ ὁ ἄνθρωπος ὅτι δὲν θὰ χάσῃ ἀλλὰ θὰ κερδίσῃ χαρὰν ἐὰν ἀφήσῃ τὸν Χριστιανισμὸν νὰ τοῦ κλαδέψῃ τὸ δένδρον τῆς χαρᾶς, νὰ κόψῃ τοὺς σάπιους κλάδους. Θὰ τὸ ἴδῃ τότε εἰς αὐτὴν ἐδῶ τὴν καθημερινὴν ζωὴν τὸ δένδρον αὐτὸ ὄχι νὰ μαραίνεται, ἀλλὰ ἀκριβῶς νὰ θάλλῃ καὶ ἡ χαρὰ νὰ εἶναι μεγάλη καὶ γεμάτη καὶ πρὸ παντὸς χαρὰ ποῦ ἀντέχει εἰς τῆς ζωῆς τὰς θυέλλας. «Καὶ τὴν χαρὰν ὑμῶν οὐδεὶς αἶρει ἀπ' ὑμῶν».

Καὶ ἀκόμη: Πρέπει ἐπὶ τέλους νὰ λυθῆ τὸ ζήτημα ποῦ λέγεται ἡ στάσις τοῦ Χριστιανισμοῦ ἔναντι τοῦ ἀνθρωπίνου σώματος, διότι καὶ ἐπὶ τοῦ σημείου αὐτοῦ δειχνομεν κενὰ καὶ σημεῖα ἀσθενῆ, τὰ ὅποια ἐπικαλεῖται ὁ ἐξωχριστιανικὸς οὐμανισμὸς ἔναντι τοῦ Εὐαγγελίου. Δὲν ὑπάρχει ἀμφιβολία, ὅτι ἡ σχετικὴ πολεμικὴ κατὰ τοῦ Χριστιανισμοῦ γίνεται πολλάκις κακῆ τῆ πίστει. Ἀλλὰ δὲν ἔχει κανένα νόημα νὰ ἀρνούμεθα ὅτι εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς Χριστιανισμοῦ ἐνεφανίσθη, κατὰ τρόπον ἄλλως τε ἀνθρωπίνως νοητόν, ἐκεῖνο τὸ ὅποιον στηλιτεύει ὁ Ἀπόστ. Παῦλος ὡς «ἀφειδίαν τοῦ σώματος» (Κολ. β' 23). Ἀλλὰ τὸ νὰ ὑπάρχῃ αὕτη ἡ ἀφειδία ἀκόμη τώρα εἶναι ἀποφασιστικὸν ἐμπόδιον διὰ νὰ εὗρῃ ὁ σύγχρονος ἄνθρωπος τὸν δρόμον του. Κάτι ἀκόμη. Ὁ Χριστιανισμὸς δὲν εἶναι ὕλισμος βέβαια, ἀλλὰ δὲν εἶναι καὶ ἀντιὑλισμὸς. Δὲν εἶναι κανένα «ἀντί». Ἐχει τὴν ἰδικὴν του γραμμὴν. Εἰς περασμένους αἰῶνας ἰσχυρίζοντο πολλοὶ ὅτι τὸ πᾶν εἶναι ὕλη. Σήμερον ἀμφιβάλλομεν ἂν ὑπάρχῃ κἂν ὕλη. Δὲν ἠξεύρομεν—ποῦ νὰ τὸ ἠξεύρομεν!—ἂν ὑπάρχῃ ὕλη. Ἐνα ἠξεύρομεν: Ὅτι πάντως ὑπάρχει ἀνθρώπι-

νον σῶμα, ὅτι ὁ ἄνθρωπος εἶναι, πάντως, καὶ ἡ σῶμα. Δὲν εἶναι μόνον σῶμα, ἀλλὰ εἶναι καὶ σῶμα. Βεβαίως σῶμα ἱεραρχημένον εἰς τὸ πνεῦμα. Ἀλλὰ διὰ τὸ ἠμπορέσει τὸ πνεῦμα νὰ κυβερνήσῃ τὸ σῶμα πρέπει νὰ τὸ ἀναγνωρίσῃ προηγουμένως καὶ νὰ δείξῃ τὴν ἰκανότητά του νὰ τὸ κυβερνήσῃ.

Τελειώνομεν τὸ θέμα τῆς ἀγάπης πρὸς τὸν ἄνθρωπον μετὰ τὸ ζήτημα τῆς ψυχαγωγίας. Εἶναι βέβαιον ὅτι σήμερον (ὅπως καὶ εἰς τὸ παρελθὸν ἄλλως τε) ἡ ψυχαγωγία εἶναι ἐν πολλοῖς κακῆς ποιότητος, σάπια, ἐπιμεμπτος. Ναί, διότι ἡ χριστιανικὴ ἡγεσία δὲν κατενόησε, δὲν ἠγάπησε καὶ ἄρα δὲν ἐκυβέρνησε τὸ θέμα τῆς ψυχαγωγίας. Μετὰ τὸ νὰ νομίσωμεν ὅτι ἡ ψυχαγωγία καθ' ἑαυτὴν εἶναι ἐφάμαρτος, ἠνοίξαμεν εἰς τὴν κάθε εἶδους κατωτερότητα τὴν πόρταν διὰ τὴν κατακτῆσθαι αὐτὴν τὴν ψυχαγωγίαν, νὰ τὴν κἀνῃ ἐφάμαρτον. Αὐτὸ ὅμως εἶναι ἀρκετὸν διὰ τὴν μὴ ἠμπορῆσαι νὰ κυβερνηθῇ ὁ ἄνθρωπος ἀπὸ τὸν Χριστιανισμόν. Ἡ μάχη διὰ τὴν εὖσιν ὁ σημερινὸς ἄνθρωπος τὸν δρόμον του δὲν θὰ κερδηθῇ, ἐὰν δὲν κερδηθῇ ἀπὸ τὴν χριστιανικὴν ἡγεσίαν ἢ μάχην τῆς ψυχαγωγίας. Τὸ πῶς, δὲν εἶναι ὥρα ἐδῶ νὰ ἐξετασθῇ. Ἀλλὰ πρέπει νὰ τονισθῇ ὅτι τότε μόνον ἡ ψυχαγωγία θὰ παύσῃ νὰ εἶναι «ἀμαρτωλὴ», ὅταν οἱ χριστιανοὶ θὰ ἀναγνωρίσουν ἐπὶ τέλος ὅτι ἡ ψυχαγωγία δὲν εἶναι καθ' ἑαυτὴν «ἀμαρτία»!

Ε΄.

Πρέπει, λοιπόν, νὰ δείξῃ ὁ Χριστιανισμὸς πρὸς τὸν ἄνθρωπον τὴν ἀγάπην καὶ τὸν φιλόανθρωπόν του χαρακτήρα. Χρειάζεται ὅμως καὶ ἓνα ἄλλο: Ἡ μελέτη τοῦ ἀνθρώπου. Ἐδῶ ἐν προκειμένῳ πρέπει νὰ ὑπερτιθηθῇ τὸ ἐξῆς σφάλμα: Οἱ χριστιανοὶ πολὺ ἀσχολοῦνται μετὰ τὸν ἄνθρωπον ὡς δέον, μετὰ τὸ τί πρέπει νὰ κἀνῃ ὁ ἄνθρωπος, καὶ πολὺ ὀλίγον μετὰ τὸν ἄνθρωπον ὡς ὄν, μετὰ τὸ τί εἶναι ὁ ἄνθρωπος, ὑπὸ ποίας συνθήκας ζῆ καὶ παλαίει καὶ πίπτει καὶ ἀμαρτάνει. Δι' αὐτὸν τὸν λόγον καὶ δὲν κυβερνοῦν. Διότι κυβερνήσῃς τοῦ ἀνθρώπου δὲν εἶναι μόνον ἐντολαί, εἶναι καὶ καθοδήγησις εἰς τὴν τήρησίν των, δηλονότι γνῶσις τῶν ἐμποδίων ποὺ ἀντιμετω-

πίζει ὁ σημερινὸς ἄνθρωπος διὰ τὴν τήρησίν των. Χρειάζεται, λοιπόν, προσεκτικὴ ἀντικειμενικὴ, δόλοπλευρος, μελέτη τοῦ ἀνθρώπου, τῶν συνθηκῶν ὑπὸ τὰς ὁποίας ζῆ καὶ παλαίει καὶ νικᾷ καὶ πίπτει ὁ ἄνθρωπος τῆς ἐποχῆς μας. Χρειαζόμεθα, μᾶς τὸ ζητοῦν οἱ καιροί, μίαν χριστιανικὴν ἀνθρωπολογίαν, ποὺ θὰ μελετᾷ τὸν ἄνθρωπον ὄχι μόνον ὡς πρὸς τὸ «δέον», ἀλλὰ καὶ ὡς πρὸς τὸ «ὄν», ποὺ θὰ ἐρευνᾷ τὰ ἀτομικὰ καὶ τὰ κοινωνικὰ προβλήματα του.

Μαζὺ μετὰ αὐτὸ, καὶ ἀποτέλεσμα τῶν μελετῶν αὐτῶν, θὰ εἶναι ἡ κατανόησις τοῦ τρόπου μετὰ τὸν ὅποιον αἱ αἰωνία ἀρχαὶ τοῦ Εὐαγγελίου θὰ ἐπιβάλλωνται εἰς τὴν σημερινὴν ἐποχὴν καὶ θὰ προσαρμόζονται εἰς τὰς ἀνάγκας τῆς σημερινῆς ἐποχῆς. Προσοχὴ ὅμως! Εἰς τὰς ἀνάγκας! Ἐπ' αὐτὴν τὴν ἔννοιαν ὁ Χριστιανισμὸς μας διὰ τὴν εἶναι ἀνθρωπισμὸς πρέπει νὰ εἶναι συγχρονισμένος. Συγχρονισμένος ὄχι πρὸς τὰς ἰδέας τῆς ἐποχῆς, οὔτε πρὸς τὴν μόδον, οὔτε πρὸς τὰς ἰδιοτροπίας, ἀλλὰ πρὸς τὰς ἀνάγκας τοῦ συγχρόνου ἀνθρώπου ὡς πρὸς αὐτὰς βεβαίως πρέπει νὰ εἶναι συγχρονισμένος. Πῶς εἶναι δυνατόν ὁ ἰατρὸς νὰ μὴ προσαρμοσθῇ πρὸς τὰς ἀνάγκας τοῦ ἀσθενοῦς του; Ὁ ἰατρὸς θὰ ἀδιαφορήσῃ διὰ τὰς ἰδιοτροπίας τοῦ ἀσθενοῦς του, διὰ τὰς ἐπιθυμίας του, διὰ τὸ κέφι του, ἀλλὰ διὰ τὰς ἀνάγκας τοῦ ἀσθενοῦς του πῶς θὰ ἀδιαφορήσῃ; Τί ἰατρὸς θὰ εἶναι τότε; Καὶ εἰς τὸν Χριστιανισμόν τίθεται ἡ ἱερὰ ἀποστολὴ νὰ ἐφαρμόσῃ τὴν μίαν αἰωνίαν καὶ ἀναλλοίωτον χριστιανικὴν ἀλήθειαν, νὰ ἐφαρμόσῃ τὴν αἰωνίαν αὐτὴν γραμμὴν ἐπὶ τῶν ἀναγκῶν καὶ προβλημάτων, ποὺ ποικίλουν ἀπὸ τὴν μίαν ἡμέραν εἰς τὴν ἄλλην. Αὐτὸ ἀπαιτεῖ βεβαίως ἐξαιρετικὴν ἔμπνευσιν, τὴν ὁποίαν με ταπεινώσιν πρέπει νὰ ζητήσωμεν ἀπὸ τὸν Θεόν. Διότι μᾶς τὸ ζητεῖ ἡ γῆ.

ΣΤ΄.

Καὶ τώρα ἔρχεται τὸ τελευταῖον: Ὅταν ὁ Χριστιανισμὸς ἀποδείξῃ εἰς τὸν ἄνθρωπον ὅτι τὸν ἀγαπᾷ, ὅτι τὸν ἀγαπᾷ ὅπως εἶναι, ἀμαρτωλόν, ἀτελὴ κατεστραμμένον, πνευματικῶς ἀνάτηρον, ἐνδεχομένως πεπορωμένον, ἐγκληματιαν, ὅτι τὸν ἀγαπᾷ, τότε ἔ-

χει τὸ δικαίωμα καὶ τὴν δυνατότητα νὰ εἰπῇ μὲ ὄλην τὴν εὐλικρίνειαν ὅτι, κατ' ἀντίθεσιν πλέον πρὸς τὸν ἐξωχριστιανικὸν ἀνθρωπισμὸν, ἀγαπᾷ τὸν ἄνθρωπον ἀλλὰ δὲν ἔχει τὴν πίστιν του εἰς τὸν ἄνθρωπον. Δὲν τρέφει καμμίαν χίμαιραν ὡς πρὸς τὸν ἄνθρωπον, τὴν ἀνθρωπίνην τελειότητα καὶ τὰ παρόμοια. Μιὰ θεμελιώδης διδασκαλία τοῦ Χριστιανισμοῦ εἶναι ἡ διδασκαλία περὶ τῆς πώσεως. Καὶ ἡ χριστιανικὴ ἀγάπη ζητεῖ ὄχι νὰ ὑμνήσῃ, οὔτε νὰ κολακεύσῃ, ἀλλὰ νὰ ἀνεβάσῃ τὸν ἄνθρωπον. Ὁ χριστιανικὸς ἀνθρωπισμὸς εἶναι ἀνθρωπισμὸς ἐξυψώσεως. Ἡ πῶσις τοῦ ἀνθρώπου δὲν εἶναι ἐμπόδιον διὰ τὴν ἀγάπην. Εἶναι κίνητρον διὰ τὴν ἐξυψωτικὴν καλλιέργειαν. Ὁ Χριστιανισμὸς ὡς ἀνθρωπισμὸς διαφέρει ἀπὸ τὸν ἐξωχριστιανικὸν τοῦ τύπου τῶν κλασικῶν σπουδῶν, ὄχι κατὰ τοῦτο, ὅτι ὁ χριστιανικὸς ἀνθρωπισμὸς ἀπορρίπτει τὴν περὶ ἀρετῆς εἰκόνα καὶ τὰ αἰτήματα περὶ ἀρετῆς τὰ ὁποῖα ἔθεσεν ἡ κλασικὴ παιδεία, ἀλλὰ κατὰ τὸ ὅτι, ἀντιθέτως,

τὰ αἰτήματα αὐτὰ τὰ ἐκκλησιάζει καὶ τὰ κάμνει πραγματικότητα. Καὶ ἂν προτάσῃ τὸν ἁγιασμὸν, ὁ ἁγιασμὸς δὲν εἶναι κάτι ποῦ ἀπαλλάσσει ἀπὸ τὴν ἐκκληρώσιν τῶν αἰτημάτων αὐτῶν, ἀλλὰ δύναμις ποῦ ἐξασφαλίζει τὴν ἐκκληρώσιν τῶν.

Αὐτὸ εἶναι ἀνθρωπισμὸς ὑπὸ τὴν πλήρη ἔννοιαν τοῦ ὄρου καὶ αὐτὸ εἶναι Χριστιανισμὸς ὑπὸ τὴν γνησίαν ἔννοιαν τοῦ ὄρου. Αὐτὸ θὰ ὑπερνικήσῃ τὴν καταστρεπτικὴν πλάνην περὶ δῆθεν ἀποστάσεως ποῦ χωρίζει τὸν ἄνθρωπον ἀπὸ τὸν δρόμον τοῦ Θεοῦ. Αὐτὸ εἶναι ποῦ ζητεῖ ὁ σύγχρονος ἄνθρωπος καὶ ἂς μᾶς ἐπιτραπῇ νὰ εἴπωμεν, αὐτὸ εἶναι ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον μᾶς προστάσσει ὁ Θεάνθρωπος! Αὐτὸ θὰ ὑπερνικήσῃ τὸν φόβον ποῦ πιέζει τὴν ψυχὴν τοῦ σημερινοῦ ἀνθρώπου, τὴν ἰδέαν ὅτι ὁ Οὐρανὸς εἶναι μακρὰ καὶ ξένος ἀπὸ αὐτόν. Αὐτὸ θὰ κάμῃ πραγματικότητα ἐκεῖνο ποῦ ἐζητοῦσεν ἤδη ἡ ἀρχαία ἑλληνικὴ φιλοσοφία διὰ τοῦ Ἀριστοτέλους: «Εἰς ὅσον δυνατόν ἀνθρώπων ὁμοιοῦσθαι Θεῷ»!

ΤΟ ΜΥΣΤΗΡΙΟ ΤΟΥ ΠΑΘΟΥΣ

Τὸ μυστήριο τοῦ Πάθους Σου, Κύριε...
Ὁ Σταυρὸς τοῦ Γολγοθᾶ
κι' ὁ Σταυρὸς ποῦ κρυφὰ Σοῦ φορτῶνει
καθένας μας
σὰ βαρὺ μυστικὸ ποῦ τὸ ἐμπιστευόμαστε
μονάχα κι' ἀποκλειστικά σὲ Σένα...

Τὸ μυστήριο τοῦ Πάθους Σου, Κύριε...
Ἐκεῖ τότε μαστίγια καὶ συνέδρια
κι' ἐδῶ, κάτω ἀπ' τὰ ἴδια μας τὰ μάτια
κάτω ἀπ' τὰ ἴδια μας τὰ χωματένια χέρια
πάνω στὴν Ἁγία Τράπεζα, τὴν κάθε μέρα
τὴν κάθε Κυριακῆ...

Τὸ μυστήριο τοῦ Πάθους Σου, Κύριε...
φραγμὸς ἀπ' ἀγκάθινα στέφανα
καὶ φλεγόμενη βιάτος.
Τοῦ Γολγοθᾶ τὸ μονοπάτι ἦταν ἕνα.
Τώρα χιλιάδες δρόμοι, χιλιάδες ἐκκλησιᾶς
—κι' ἐσχίστηκεν ὁ ἀρραφος χιτώνας Σου...

Μακάρι νὰ σχιζότανε ἡ γῆς
μακάρι νὰ σκοτίζονταν ὁ ἥλιος
κι' ἂς σηκωνότανε μακάρι ἀνεμοθύελλα
κι' ἂς σπάζαν, κι' ἂς κομματιαζόταν
σὲ θρύψαλα τὰ τεῖχη κι' οἱ ναοί.
Κι' ἂς ἦταν μπορετὸ νὰ δοῦμε μιὰ φορὰ
κι' ἂς ἦταν μπορετὸ μὲ τρέμουσα φωνὴ νὰ
ποῦμε
τὸ «ἀληθῶς, Θεοῦ υἱὸς»
κι' ὕστερα, ἂς ἔρθῃ ἡ μπόρα, ἂς ἔρθῃ ὁ
θάνατος
ἂς ἔρθῃ κι' ἡ καταστροφή τοῦ κόσμου
σὰν θὰ μπορέσουμε κατὰματα καὶ μιὰ φο-
ρὰ νὰ δοῦμε
τὸ μυστήριο τοῦ Πάθους Σου, Κύριε.

ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΑΓΑΠΗΣ ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΠΛΗΣΙΟΝ

Ὡς γνωστόν, μία τῶν σπουδαιωτάτων ἐντολῶν τοῦ Ἰησοῦ εἶναι: «Ἀγαπήσεις τὸν πλησίον σου ὡς σεαυτὸν»⁽¹⁾.

Ἡ ἐντολή αὕτη θεωρεῖται συνήθως τόσο ἐννόητος καὶ οὐχὶ δυσεφάρμοστος, ὥστε εἰς πολλοὺς ἐκπληξιν ἤθελε γεννήσει ἑκείνος, ὁ ὁποῖος ἤθελεν ἰσχυρισθῆ, ὅτι καὶ ἡ κατανόησις καὶ ἡ ἐφαρμογὴ αὐτῆς εἶναι ἐκ τῶν δυσχερεστάτων. Εἶναι πολὺ δύσκολον νὰ εὔρη τις ἀνθρώπους, οἱ ὁποῖοι νὰ μὴ θεωροῦν αὐτονόητον τὴν ἀγάπην πρὸς τὸν ἑαυτὸν των, ἄσχετον δὲ πρὸς αὐτὴν τὴν ἔλλειψιν συμπαθείας πρὸς τοὺς ἄλλους καὶ τὸ μῖσος πρὸς αὐτούς. Ἄλλ' ὅμως, τῇ ἀληθείᾳ, μόνον ἐκεῖνος, ὅστις ἔχει πλήρη, ἀληθινὴν ἀγάπην πρὸς τὸν ἑαυτὸν του, εἶναι δυνατόν νὰ μὴ μισῇ, εἶναι δυνατόν νὰ ἀγαπᾷ γνησίως τὸν πλησίον, τοῦ ὁποῖου τὰς κακίας ψέγει μὲν καὶ καταδικάζει καὶ τιμωρεῖ, ἂν ἔχη τὴν πρὸς τοῦτο ἐξουσίαν, ἀλλ' ἄνευ πάθους, τὸνναντίον μὲ συμπάθειαν πρὸς αὐτόν.

Πῶς δὲ συμβαίνει τὸ ἐκ πρώτης ὄψεως παράδοξον τοῦτο;

Εἶναι δυνατόν νὰ κατανοῇ τις, νὰ ἐκτιμᾷ καὶ νὰ ἀγαπᾷ τὸν πλησίον, ἂν γνωρίζῃ κατὰ πρῶτον λόγον καὶ ἐκτιμᾷ καὶ ἀγαπᾷ τὸν ἑαυτὸν του ὅλον. Ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον συνήθως ὀνομάζομεν ἀγάπην πρὸς τὸν ἑαυτὸν μας, εἶναι κατὰ τὸν κανόνα εἶδος ἐρωτοληψίας, ἣτις, καθὼς καὶ ἡ συνήθης μεταξὺ ἐκπροσώπων τῶν δύο φύλων, εἶναι κατὰ μέγα μέρος τυφλή. Διότι κατ' αὐτὴν βλέπει τις μόνον μερικὰς ιδιότητας τοῦ ἑαυτοῦ του, αἵτινες γίνονται μὲ τόσην σφοδρότητα συνειδηταί, ὥστε ἀρνητικά ἰδιότητες, ἔλλειψεις, μὲ μίαν λέξιν, ἡ σκιά παραμένει ἀσυνειδητος, δηλαδὴ ἀνεπίγνωτος. Ἄλλ' ἀσυνείδητος οὕσα ἡ σκιά ἡμῶν,

δὲν ἀδρανεῖ. Τὸνναντίον δρᾷ, ἀλλ' ὅμως κατὰ τρόπον ἀπρόσφορον, τοῦ ὁποῖου τὸ αἷτιον πλείστοι δὲν δύνανται νὰ ἀντιληφθοῦν. Ἀπρόσφορος δὲ τρόπος τῆς ἐκδηλώσεως τῆς ἐνεργείας τῶν ἐλαττωμάτων, τῆς σκιάς, εἶναι ἡ προβολὴ αὐτῶν πρὸς τὰ ἔξω, πρὸς τοὺς ἄλλους, τῆς ὁποίας δὲν λαμβάνει τις ἐπίγνωσιν⁽²⁾.

Συνήθως δὲν ἔχομεν τὸ θάρρος νὰ ἀναγνωρίζομεν ἐν πλήρει ἐπιγνώσει τὰς ἀρνητικὰς ιδιότητας καὶ τὰς ἔλλειψεις ἡμῶν, νὰ υποβάλλωμεν αὐτὰς εἰς ἔλεγχον καὶ νὰ προσπαθοῦμεν νὰ συσχετίζωμεν αὐτὰς μὲ τὰς θετικὰς, ὥστε οὕτω νὰ προκύπη ὅλον τι, τὸ ὁποῖον, ἐπαρκῶς συνειδητὸν ὄν, νὰ γεννᾷ τὴν ἀνθρωπίνως ἐφικτὴν ψυχικὴν ἠρεμίαν.

Ἡ προσπάθεια δὲ νὰ ἀποθωῦνται, νὰ μὴ ἀναγνωρίζονται δηλαδὴ συνειδητῶς, πολλὰ ψυχικὰ περιεχόμενα, ἔλλειψεις καὶ κακὰ ἰδιότητες, γεννᾷ τὸ μῖσος κατὰ παντός, τὸ ὁποῖον εἶναι δυνατόν νὰ κάμῃ αὐτὰς συνειδητάς. Οὕτω δὲ ἀντὶ νὰ καταπολεμῇ καὶ νὰ συμβιβάζεται μὲ αὐτὰς ἀναζητῶν συνειδητῶς κατὰ πρῶτον λόγον εἰς τὸν ἑαυτὸν του, ἀνεπιγνώστως προβάλλει τις αὐτὰς εἰς τὸν ἕτερον, μισεῖ καὶ μάχεται κατ' αὐτὸν ἐν αὐτῷ, ἐνῷ οὗτος εἶναι δυνατόν νὰ μὴ ἔχη τὰς κακίας ταύτας ἢ νὰ ἔχη αὐτὰς ἐν μικροτέρῳ τοῦ προβάλλοντος βαθμῷ.

Πηγάζουν δὲ αἱ ἀνθρώπιναι κακίαι ἐκ τῶν ὁρμῶν, ἂν αἱ ἀνάγκαι αὐτῶν δὲν ἀναγνωρίζονται καὶ δὲν ἱκανοποιοῦνται ἐν τῷ προσήκοντι βαθμῷ, ἢ ἂν αὐταὶ κατέχουν τὴν συνειδησὴν οὕτως, ὥστε ἡ διάνοια, ὑποδουλωθεῖσα εἰς αὐτάς, ἀσχολεῖται κυρίως μὲ τὴν ἐξεύρεσιν τῶν μέσων, διὰ τῶν ὁποίων ἐπιδιώκεται ὁ κορεσμός τῶν ἀκορέ-

(1) Ἡ μεγάλη καὶ πρώτη ἐντολὴ εἶναι: «ἀγαπήσεις κύριον τὸν Θεόν σου κλπ.». Δευτέρα ὁμοίᾳ αὕτῃ «ἀγαπήσεις τὸν πλησίον σου ὡς σεαυτὸν». (Ματθ. 26' 37).

(2) Περὶ τοῦ ψυχολογικοῦ φαινομένου «προβολῆς» πραγματευόμεθα ἐν τῷ σχετικῷ κεφαλαίῳ τοῦ βιβλίου ἡμῶν «Ψυχολογία τοῦ βίου».

στων γενομένων επιθυμιῶν αὐτῶν, οἱ δὲ ἄλλοι τοῦ πνεύματος τρόποι, μάλιστα δὲ ἡ ἠθικὴ συνείδησις, ἔργον τῆς ὁποίας εἶναι νὰ κατευθύνῃ τὰς ὁρμάς, ἀποθιοῦνται εἰς τὸ ἀσυνείδητον. Ἄλλ' εἶναι δυνατόν νὰ ἀναγνωρίζονται καὶ μετὰ λόγου νὰ ἱκανοποιοῦνται αἱ ἐκ τῶν ὁρμῶν πηγάζουσαι ἐπιθυμίαι ἢ, περιλαμβανόμεναι εἰς ἀνωτέρας πνευματικὰς ἀπαιτήσεις, νὰ ἀποβάλλουν τὴν ὀξύτητα αὐτῶν. Οὕτω δὲ εἶναι δυνατόν μῆτε ἀπόλυτοι δεσπότες τῆς συνειδήσεως νὰ ἀποβαίνουν αἱ ὁρμαί, μῆτε νὰ ἀποθιοῦνται εἰς τὸ ἀσυνείδητον, ὃ δὲ ἄνθρωπος νὰ ἀποκτῇ πληρεστέραν ἐπίγνωσιν ἑαυτοῦ, καθ' ἣν ἀναγνωρίζει καὶ τὸ φωτεινὸν καὶ τὸ σκιερὸν μέρος τοῦ ἑαυτοῦ του, ἀναγνωρίζει τὸ μέγα πλῆθος τῶν πειρασμῶν, κατὰ τῶν ὁποίων ἀγωνίζεται ἄλλοτε μὲν νικηφόρος, ἄλλοτε δὲ ὑποκύπτων. Διὰ δὲ τοῦτο κρίνει ἑαυτὸν ὀρθότερον, γίνεται ταπεινόφρων, ἀγαπᾷ ἐν τέλει ἑαυτὸν ὅλον, μὲ τὰ προτερήματα καὶ τὰ ἐλαττώματά του, τὰ ὁποῖα δὲν ὠθεῖται πλέον νὰ προβάλλῃ εἰς ἄλλους ἀτόπως. Τοιοῦτοτρόπως βλέπει

ἀντικειμενικότερον καὶ τὸν πλησίον, τοῦ ὁποίου, ὡς εἴπωμεν, καταδικάζει μὲν τὰς κακίας καὶ τιμωρεῖ, ἂν ἔχη τὴν πρὸς τοῦτο ἐξουσίαν, ἀλλ' ἄνευ πάθους, τοῦναντίον μετὰ συμπαθείας.

Ἐκ τοιαύτης, τελειοτάτης ἐπιγνώσεως τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως ἐπήγαγεν ἡ ἐπιείκεια, ἣν ὁ Ἰησοῦς ἐδείκνυεν πρὸς τοὺς ἁμαρτωλοὺς. Περὶ ταύτης δὲ μαρτυρεῖ τὸ ὑπ' Αὐτοῦ λεχθὲν «ὁ ἀναμάρτητος ἐπ' αὐτὴν πρῶτος τὸν λίθον βαλέτω» καὶ ἄλλα αὐτοῦ λόγια.

Οὕτω γεννᾶται ἡ ἀγάπη πρὸς ἑαυτὸν, ἣτις ὀδηγεῖ εἰς ἀγάπην πρὸς τὸν πλησίον.

Εἶναι ἀγάπη, περὶ τῆς ὁποίας ἰσχύει ὠσαύτως τὸ λεχθὲν ὑπὸ τοῦ Θεοανθρώπου περὶ τῆς ἀγάπης πρὸς τὸν Θεόν, δηλαδὴ ἀγάπη ἐν ὅλῃ τῇ καρδίᾳ καὶ ἐν ὅλῃ τῇ ψυχῇ καὶ ἐν ὅλῃ τῇ διανοίᾳ.

Σ Π. ΚΑΛΛΙΑΦΑΣ

Καθηγητῆς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν

ΓΟΛΓΟΘΑΣ

Ντόκ... ντόκ... ντόκ...
 Ἕνα κατάξερο δέντρο στηλώνουν.
 Ντόκ... ντόκ... ντόκ...
 Τᾶχραντα χέρια Του καρφώνουν.
 Ντόκ... ντόκ...
 Μοιράζονται τὰ ἱμάτιά Του
 τώρα,
 μιά σφήνα μπήγουν στὴν καρδιά Του.

— Ἄνεξερεῦνητη, στὰ τέλειά σου, βουλή
 ἐγὼ
 δὲν ξέρω τί νόημα κλείνει...
 Τίποτα ἐγὼ δὲν ξέρω.
 Μιά μάννα μόνο εἶμαι, μάννα πού διαλέ-
 χτηκε
 γιὰ τὴν ὑπέρτατην ὀδύνη....

— Παιδί μου,
 στενάξεις καὶ σπαράζω, διψᾷς-διψῶ,
 Χολή καὶ ξύδι ἀνάμιχτα πίνεις καὶ πίνω.
 Κι' ὡς ἡ καρδιά μου, ἐδῶ, λυγᾷ, ραγεῖ
 καὶ σπάξει
 πλάι σου... κεῖ
 νερὸ κι' αἷμα, δικό μου, στάζει.
 Μιά μάννα εἶμαι, φτάνει πιά, δὲν τὸ μπορῶ.

Μά,
 ὡς τὲς πύρινες-στριφτές γλωσσοὺς τῶν ἀ-
 στραπῶν
 καὶ τοὺς ἀγέρες τῶν παθῶν,
 ἀγέρες σκοτεινῶν παθῶν,
 μέσ' τῶν ἀνθρώπινων ψυχῶν τὲς ἐρη-
 μιὰς ἀντικρῶζω....
 Πατέρα,
 ναί, εἶδα...
 τώρα γνωρίζω.

ΣΤΕΦΑΝΟΣ ΜΠΟΛΕΤΗΣ

ΕΝΑΣ ΜΕΓΑΛΟΣ ΑΣΤΡΟΝΟΜΟΣ

HENRY NORRIS RUSSELL

Όπως ανήγγειλεν ὁ ἡμερήσιος τύπος, ἀπέθανε πρὸ ὀλίγων ἡμερῶν ἐν Princeton τῆς Νέας Ἰερσέης ὁ ἐκ τῶν διασήμων συγχρόνων ἀστρονόμων τῶν Ἡν. Πολιτειῶν H. N. Russell εἰς ἡλικίαν 80 ἐτῶν.

Ὁ ἐκλιπὼν σοφὸς ἐγεννήθη ἐν Oyster Bay τῆς Πολιτείας τῆς Ν. Ἰόρκης τὸν Ὀκτώβριον τοῦ 1877 καὶ ἐσπούδασεν ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ τοῦ Princeton, ὁπόθεν ἀπεφοίτησε τὸ 1898. Ἀναγορευθεὶς διδάκτωρ τῆς φιλοσοφίας μετὰ διετίαν, μετέβη εἰς Ἀγγλίαν, ὅπου τὸ 1902-3 ἠσχολήθη εἰς ἐπιστημονικὰς ἐρεῦνας ἐν τῷ Βασιλικῷ Κολλεγίῳ τοῦ Cambridge. Ἐπανελθὼν εἰς Ἡν. Πολιτείας ἐχορημάτισεν ἐπὶ ἓν ἔτος (1904-5) βοηθὸς εἰς τὸ Ἰνστιτοῦτον Καρνέγυ τῆς Οὐάσιγκτον, ἀπὸ δὲ τοῦ ἐ-

πομένου ἔτους διωρίσθη ὑφηγητὴς τῆς ἀστρονομίας ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ τοῦ Princeton. Μετὰ τριετίαν ἐξέλεγη ἑκτακτος καθηγητὴς ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ τούτῳ καὶ ἀπὸ τοῦ 1911 προήχθη εἰς τακτικὸν καθηγητὴν τῆς ἀστρονομίας, τιμῆσας τὴν οἰκίαν ἔδραν μέχρι τοῦ 1947, ὅτε, καταληφθεὶς ὑπὸ τοῦ ὄριου ἡλικίας, ἀπεχώρησε τῆς ἐνεργοῦς ὑπηρεσίας διὰ νὰ συνεχίσῃ τὴν ἐπιστημονικὴν του δρασίαν ὡς Ἐπίτιμος Καθηγητὴς. Ὑπὸ τὴν ιδιότητα ταύτην ἐξηκολούθησεν ἐπὶ πενταετίαν νὰ προσφέρῃ τὰς ὑπηρεσίας του πρὸς τὴν ἐπιστήμην, εἰς ἣν ἀφιέρωσε τὴν ζωὴν του, διδάσκων ἢ δίδων διαλέξεις εἰς διάφορα Ἀμερικανικὰ Πανεπιστήμια ἢ προσφέρον τὰ φῶτά του εἰς πλείστα ἀστεροσκοπεῖα.

Ὁ Russell ὑπῆρξεν εἰς ἓκ τῶν ἐπιφανεστάτων ἀστροφυσικῶν τῶν Ἡν. Πολιτειῶν. Αἱ πολυάριθμοι ἐπιστημονικαὶ ἐργασίαι του ἀναφέρονται εἰς ποικίλα, ὅσοι καὶ σπουδαῖα, θέματα τῆς φυσικῆς ἀστρονομίας. Ἀξίαι ἰδιαιτέρας μνείας εἶναι αἱ ἐρευναι αὐτοῦ ἐπὶ τῆς χημικῆς συστάσεως καὶ τῆς φυσικῆς καταστάσεως τῆς ἀτμοσφαιρας τῶν πλανητῶν. Εἰδικότερον προκειμένου περὶ τῆς Ἀφροδίτης ὁ Russell ἀπέδειξε τὸ 1898 ὅτι, λόγω διαχύσεως τοῦ ἡλιακοῦ φωτὸς ἐντὸς τῆς ἀτμοσφαιρας τοῦ πλανήτου τούτου, ὅταν οὗτος εὐρίσκειται εἰς μικρὰν ἀπὸ τοῦ Ἡλίου ἀπόχην τὰ ἄκρα τοῦ δρεπανοειδοῦς φωτεινοῦ μηνίσκου του συναντῶνται καὶ οὕτω διακρίνεται πλήρως λεπτὸς φωτεινὸς δακτύλιος πέριξ τοῦ σκοτεινοῦ δίσκου τῆς Ἀφροδίτης, συνετεία φαινομένου, ἀναλόγου πρὸς τὸ παρ' ἡμῖν λυκαυγὲς ἢ λυκόφως.

Περιονυμὸν εἰς τοὺς διεθνεῖς ἀστρονομικοὺς κύκλους κατέστη τὸ «διάγραμμα τοῦ Russell», ὅπερ ἐδημοσίευσεν ὁ ἐκλιπὼν ερευνητὴς τὸ 1913. Ἐν τῷ διαγράμματι

τούτω ὡς πρὸς τετμημένας λαμβάνει τοὺς διαδοχικοὺς φασματικοὺς τύπους τῶν ἀπλανῶν καὶ τεταγμένας τὰ ἀπόλυτα αὐτῶν μεγέθη. Τοιοῦτοτρόπως οἱ ἀστέρες κατανέμονται εἰς δύο διακεκομμένους κλάδους, ἕξ ὧν ὁ εἰς, βαίνων παραλλήλως πρὸς τὸν πρῶτον ἄξονα, περιλαμβάνει τοὺς μεγάλους κατ' ὄγκον ἀστέρας, τοὺς καλουμένους «γίγαντας» καὶ ὁ ἕτερος, βαίνων λοξῶς, ἀποτελεῖται ἀπὸ τοὺς κατ' ἀντίθεσιν ὀνομασθέντας «νάνους».

Ἐπὶ τῇ βάσει θεωρητικῶν ἐρευνῶν προσδιορίσας τὴν τιμὴν τῆς πίεσεως εἰς τὰ κατώτατα στρώματα τῆς χρωμοσφαιρας τοῦ Ἡλίου καὶ τὴν αὐξήσιν τῆς ἀπορροφήσεως καθ' ὅσον προχωροῦμεν πρὸς τὴν φωτόσφαιραν, ὁ Russell συνήγαγεν ὅτι τὰ 80% τοῦ ἀκτινοβολουμένου φωτὸς προέρχονται ἀπὸ τὴν κάτωθεν τῆς βάσεως τῆς ἀπορροφητικῆς στοιβάδος ἐπιφανείαν τῆς φωτοσφαιρας, ἐνῶ ἡ ποσότης φωτός, ἡ προερχομένη ἀπὸ στρώματα, κείμενα εἰς βάθος 50 χμ. κάτωθεν τῆς ἐπιφανείας ταύτης, εἶναι σχεδὸν μηδαμινή. Ἐντεῦθεν ἐξηγεῖται διατὶ τὸ χεῖλος τοῦ ἡλιακοῦ δίσκου φαίνεται τερματιζόμενον σαφῶς.

Σπουδαιοτάτη ὑπῆρξεν ἡ συμβολὴ τοῦ Russell εἰς τὰς ἐρεῦνας τῆς χημικῆς συστάσεως τοῦ Ἡλίου καὶ τῶν ἀπλανῶν ἀπὸ ποσοτικῆς ἀπόψεως, ὡς καὶ ἡ μέθοδος ἦν ὑπέδειξε πρὸς προσδιορισμὸν τῆς θερμοκρασίας τῶν ἀπλανῶν ἐκ τοῦ δείκτου χρώματος αὐτῶν, ἤτοι τῆς διαφορᾶς τοῦ ὀπτικοῦ καὶ τοῦ φωτογραφικοῦ τῶν μεγέθους.

Εὐρύτατα ἀσχοληθεὶς εἰς τὰ προβλήματα τῶν διπλῶν ἀστέριων, ἀνεκάλυψεν, ἀνεξαρτήτως πρὸς τὸν Ὁλλανδὸν συναδέλφον τὸν Hertzprung, μέθοδον προσδιορισμοῦ τῶν μαζῶν εἰδικῆς κατηγορίας διπλῶν ἀστέριων, εἰς τοὺς ὁποίους ὁ συνοδὸς ἔχει μέχρι τοῦδε διαγράψει τόσον μικρὸν τόξον τῆς τροχιάς του περὶ τὸν πρωτεύοντα ἀστέρα, ὥστε νὰ μὴ εἶναι εὐχερῆς ὁ ἀκριβὴς ὑπολογισμὸς τῶν στοιχείων τῆς τροχιάς τοῦ συστήματος.

Μελετῶν ἄλλοτε τὴν φύσιν τοῦ ἀοράτου συνοδοῦ εἰς τὴν περίπτωσιν τῶν διπλῶν ἀστέριων 61 Κύκνου καὶ 70 Ὀφιοῦχος, συνήγαγεν ὅτι, ἂν καὶ ἡ ἑσωτερικὴ δομὴ αὐτοῦ προσομοιάζει πρὸς τὴν τῶν ἀπλανῶν,

ἐν τούτοις δὲν πρόκειται περὶ αὐτοφώτου σώματος καὶ κατέληξεν εἰς τὸ συμπέρασμα ὅτι οἱ ἀόρατοι συνοδοί, οἱ ἔχοντες μᾶζαν μικροτέραν τῆς ἐλαχίστης ἐκ τῶν μέχρι τοῦδε γνωστῶν, ἀλλὰ μεγαλυτέραν τῆς τοῦ Διὸς, δὲν εἶναι ἀπλανεῖς, ἀλλὰ πλανῆται ἄλλων ἡλιακῶν συστημάτων.

Περὶ τῆς ἐπιστημονικῆς ἀξίας τοῦ ἔργου τοῦ διαπρεποῦς μύστου τῆς Οὐρανίας καὶ περὶ τῆς ἐκτιμήσεως, ἧς τοῦτο ἔτυχε διεθνῶς, δυνάμεθα νὰ κρίνωμεν ἐκ τῶν πολυαριθμῶν τιμητικῶν διακρίσεων, αἰτινες ἀπενεμήθησαν αὐτῷ ὑπὸ διαφόρων Πανεπιστημίων καὶ ἄλλων Ἐπιστημονικῶν Ἰδρυμάτων. Οὕτως ὁ Russell ἐτιμήθη μὲ 20 βραβεῖα καὶ μετάλλια καὶ ἐξελέγη μέλος διαφόρων ἐπιστημονικῶν σωματείων. Ἐχορημάτισε μέλος τοῦ Ἐπιστημονικοῦ Συμβουλίου τῶν Ἀστεροσκοπείων τοῦ Ὁρους Οὐίλσον καὶ Παλομάρ, τῆς Ἀμερικανικῆς Ἐθνικῆς Ἀκαδημίας τῶν Ἐπιστημῶν (ἧς διετέλεσε καὶ πρόεδρος), τῆς Ἀμερικανικῆς Ἐνώσεως πρὸς προαγωγήν τῶν ἐπιστημῶν (διατελέσας καὶ πρόεδρος αὐτῆς), τῆς Ἀμερικανικῆς Φιλοσοφικῆς Ἐταιρείας, τῆς Βασιλικῆς Ἀκαδημίας τοῦ Λονδίνου καὶ τοῦ Ἐδιμβούργου, τῆς Ἀκαδημίας τῶν Ἐπιστημῶν τῆς Γαλλίας, τῆς Βασιλικῆς Ἀκαδημίας τοῦ Βελγίου, τῆς Βασιλικῆς Ἀστρονομικῆς Ἐταιρείας τοῦ Λονδίνου καὶ πολλῶν ἄλλων παρομοίων ἐπιστημονικῶν ἐνώσεων.

Ὁ ἐκλιπὼν πρύτανις τῶν Ἀμερικανῶν ἀστρονόμων δὲν ἀπέσπασε μόνον τὴν βαθεῖαν ἐκτίμησιν τοῦ διεθνοῦς κύκλου τῶν συναδέλφων του διὰ τὴν βαρύτητα τῆς ἐπιστημονικῆς του παραγωγῆς, ἀλλὰ καὶ τὴν γενικὴν συμπάθειαν ὅλων, ὅσοι ἔσχον τὴν τιμὴν νὰ τὸν γνωρίσουν ἢ καὶ νὰ συνεργασθοῦν μετ' αὐτοῦ. Εὐγενέστατος τοὺς τρόπους, προσηγῆς πρὸς πάντας, προθυμότητος νὰ προσφέρῃ τὰ πολύτιμα φῶτά του καὶ τὴν ἀνεκτίμητον βοήθειαν του, διεκρίνετο διὰ τὴν ζωηρότητα τῶν ἐκδηλώσεών του, τὴν βαθύτητα τῶν νοημάτων εἰς τὰς ἐκφράσεις του καὶ τὴν σαφήνειαν καὶ ἀκριβολογίαν εἰς τὰ συγγράμματά του.

Δὲν ἦτο ξηρὸς ἐπιστήμων, ἀλλὰ φιλοσοφικὴ διάνοια καὶ προσωποποίησις τοῦ

ἀρμονικοῦ συνδυασμοῦ τῶν ἐπιστημονικῶν ἀντιλήψεων πρὸς τὰς θρησκευτικὰς πεποιθήσεις.

Εἰς τὴν εἰσαγωγὴν πανεπιστημιακοῦ συγγράμματός του, ὅπερ ἔτυχε παγκοσμίῳ ἐπιδοκιμασίας διὰ τὸ εὐμέθοδον καὶ τὴν πληρότητα αὐτοῦ, (Astronomy, vol. I καὶ II) πραγματευόμενος περὶ τῆς ὠφελείας τῆς Ἀστρονομίας, διατυπώνει τὰς ἀκολούθους βαθυστοχάστους σκέψεις:

«Ἐφ' ὅσον ἡ Ἀστρονομία εἶναι φυσικὴ ἐπιστήμη, δὲν δύναται νὰ δώσῃ κατ' εὐθείαν ἀπάντησιν εἰς τὰ προβλήματα τῆς Φιλοσοφίας. Οὕτως, ἐνῶ δύναται νὰ μᾶς πληροφορήσῃ ὅτι εἰς οἰοσδήποτε ἀστήρ εἶναι μεγαλύτερος ἀπὸ ἓνα ἄνθρωπον, ἐν τούτοις δὲν δύναται νὰ ἀποφανθῇ ποῖος ἐκ τῶν δύο ἔχει τὴν μεγαλύτεραν ἀξίαν. Οὐχ ἦττον ὅμως ἔχουν μεγάλην σημασίαν αἱ διαπιστώσεις τῆς ἐπιστήμης ταύτης περὶ τῆς τεραστίας ἐν χώρῳ καὶ χρόνῳ ἐκτάσεως τοῦ ὕλικου σύμπαντος καὶ περὶ τῆς θαυμαστῆς ἐνότητος, τόσον τοῦ ὕλικου ἐκ τοῦ ὁποίου σύγκειται, ὅσον καὶ τῶν ἀσαλεύτων νόμων ὑπὸ τῶν ὁποίων διέπεται. Ἡ ἐκτίμησις τῶν διαπιστώσεων τούτων, ἀσχετὴ ἀναντιρρήτως σοβαρωτάτην ἐπίδρασιν διὰ τὸν καθορισμὸν τῆς στάσεως, τὴν ὁποίαν λαμβάνομεν, ὡς ἀπὸ μελετῶμεν τοιαῦτα προβλήματα τῆς Φιλοσοφίας, ὅποια εἶναι αἱ ὑποχρεώσεις τοῦ ἀνθρώπου πρὸς τὰς ἐπερχομένας γενεάς, ἡ θέσις αὐτοῦ ἐντὸς τοῦ σύμπαντος καὶ ἡ σχέσις τοῦ ἀνθρώπου πρὸς τὴν Ἀνωτάτην Δύναμιν, ἡ ὁποία εὐρίσκειται ὀπισθεν τοῦ σύμπαντος».

Ἐνδεικτικῆ τῶν θρησκευτικῶν πεποιθησεων τοῦ ἐκλειπόντος καθηγητοῦ, ἀλλὰ συγχρόνως καὶ τῆς διεθνούς πνευματικῆς ἀπηχίσεως, τὴν ὁποίαν προὐκάλεσεν ἡ γνωστὴ Δήλωσις τῶν Ἑλλήνων Ἐπιστημόνων, ὑπῆρξεν ἡ ἐπ' αὐτῆς κρίσις του, ἥτις ἔχει ὡς ἑξῆς:

«Ἡ Δήλωσις τῆς «Χριστιανικῆς Ἐνώσεως Ἐπιστημόνων» ἡ δημοσιευθεῖσα εἰς τὰς «Ἀκτίνας» τὰ Χριστούγεννα τοῦ 1946,

ἔχει τὴν ἐγκάρδιον καὶ ἐνθουσιώδη ὑποστήριξίν μου. Ἡ ὑπογράμμησις τῆς ζωτικῆς σπουδαιότητος τῶν πνευματικῶν καὶ ἠθικῶν θεμελιῶν διὰ τὴν ἀνοικοδόμησιν τῆς κοινωνίας εἶναι ἐξ ὀλοκλήρου ὀρθή. Ἡ διαπίστωσις ὅτι ἡ ἐπιστήμη δὲν διαφεύδει τὴν χριστιανικὴν πίστιν εἶναι ἀληθὴς καὶ ἡ μετ' ἐμφάσεως βεβαίωσις περὶ τούτου εἶναι σήμερον ἐπίκαιρος καὶ σπουδαία. Δὲν ὑπάρχει καμμία σχεδὸν μεταβολὴ εἰς τὴν διατύπωσιν τοῦ κειμένου, τὴν ὁποίαν θὰ ἠδυνάμην νὰ ὑποδείξω, ἐὰν ἤμην μέλος τῆς ἐπιτροπῆς, ἡ ὁποία συνέταξε τὴν Δήλωσιν».

Ὁ καθηγητὴς Russell ἐπεσκέφθη διὰ τελευταίαν φοράν τὴν Ἑλλάδα τὸν Μάιον 1938, ὅποτε ὀργανώθη πρὸς τιμὴν του δεξίωσις ἐν τῷ Ἐ. Ἀστεροσκοπεῖῳ Ἀθηνῶν. Ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ, προσκλήσει τῆς Γεωδαιτικῆς Ἐπιτροπῆς τοῦ Κράτους, εὐηρεστήθη νὰ ἐπισκεφθῇ τὸν ὑπ' αὐτῆς νεοϊδρυθέντα τότε ἐν Πεντέλῃ Ἀστρονομικὸν Σταθμὸν καὶ νὰ ἐκφέρῃ λίαν ἐπαινετικὴν γνώμην, δημοσιευθεῖσαν ἐν τῷ Δελτίῳ τῆς Γεωγραφικῆς Ἐπιτροπῆς Στρατοῦ περὶ τῆς καταλληλότητος τῆς ἐκλεγείσης ἐκεῖ θέσεως διὰ τὴν ἴδρυσιν συγχρονισμένου ἀπὸ ἀπόψεως ἐγκαταστάσεων ἀστεροσκοπείου.

Κατὰ τὴν ὀλιγοήμερον διαμονὴν του ἐν Ἑλλάδι ὁ καθηγητὴς Russell ὠμίλησε πρὸς τοὺς φοιτητὰς τῶν Πανεπιστημίων Ἀθηνῶν καὶ Θεσσαλονίκης ἐπὶ θεμάτων σχετικῶν πρὸς τὰς τότε ἐπικαίρους ἐρεῦνας τῆς δομῆς τοῦ Σύμπαντος.

Οἱ ἐν Ἑλλάδι φίλοι καὶ θαυμασταὶ του ἀπευθύνουν θερμὰ συλλυπητήρια πρὸς τὴν τεθλιμμένην οἰκογένειαν τοῦ μεταστάντος, συμμετέχοντες ὀλοφύχως εἰς τὸ πένθος αὐτῆς ἐπὶ τῇ ἀνεπανορθώτῳ ἀπωλείᾳ προσφιλεστάτου προσώπου, ἀλλὰ καὶ περιφανοῦς ἐκπροσώπου τῆς πνευματικῆς κινήσεως ἐν τῇ πέραν τοῦ Ἀτλαντικοῦ κραταεῖ Συμπολιτεία.

ΣΤ. ΠΛΑΚΙΔΗΣ

Καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν

ΝΟΣΟΚΟΜΕΙΑΚΗ ΠΕΡΙΘΑΛΨΙΣ ΚΑΙ ΑΝΘΡΩΠΙΣΜΟΣ

Α'.

Ένας διακεκριμένος ασθενής νοσηλεύεται εις την πρώτην θέσιν και μάλιστα όχι και εις την πρώτην, αλλά εις θέσιν πολυτελείας, προτύπως οργανωμένου νοσοκομείου. Εις τὰς 7 τὸ πρωὶ ὑποβάλλεται εις ἐγχείρησιν και μεταφέρεται ἀπὸ τὸ χειρουργεῖον εις τὸ δωμάτιόν του. Παλαίει ἐν ἡμιεγρηγόρσει διὰ τὴν ἡρεμήθη ἐκ τῆς συγκινήσεως τὴν ὁποῖαν ἠσθάνθη πρὸ τῆς ἐγχειρήσεως και ἐκ τῆς ὄλης κακουχίας τῆς ἐπεμβάσεως, ἡ ὁποία διεξήχθη ὑπὸ τοπικὴν ἀναισθησίαν. Ἐπὶ τέλους κατορθώνει νὰ ὑπερικήσῃ τὴν διέγερσιν και ὡς θεῖον δῶρον ἔρχεται καταπραϊντικὸς ὕπνος. Ἀλλὰ αἰφνιδίως ἀνοίγει μὲ θόρυβον ἢ πόρτα, εἰσβάλλει ὑπάλληλος τοῦ νοσοκομείου κρατὼν φύλλον χάρτου προοριζόμενον διὰ τὸν ἄρρωστον, τὸν ὁποῖον ἀφυπνίζει χωρὶς ἴχνος δισταγμοῦ, διακόπτων τὸν μὲ τὴν ἀγωνίαν ἀποκτηθέντα ὕπνον και τοῦ παραδίδει τὸ χαρτί. Ἦτο... ὁ λογαριασμὸς τοῦ νοσοκομείου πρὸς ἐξόφλησιν και μάλιστα ἐκ λάθους προσαγόμενος, διότι ἤδη εἶχε τακτοποιηθῆ! Τὸ μεσημέρι πλέον τῆς ἰδίας ἡμέρας ὁ ταλαιπώρος ασθενὴς ἀγωνίζεται και πάλιν νὰ κατακτήσῃ τὸν πολυπόθητον ὕπνον, ὁ ὁποῖος ἐπὶ τέλους ἔρχεται. Δὲν προφθάνει ὁμως και πάλιν νὰ τοῦ ἀφαιρέσῃ τὴν πανοπλίαν τῆς κοπώσεως, διότι βαρεῖα βήματα και ζωηραὶ συνομιλίαι εις τὸν διάδρομον τὸν ἀφυπνίζουν. Τώρα πλέον και ἐγκλίμα ἐὰν διέπραττε ὁ ἄρρωστος τὴν ὥραν ἐκείνην ἔπρεπε ἀσφαλῶς νὰ κριθῆ μὲ πᾶσαν ἐπιείκειαν! Ποῖοι ἦσαν αὐτοὶ οἱ ἐστερημένοι ἀνθρωπιάς και ψυχικῆς καλλιέργειας, οἱ ἔξω τόπου και χρόνου θορυβοποιοί; Ἦσαν ἄνθρωποι τοῦ νοσοκομείου τεταγμένοι νὰ τὸν ἀνακουφίσουν και νὰ τὸν θεραπεύσουν!

Τὸ ἀνωτέρω περιστατικὸν εἶναι αὐθεντικόν. Καὶ φαντάζεται κανεὶς, ἐὰν αὐτὸ συνέβῃ εις ἀσθενῆ διακεκριμένον και νοσηλεύόμενον εις θέσιν πολυτελείας, τί θὰ συμβαίνοι εις τοὺς ἀπλοῦς ἀσθενεὶς τῆς

τρίτης θέσεως! Κάθε ἀναγνώστης, ἰατρὸς ἢ μὴ, θὰ ἠμποροῦσε νὰ συμπληρώσῃ ἐδῶ μὲ πολλὰ παρόμοια περιστατικὰ τὴν θλιβεράν κατὰ τὸ πλεῖστον εἰκόνα τοῦ συγχρόνου νοσηλευτικοῦ ἰδρύματος, εις τὸ ὁποῖον λησιμονεῖται κατὰ τὸ βασικόν: Ὅτι ὁ ἀσθενὴς λόγῳ τῆς νόσου του *πρωτίστως ζῆ εἰς ψυχικὴν δοκιμασίαν* και πνευματικὴν ἀγωνίαν. Καὶ ἡ κατάστασις του αὐτῆ, πρὸ πάσης ἐπιστημονικῆς φροντίδος και τῶν νέων φαρμάκων, ζητεῖ *διακριτικὴν συμπαράστασιν, μητρικὴν φροντίδα, τὴν παρουσίαν συνανθρώπου εις τὴν ἀδυναμίαν του και τὸν ἀνθρώπινον ἐκνευρισμὸν του.*

Εἶναι ἀληθὲς ὅτι σήμερον, κατόπιν τῶν νεωτέρων ἀντιλήψεων τῆς ἰατρικῆς ἐπιστήμης, ὅλοι πλέον συμφωνοῦν θεωρητικῶς ἐπὶ τῆς ἀντιμετωπίσεως τοῦ ἀρρώστου ὡς ἐνιαεῖον ψυχοσωματικὸν συνόλον, ἀδιασπᾶστον και ἀδαιρέτου, ὡς μιᾶς κατὰ πρῶτον λόγον ἀνθρωπίνης προσωπικότητος. Ἡ στάσις τοῦ ἰατροῦ εις τὰς ἡμέρας μας προάγεται ὁλονὲν ἀπὸ τῆς ξηρᾶς μηχανιστικῆς ἀρωγῆς εἰς ὀλοκληρωτικὴν συμπαράστασιν τοῦ ἀνθρώπου-ἐπιστήμονος πρὸς τὸν ἄνθρωπον-ἄρρωστον. Ἀλλὰ τὸ νοσοκομεῖον, ὡς ὀργανωμένον κέντρον συστηματικῆς παροχῆς νοσηλείας, ἀπέχει ἀκόμη πολὺ ἀπὸ τὴν πρακτικὴν ἐφαρμογὴν τῆς στροφῆς αὐτῆς.

Εἰς τὴν Ἑλλάδα, πρέπει νὰ ὁμολογήσωμεν, τὸ κακὸν αὐτὸ δὲν παρουσιάζεται εις ὅσιν ἐκτασιν συμβαίνει εις ὅλας τὰς ἄλλας χώρας, ὡς θὰ ἴδωμεν κατωτέρω. Καὶ τοῦτο πρέπει νὰ γραφῆ εἰς τὸ ἐνεργητικὸν τῆς ἑλληνικῆς ψυχῆς. Εἰς τὸ ἐξωτερικὸν ὁμως ὁ ἐπιστημονικὸς και νοσοκομειακὸς κόσμος κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη ἀπασχολοῦνται πλέον σοβαρῶς μὲ τὴν θεράπειαν αὐτοῦ τοῦ κακοῦ.

★

Κατὰ τὴν τελευταίαν διετίαν δύο διεθνῆ ἰατρικὰ συνέδρια, τῶν Παρισίων και τῆς

Λουκέρνης, απησχολήθησαν ἐξ ὀλοκλήρου μὲ τὸ σπουδαιότατον αὐτὸ θέμα τοῦ νοσηλευομένου εἰς τὸ νοσοκομεῖον ἀρρώστου καὶ τῆς στάσεως τῆς κοινῆς καὶ τοῦ ἀτόμου ἔναντι αὐτοῦ. Τόσον εἰς τ' ἀνωτέρω δύο ὅσον καὶ εἰς τὸ α' διεθνὲς συνέδριον τῆς ἰατρικῆς ἠθικῆς, διεπιστώθη ἡ ἀπόλυτος ἀνάγκη τῆς βελτιώσεως τοῦ κλίματος τοῦ νοσοκομείου, τῆς ἀτμοσφαιρας εἰς τὴν ὁποίαν ζῆ ὁ ἀρρώστος καὶ ἐτονίσθη ἐπιμῶνως ἡ ἀνάγκη τῆς ὑπάρξεως ψυχικῆς εὐφροίας-ψυχικῆς εὐεξίας τοῦ ἀρρώστου, διὰ νὰ καταστή ἄποτελεσματικὴ ἡ ἐκάστοτε ἐπ' αὐτοῦ ἐφαρμοζομένη θεραπεία.

Αἱ εἰσηγήσεις καὶ ἀνακοινώσεις εἰς τ' ἀνωτέρω συνέδρια καθὼς καὶ πλῆθος σχετικῶν ἐργασιῶν, αἱ ὁποῖαι δημοσιεύονται τὸν τελευταῖον καιρὸν εἰς διάφορα περιοδικά, ἀποτελοῦν βεβαίως ἀπάντησιν εἰς τὸ ἐπείγον αἴτημα τῆς ἐποχῆς μας, τὴν στροφήν πρὸς τὸν ἄνθρωπον. Προκαλοῦν ὅμως καὶ κατάληξιν εἰς ἐκείνους οἱ ὁποῖοι δὲν ἔχουν προσωπικὴν πείραν αὐτῶν τῶν θεμάτων. Κανεὶς δὲν θὰ ἐφαντάζετο ὅτι εἰς τὴν ἐποχὴν μας, ἐποχὴν τοιαύτης προόδου καὶ ἀκμῆς τῆς ἰατρικῆς ἐπιστήμης καὶ τοῦ τεχνικοῦ πολιτισμοῦ, ἐποχὴν καθ' ἣν τόσον εἰς τὴν ξένην ὅσον καὶ παρ' ἡμῖν ὑπάρχουν νοσοκομεῖα θεωρούμενα ὡς πρότυπα νοσοκομειακῆς ὀργανώσεως, εἶναι δυνατὸν ἀρομοδιώτατα πρόσωπα, ἔχοντα μακρὰν νοσοκομειακὴν πείραν, μὲ εἰλικρίνειαν κατὰ ὅλην τὴν ἐπιστήμην (εἰσηγήσεις καθηγητοῦ Gemelli, ἱατροῦ Leclainche, γενικοῦ διευθυντοῦ τῆς Assistance Publique τῶν Παρισίων κ. ἄ.), νὰ θεωροῦν ἐπιτακτικῶς ἐπιβεβλημένην τὴν μεταρρυθμισιν τῆς νοσοκομειακῆς περιθάλψεως, ὥστε νὰ ἀποκτήσῃ ὡς κέντρον τὸν ἄνθρωπον-ἀρρώστον. Ἐὰν αὐτὰ λέγονται ἀπὸ ἱατροὺς ὑπηρετούντας εἰς πρότυπα νοσοκομεῖα, τί πρέπει νὰ λεχθῆ διὰ τὴν νοσοκομειακὴν περίθαλψιν ἐκείνων οἱ ὁποῖοι νοσηλεύονται εἰς β' ἢ γ' κατηγορίας νοσοκομεῖα, εἰς τὰ ὁποῖα οὔτε τὸ ἰατρικόν, οὔτε τὸ παραϊατρικόν οὔτε τὸ λοιπὸν προσωπικὸν εἶναι ἐπαρκές, καὶ τὰ ἐπιστημονικὰ μέσα ἔλλειπουν καὶ ἡ στοιχειώδης ἄνεσις τοῦ ἀρρώστου ἀποτελεῖ πολυτέλειαν;

Ὁ ἱατρὸς Leclainche, γενικὸς διευθυν-

τῆς τῆς Assistance Publique εἰς Παρισίους, ὁμιλῶν εἰς τὸ διεθνὲς συνέδριον τῶν τεχνικῶν τῆς ὑγείας (techniciens de santé) μεταξὺ ἄλλων ἀναφέρει ὅτι τὸ νοσοκομεῖον ἄλλοτε ἦτο ἴσως ἀνθρωπινώτερον ἀπὸ τὸ σημερινόν. Ὁ γενικὸς ἐπιθεωρητὴς τῆς Assistance Publique τῆς Μασσαλίας L. Peyssard εἰς ἄρθρον του δημοσιευθὲν εἰς τὸ περιοδικὸν «Techniques Hospitalières» μὲ τὸν τίτλον «Διδάγματα ἀπὸ τὸ διεθνὲς συνέδριον τῆς Λουκέρνης», μὲ τὸ ὁποῖον θὰ ἀσχοληθῶμεν εὐρύτερον κατωτέρω, γράφει: «Δὲν θὰ ἔπρεπε κανεὶς κατὰ πεπλημένην ἀναλογίαν πρὸς μίαν βιομηχανίαν, νὰ ἀντιλαμβάνεται τὸ νοσοκομεῖον ὡς ἓνα ἐργοστάσιον νοσηλείας, ὡς ἓνα σύνολον τεχνικὸν καὶ ἰατρικόν, τὸ ὁποῖον δρᾷ ἐπὶ μιᾶς πρώτης ὕλης ξένης πρὸς αὐτό, τὸν ἀρρώστον. Μὲ τὴν ἀντίληψιν αὐτὴν τὸ νοσοκομεῖον, ἢ διοίκησίς του, τὸ ἰατρικόν καὶ νοσηλευτικὸν προσωπικόν, ὁ ἀρχιτεκτονικὸς καὶ τεχνικὸς ὄγκος του εἶναι ἓνα σύνολον ἔτοιμον νὰ περιποιηθῆ, σύμφωνα πρὸς προκαθορισμένους τρόπους, τοὺς ἀρρώστους ποὺ περνοῦν τὴν θύραν του. Ἀλλὰ ὅσον καὶ ἂν εἶναι σύμπαγῆ τὰ στοιχεῖα τοῦ συνθέτου τοῦ νοσοκομείου, δὲν ἀποτελοῦν τέλειον σύνολον μόνον τῶν. Δὲν ὑπάρχουν μόνον αὐτὰ καθ' ἑαυτά, ὅπως θὰ ὑπῆρχε ἓνα ἐργοστάσιον ἢ, ἂν θέλωμεν, ἓνα ὄχιρρον, στερεὰ θεμελιωμένον, ἐξωπλισμένον ἀπὸ ἀνθρώπους καὶ ἀπὸ ὄπλα, εἴτε εὐρίσκειται πλησίον εἴτε μακρὰν τῆς μάχης. Τὸ νοσοκομεῖον δὲν εἶναι διὰ τὴν ἀσθένειαν ὄ,τι τὸ ὄχιρρον διὰ τὸν ἐχθρόν. Τὸ νοσοκομεῖον δὲν ὑφίσταται ἐν τῇ πραγματικότητι παρὰ μόνον ἐὰν ἐνσωματώη κανεὶς εἰς αὐτὸ τὸν ἀρρώστον. Τὸ νοσοκομεῖον εἶναι ἓνα σύνολον ζωντανὸν καὶ νοητόν, μόνον, ἐὰν ὁ ἀρρώστος ἀποτελῆ τὸ κέντρον πέριξ τοῦ ὁποίου χρησιμοποιοῦνται, συμφῶνως πρὸς τὰς ἐπιταγὰς τῆς διαγνώσεως, τῆς ἐνδεδειγμένης θεραπευτικῆς, τῆς προγνώσεως καὶ τῆς αναρρώσεως, ἢ διοικήσεώς του, τὸ ἰατρικόν σῶμα, τὸ προσωπικόν, ὁ τεχνικὸς καὶ ἀρχιτεκτονικὸς ἐξοπλισμός. Ἐὰν σκεφθῶμεν διαφορετικὰ, γράφει ὁ Peyssard, ἐὰν ἱκανοποιηθῶμεν μὲ τὴν ἀναλογίαν τοῦ ἐργοστασίου καὶ τῆς πρώτης ὕλης, εἶναι ὡς νὰ στρέφωμεν τὰ

νώτα πρὸς τὴν ἀλήθειαν, ὡς νὰ ἀρνούμεθα αὐτὴν τὴν εὐκαμψίαν, αὐτὴν τὴν εὐαισθησίαν, αἱ ὁποῖα εἶναι ἀπαραίτητοι διὰ νὰ κατανοήσῃ κανεὶς τὴν πραγματικὴν φυσικὴν καὶ ψυχολογικὴν ὕλην τῶν νόσων. (Θὰ εἶναι ὡς νὰ ἐπιβάλλῃ κανεὶς εἰς τὸν ἄρρωστον βλάβας «νοσοκομείτιδος», ὡς νὰ τοῦ ἀρνήται τὰ δικαιώματά του νὰ αισθανθῇ τὸν ἑαυτὸν του εἰς τὸ νοσοκομεῖον, ὅπως εἰς τὸ σπίτι του».

Πολὺ χαρακτηριστικὴ ἀλλὰ καὶ ἀποδεικτικὴ τῆς ἐπιβαλλομένης πλέον ἀνάγκης στροφῆς πρὸς τὸν ἄνθρωπον-ἄρρωστον ὑπῆρξεν ἡ εἰσήγησις τοῦ καθηγητοῦ τῆς ψυχολογίας ἱατροῦ Gemelli, ἡ ὁποία συνεκλόνησε τοὺς μετεσχόντας εἰς τὸ συνέδριον τῆς Λουκέρνης. «Ἄς σημειώσωμεν κατ' ἀρχάς, ἐτόνισεν ὁ καθηγητὴς Gemelli, ὅτι εἰς πολλὰς περιοχὰς τοῦ κόσμου μεταξὺ τῶν πλέον καθυστερημένων, τὸ νὰ εἰσέλθῃ κανεὶς εἰς τὸ νοσοκομεῖον θεωρεῖται ἀπὸ τὸν λαὸν ὡς μία φοβερὰ δυστυχία· ἡ γνώμη αὕτη εἶναι ἐμφανῶς δικαιολογημένη, τοῦλάχιστον ἐν μέρει, ἀπὸ τὴν ὑπαρξίν νοσοκομείων εἰς τὰ ὅποια ὁ ἄρρωστος θεωρεῖται ὡς ἀριθμὸς, ἕνας ἀριθμὸς πνιγμένος μεταξὺ τῶν ἄλλων, μία ὑπαρξις ἐπάνω εἰς τὴν ὁποίαν κἀμουν διαγνωστικὰς ἐξετάσεις, εἰς τὴν ὁποίαν ἐπιβάλλουν θεραπείας, χωρὶς νὰ ἐξηγήσουν εἰς αὐτὴν οὔτε τὴν σημασίαν, οὔτε τὴν ἀξίαν, οὔτε τὰ ἀποτελέσματα. Τίποτε δὲν λείπει εἰς τὸν ἄρρωστον ἀπὸ ἐκεῖνα πού τοῦ χρειάζονται διὰ νὰ ἐπανεύρῃ τὴν ὑγίαν. Οὔτε τὰ φάρμακα, οὔτε οἱ ἱατροί, οὔτε ἡ περίθαλψις. Ἄλλὰ ἀπὸ προσωπικὴν πείραν ἢ ἀπὸ ὅσα ἀκούουν, οἱ περισσότεροὶ ἄνθρωποι, ἰδίᾳ τοῦ λαοῦ, γνωρίζουν ὅτι ἡ ζωὴ εἰς τὸ νοσοκομεῖον δὲν ἡμπορεῖ νὰ καταλήξῃ παρὰ μὲ τὸν ἕνα ἢ τὸν ἄλλον τρόπον: "Ἡ μίαν ἡμέραν ἢ ἀδελφὴ ἔρχεται εἰς τὴν αἴθουσαν καὶ σκελάζεται τὸ πτώμα μέχρις ὅτου τὸ μεταφέρουν εἰς ἄλλο μέρος ἢ κάποτε παίρνει ὁ νοσηλεύμενος ἕνα σημείωμα διὰ νὰ παρουσιασθῇ εἰς τὸ γραφεῖον, νὰ ἀναλάβῃ τὰ ἐνδύματά του καὶ νὰ ἐξέλθῃ τοῦ νοσοκομείου μὲ τὰς δυνάμεις του ὀλίγον ἢ πολὺ ἀποκατεστημένος διὰ νὰ ἐπαναλάβῃ τὴν ἐργασίαν του». Καὶ συνεχίζει: «Εἶναι κατὰ συνέπειαν φυσικὸν εἰς πολλὰς χώ-

ρας νὰ θεωρῆται ὡς ἀποφράς ἡ ἡμέρα κατὰ τὴν ὁποίαν ὁ ἱατρὸς συνιστᾷ εἰς τὸν ἄρρωστον νὰ εἰσαχθῇ εἰς τὸ νοσοκομεῖον. Κατὰ τὴν εἰσόδον του εἰς αὐτὸ θὰ πρέπει νὰ παραδώσῃ τὰ ἐνδύματά του καὶ νὰ φορέσῃ ἕνα ὑποκάμισον, ἕνα ἐσώρρουχον, ἕνα σακκάκι, ἕνα παντελόνι ὅμοια μὲ ἐκεῖνα πού φοροῦν ὅλοι οἱ ἄρρωστοι. Ἐνας νοσοκόμος τὸν συνοδεύει εἰς τὸ τμήμα, ὅπου ὁ ἐφημερεύων ἱατρὸς τὸν ἐτοποθέτησε. Ἀπὸ αὐτὴν τὴν στιγμήν γίνεται ἕνας ἀπλοῦς ἀριθμὸς καὶ ὁ ἀριθμὸς αὐτὸς τὸν παρακολουθεῖ κατὰ τρόπον καταθλιπτικὸν εἰς ὅλα. Εἰς τὸ μπουκάλι τοῦ γάλακτος, εἰς τὸ κουτί τῶν φαρμάκων, ἡ τροφή του ἀντιστοιχεῖ εἰς ἕνα ἀριθμὸν, ἡ ἀδελφὴ σημειώνει τὴν θερμοκρασίαν του δίπλα εἰς ἕνα ἀριθμὸν, ὁ ἱατρικὸς του φάκελλος φέρει καὶ αὐτὸς ἕνα ἀριθμὸν. Καὶ ὁ ἱατρὸς ἀκόμη, ἐὰν δὲν ἀνήκῃ εἰς τοὺς ἐκλεκτοὺς ἐσωτερικοὺς ἱατροὺς τῶν νοσοκομείων, δὲν ἐνδιαφέρεται νὰ μάθῃ ἐὰν ὁ ἄρρωστος εἶναι γέρον, ἐὰν ἔχη ἕνα παρελθόν, μίαν προσωπικὴν ζωὴν. Εἰς τὰ βλέμματά του χαρακτηρίζεται ἀπὸ τὸν ἀριθμὸν μητροφῶν πού ἐπῆρε».

Ὁ καθηγητὴς Gemelli, γράφει ὁ ἐπιθεωρητὴς τῆς Assistance Publique P. Aurousseau, ὁ ὁποῖος ἐδημοσίευσεν τὴν εἰσήγησιν αὐτὴν, παρασυρόμενος ἀπὸ τὴν συγκίνησιν του, μὲ κόκκινα μάγουλα ἔφθασε τέλος εἰς τὸ κέντρον τοῦ προβλήματος καὶ τὸ πάθος του διὰ τὴν ἀλήθειαν τὸν ὠδήγησε νὰ εἰπῇ καὶ τὰ ἐπόμενα: «Ὅλα αὐτὰ συμβαίνουν διότι τὸ νοσοκομεῖον εἰς τὰς περισσοτέρας χώρας εἶναι τὸ νοσοκομεῖον διὰ τοὺς πτωχοὺς, δι' ἐκείνους οἱ ὁποῖοι λόγῳ ἐλλείψεως πόρων δὲν ἔχουν τὸ δικαίωμα νὰ ἐπιθυμήσουν ἰδιωτικὴν νοσηλείαν. Οὕτω δυστυχῶς καὶ μέσα εἰς αὐτὸ τὸ σπίτι τοῦ πόνου, βλέπει κανεὶς τὴν κοινωνικὴν ἀδικίαν, ἡ ὁποία ἀποτελεῖ τὸ χαρακτηριστικὸν στοιχεῖον τοῦ σημερινοῦ κοινωνικοῦ προβλήματος, δηλαδὴ τὴν διαίρεσιν τῆς κοινωνίας εἰς δύο τάξεις ἀπὸ τὰς ὁποίας ἡ μία ζῆ ὑπὸ ὄρους κατωτέρωτης καὶ πτωχείας. Αὕτη ἡ οἰκονομικὴ καὶ νομικὴ κατάσταση καθιστᾷ συχνὰ τὴν πολιτικὴν ἐλευθερίαν, τὴν νομικὴν ἰσότητά καὶ τὰ πολιτικὰ δικαιώματα καθαρὰν

υποκρισίαν. Τὸ νοσοκομεῖον, ὅπως εἶναι ὀργανωμένον εἰς πολλὰς χώρας, ἀποτελεῖ συχνὰ μίαν ἐπὶ πλέον μορφήν τῆς κοινωνικῆς ἀνισότητος».

Ἐάν προσθέσωμεν καὶ ὅσα ὁ ἰατρὸς Leclainche μεταξὺ πολλῶν ἄλλων ἰατρῶν εἰσηγήθη εἰς τὸ δευτέρον συνέδριον, τὸ ὁποῖον ἀνεφέραμεν, καθὼς καὶ οἱ καθηγηταὶ Gosset καὶ Santy, χειρουργὸς τῶν νοσοκομείων τῆς Λυῶνος, διὰ τὰ παράσχουν τὰ μέσα νὰ γίνῃ ἀνθρωπίνη, ὅπως ἐτόνισαν, ἡ νοσοκομειακὴ περίθαλψις, θὰ ἴδωμεν, ὅτι πράγματι ὑπάρχει μὲγα κενὸν εἰς αὐτήν. Καὶ ἡ πλήρωσις τοῦ κενοῦ αὐτοῦ ἐπιβάλλεται, διὰ τὰ γίνῃ τὸ νοσοκομεῖον ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον ὀφείλει νὰ εἶναι καὶ ὄχι ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον ἐν πολλοῖς εἶναι σήμερον. «Ὁραῖα τεχνικὰ σχέδια, εἶπαν, εἶναι ἀπαράιτητα, ἀλλὰ δὲν εἶναι αὐτὰ καθ' ἑαυτὰ ἀρκετά. Δύο ἰδιότητες τῆς ψυχῆς εἶναι ἀναγκαῖαι εἰς κάθε ἐργαζόμενον εἰς τὸ νοσοκομεῖον: Πραγματικὴ εὐαισθησία ἀπέναντι τοῦ πόνου, εἰλικρινῆς πόθος νὰ προσφέρῃ τὴν βοήθειαν πού εἶναι κίνησις τῆς ψυχῆς πρὸς τὴν ἀγάπην. Ἐκεῖνοι πού δὲν ἔχουν αὐτὴν τὴν εὐαισθησίαν καὶ αὐτὸν τὸν πόθον διὰ τὰ βοηθήσουν τὸν ἄνθρωπον, δὲν ἔχουν θέσιν εἰς τὸ νοσοκομεῖον. Τὸ νοσοκομεῖον δὲν εἶναι ἕνα συνειθισμένον ἐργαστάσιον. Μία τριπλῆ ἰδιότης εἶναι ἀναγκαία: ἐπαγγελματικὴ, ψυχολογικὴ καὶ ἠθικὴ. Ἡ ἰατρικὴ ἐπιστήμη ἔχει ὑποστῆ τὴν διείδουσιν νέων παραγόντων. Τὸ νοσοκομεῖον ἔχει συνείδησιν αὐτῶν καὶ ἐπανευρίσκει τὸ φιλόανθρωπον παρελθόν του. Καὶ ὁ κάθε ἐργαζόμενος εἰς αὐτὸ δὲν ἠμπορεῖ νὰ δώσῃ εὐτυχίαν παρὰ ἐφ' ὅσον εἶναι καὶ αὐτὸς ὁ ἴδιος εὐτυχής...».

«Ἰατρέ, ποῖος εἶναι ὁ πῆλοσιόν σου;» γράφει ὁ καθηγητὴς M. Sindrail εἰς ἄρθρον του δημοσιευθὲν εἰς τὸ *Gonours Medical* τοῦ Μαΐου. 1956. Πιστεύομεν, λέγει, ὅτι αὐτὸ τὸ κοπάδι τῶν ὑπάρξεων τῶν τραγικῶς ἀπροσώπων, πού νοσηλεύονται εἰς τὰ νοσοκομεία, ἐνδεδυμένα μετὰ τὴν ὁμοίομορφον «κελεμπίαν», τῶν ὑπάρξεων πού δὲν ἔχουν ἄλλο παρελθὸν ἀπὸ τὰς σημεῖωσις ἐπάνω εἰς τὸ δελτίον των, πού δὲν ἔχουν ἄλλο μέλλον ἀπὸ αὐτὸ πού τοὺς προσφέρει ἡ γνάλα εἰς τὴν ὁποίαν θὰ

διατηρηθῆ ἡ βλάβη τῆς νόσου, δεικνύουσι μετὰ εὐτελεῖ τὸν τρόπον, ἄλλου τὸ ἔλκος, ἄλλου τὴν καρδιακὴν βλάβην, ἄλλου τὸν ἐγκέφαλον, τὰς ἀνωμαλίας τοῦ σώματος μετὰ ἐτικέτταν, πιστεύομεν, λέγει, ὅτι τὸ πλήθος αὐτὸ εἶναι δυνατὸν νὰ μείνῃ ἱκανοποιημένον μόνον μετὰ τὴν ἔστω εὐσυνείδητον προσοχὴν τοῦ ἰατροῦ, τὴν ἀγρυπνον περιέργειαν, μετὰ δόκληρον τὸν κύκλον τῆς ἐπιστήμης, χωρὶς ὅμως νὰ τοῦ δοθῆ εὐκαιρία νὰ δημιουργήσῃ τὴν συνάτησιν ἢ ὁποῖα κατὰ κύριον λόγον ἔχει ἀξίαν, τὴν ψυχικὴν συνάντησιν πού θὰ κάμῃ τὸν ἰατρὸν νὰ ἀναγνωρίζῃ εἰς τὸν ἄρρωστον του τὸν «πλησίον του»; Ἡ σπουδαιότερα στιγμή τοῦ ἰατροῦ καὶ τοῦ ἀρρώστου, ἡ σοβαρωτέρα στιγμή διὰ τὴν ἐπιτυχίαν τῆς θεραπείας τοῦ ἀρρώστου εἶναι ἐκεῖνη κατὰ τὴν ὁποίαν ὁ ἀρρωστος θὰ παύσῃ νὰ ἰσοδυναμῆ μόνον μετὰ ἕνα πρόβλημα διαγνώσεως ἢ μετὰ ἕνα ἀντικείμενον θεραπείας καὶ θὰ ἐμφανισθῆ ἔμπροσθεν εἰς τὸν ἰατρὸν ὡς κάτι πού ὁμοιεῖ μέσῳ του, ὡς κάτι ἰδικόν του».

Ἄλλὰ καὶ ὁ ὑφηγητὴς H. Requinot, τῆς Ἰατρικῆς Σχολῆς τοῦ Πανεπιστημίου τῶν Παρισίων, γράφει εἰς ἄρθρον του μετὰ τὸν τίτλον «Τὸ νοσοκομεῖον μεταξὺ τοῦ παρελθόντος καὶ τοῦ μέλλοντος» ὅτι κανεὶς δὲν ἠμπορεῖ νὰ παραμείνῃ ἀδιάφορος εἰς τὸ πρόβλημα τῆς νοσοκομειακῆς περιθάλψεως τοῦ ἀρρώστου. Τὸ πρόβλημα αὐτὸ ἀποτελεῖ τὸ σπουδαιότερον τῆς σημερινῆς κοινωνίας, διότι τὸ νοσοκομεῖον εἶναι τὸ κέντρον εἰς τὸ ὁποῖον θὰ ἀσκηθῆ ἡ ἰατρικὴ τῆς αὔριου.

★

Τὰ ἀνωτέρω ἐκτεθέντα, μαζὺ μετὰ πλῆθος ἄλλων ἐργασιῶν ἐπὶ τῆς ἐπιτακτικῆς ἀνάγκης τῆς ἀντιμετωπίσεως τῆς νοσοκομειακῆς περιθάλψεως μετὰ ἀνθρωπισμὸν, προσερχόμενα ἀπὸ πρόσωπα ὑπηρετοῦντα εἰς μεγάλα νοσοκομεία, ἀποδεικνύουν σαφῶς, ὅτι ἡ κρίσις εἰς τὴν ἰατρικὴν ἐπιστήμην, διὰ τὴν ὁποίαν ἔγραψαν ἐπανειλημμένως αἱ «Ἀκτίνες», εἶχεν ἄμεσον ἀντίκτυπον καὶ εἰς τὴν νοσοκομειακὴν περίθαλψιν. Ἡ παραμείνησις τῆς ἀντιμετωπίσεως τοῦ ἀνθρώπου ὡς ἐνιαίου ψυχοσωματικοῦ συνόλου ἢ ἐπικρατήσασα εἰς τὴν ἰατρικὴν ἐπιστήμην λόγῳ τῶν μηχανιστικῶν αὐτῆς ἀντιλήψε-

ων, μετεφέρθη καὶ εἰς τὸ κύριον πεδῖον τῆς δράσεώς της, τὸ νοσοκομεῖον. Ἡ ἰατρικὴ εἰς τὴν προσπάθειάν της νὰ προσφέρῃ εἰς τὸ ἀντικείμενον τῆς ἐρεύνης της, εἰς τὸν ἄρρωστον, τὸ μέγιστον τῆς ἰατρικῆς ἐπιστημονικῆς βοήθειάς, παρημέλησε τὸ ὑποκείμενον — τὸν ἀνθρωπον-ἄρρωστον. Αὐτὸς ζητεῖ βεβαίως μὲ ἀγωνίαν νὰ ἐφαρμοσοῦν εἰς αὐτὸν αἱ σύγχρονοι πρόοδοι τῆς ἐπιστήμης, ἀλλὰ θέλει ἡ βοήθεια αὐτὴ νὰ δοθῇ εἰς τὸν ἴδιον, ὡς πάσχοντα-ἀνθρωπον, καὶ ὄχι ἀπλῶς καὶ μόνον διὰ τὴν καταπολέμησιν μιᾶς νόσου χωρισμένης ἀπὸ τὴν προσωπικότητα τοῦ πάσχοντος. Δὲν ἔμπορεῖ νὰ παραδεχθῇ ὁ πάσχων ὅτι θὰ παραμῆνῃ ὁ ἴδιος μακρὰν, ὡς ἄσχετος μὲ τὴν ἀσθένειαν ἢ ὁποῖα τὸν βασανίζει καὶ ἢ ὁποῖα ἔχει εἰσδύσει εἰς τὰ βαθύτατα τῆς ὑπάρξεώς του, ὅτι θὰ παρίσταται ὡς ἀπλοῦς θεατῆς τῶν διαφόρων προσπαθειῶν πρὸς καταπολέμησιν τῆς νόσου, ἐνῶ αὐτὸς ὁ ἴδιος πάσχει, ὑποφέρει καὶ ζητεῖ βοήθειαν καὶ ἀκόμη ὅτι ὅλα αὐτὰ θὰ συμβαίνουν μέσα εἰς τὸ νοσοκομεῖον.

Παρ' ὅλας τὰς διεθνεῖς λυτηρὰς διαπιστώσεις τὰς ὁποίας ἀνεφέραμεν ἐνδεικτικῶς ἀπὸ τὴν εὐρείαν σχετικὴν κίνησιν, δὲν λείπουν καὶ αἱ δάσεις νοσοκομειακῆς ἀντιμετωπίσεως τοῦ πάσχοντος μὲ ἀνθρωπισμόν. Πολλῶν ἰατρῶν, ἀδελφῶν, ὑπαλλήλων τῶν ἰδικῶν μας καὶ ξένων νοσοκομείων ἢ κατανόησις τοῦ πάσχοντος συνανθρώπου, ἢ καλὴ διάθεσις καὶ ἡ φανερὴ ἀνθρωπιὰ προσφέρουν μεγίστην ἐνίσχυσιν εἰς τοὺς ἄρρωστους. Ἀλλὰ αἱ ἐκδηλώσεις αὐταὶ δὲν ἔγιναν ἀκόμη καθεστὸς εἰς ὅλα τὰ νοσοκομεία οὔτε τὸ κύριον μέλημα τῶν ἐργαζομένων εἰς αὐτά. Ἀλλ' ἐφ' ὅσον τὸ ζήτημα ἐτέθη ἤδη καὶ ἤρχισε σοβαρῶς νὰ ἀπασχολῇ τοὺς ἀρμοδίους, ξένους καὶ ἡμετέρους, ἴσως νὰ μὴν εἶναι μακρὰν ὁ καιρὸς κατὰ τὸν ὁποῖον τὸ παγκόσμιον ἀνθρωπιστικὸν αἴτημα τοῦ ἀρρώστου θὰ εὔρη τὴν ἀπάντησίν του καὶ τὸ νοσοκομεῖον, ὅπως γράφει ὁ G. Maucso, θὰ παύσῃ πλέον νὰ ἀποτελῇ τὸ φόβητρον τοῦ ἀρρώστου.

★

Τὰ πορίσματα τῶν συνεδρίων αὐτῶν⁽¹⁾

(1) Τὰ συνέδρια ταῦτα ἔλαβον χώραν τὸ

ἀποβλέπον πρὸς ἓνα κυρίως σκοπόν: Νὰ βοηθήσουν ὥστε νὰ βελτιωθοῦν αἱ ποικίλαι ὕλικαι καὶ ψυχικαὶ συνθήκαι τῶν νοσηλευμένων ἀρρώστων, ἀλλὰ καὶ ταυτοχρόνως αἱ συνθήκαι τοῦ προσωπικοῦ τῶν νοσοκομείων—ἰδιαίτερος τοῦ κατωτέρου—τοῦ ὁποίου ἐπίσης οἱ ὅροι ζωῆς εἶναι ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον σκληροί⁽²⁾. Νὰ ἀκουσθῇ πλέον ἡ φωνὴ τοῦ ἀρρώστου, νὰ γίνῃ κατανοητὸν ὅτι ἡ ἀντιμετώπισις του, ὡς ἀνθρώπου, ἀποτελεῖ τὸν σημαντικότερον παράγοντα διὰ τὴν ἐπιτυχίαν τῆς θεραπείας του. Τέλος νὰ ἀναγνωρισθῇ ἡ κοινωνικὴ σημασία τοῦ νοσοκομείου.

Συγκίνησιν προκαλεῖ ἡ μελέτη τῶν πρακτικῶν τῶν συνεδρίων, ἰδιαίτερος τοῦ τῆς Λουζένης, ὅταν βλέπῃ κανεὶς ὅλους ἐκείνους ποὺ συνῆλθον ἀπὸ ὅλα τὰ μέρη τοῦ κόσμου νὰ σκέπτονται μὲ τόσην ἀγάπην τὸν ἄρρωστον, νὰ ἀσχολοῦνται καὶ μὲ τὰς ἐλαχίστας λεπτομερεῖας ποὺ τὸν ἀφοροῦν. Τὸ γενικὸν σύνθημα ἦτο **τὰ πάντα διὰ τὸν ἀνθρωπον-ἄρρωστον**.

Ἀλλὰ θεωροῦμεν ὑποχρέωσίν μας νὰ παρουσιάσωμεν προσεχῶς ἀπὸ τῶν στηλῶν τῶν «Ἀκτίνων» καὶ τὴν συνέχειαν τῆς διεθνοῦς αὐτῆς προσπαθείας.

Δ. Ε. ΧΑΡΟΚΟΠΟΣ

μὲν IXον διεθνὲς συνέδριον τῶν νοσοκομείων εἰς Λουζένην τὴν 29ην Μαΐου-3 Ἰουνίου 1955, τὸ δὲ Ion διεθνὲς συνέδριον ἰατρικῆς ἠθικῆς εἰς Παρισίους τὴν 29 Σεπτεμβρίου-2 Ὀκτωβρίου 1955 καὶ τὸ διεθνὲς τῶν τεχνικῶν τῆς ὑγείας τὴν 5-8 Ἰουνίου 1956 εἰς Παρισίους. Αἱ εἰσηγήσεις καὶ αἱ ἀνακοινώσεις, αἱ ὁποῖαι ἐδημοσιεύθησαν εἴτε ἐν μέρει εἴτε ἐξ ὁλοκλήρου εἰς διάφορα περιοδικά, τόσον ἢ τοῦ ἱατροῦ Hamburger εἰς τὸ συνέδριον τῆς ἰατρικῆς ἠθικῆς, ὅσον καὶ τῶν μετασχόντων εἰς τὰ συνέδρια τῆς Λουζένης καὶ τῶν τεχνικῶν τῆς ὑγείας, εἶχον ὡς κεντρικὸν θέμα τὸ πῶς θὰ καταστή ἀνθρωπινότερον τὸ νοσοκομεῖον (L' Humanisation de l' Hôpital), τὰς σχέσεις νοσηλευντῶν καὶ νοσηλευομένων καὶ τὴν ψυχικὴν ἐξέλιξιν, τὴν ψυχικὴν εὐφορίαν τοῦ ἀρρώστου εἰς τὸ νοσοκομεῖον.

(2) Ἐπὶ τοῦ θέματος αὐτοῦ, μὲ τὸ ὁποῖον ἀπασχολήθησαν καὶ ἄλλοτε αἱ «Ἀκτίνες», θὰ ἀσχοληθῶμεν ἰδιαίτερος εἰς τὴν συνέχειαν τοῦ παρόντος.

ΤΟ ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΟΝ ΠΡΟΒΛΗΜΑ

Υπάρχουν ασφαλώς πολλά προβλήματα εις τὸν τόπον αὐτόν. Εἶναι ὅμως ἀρκετὰ χαρακτηριστικὸν τὸ γεγονός ὅτι ὅλα τὰ προβλήματα ἐμφανίζονται ὡς πολὺ σοβαρὰ, εἰς τρόπον ὥστε τὰ πράγματι σοβαρὰ προβλήματα νὰ ἐπισκιάζονται καὶ εἰς τὸ τέλος νὰ παραμερίζονται, διότι οὐδεμία λαμβάνει χώραν ἱεράρχησιν τῶν προβλημάτων ἀπὸ ἀπόψεως σοβαρότητος. Πάντως, ἐὰν ἐλάμβανε χώραν τοιοῦτόν τι, τὸ διοικητικὸν πρόβλημα τῆς Ἑλλάδος θὰ εὐρίσκητο μεταξὺ τῶν πρώτων, ἐὰν δὲν ἦτο τὸ πρότερον πρὸς λύσιν πρόβλημα.

Εἶναι γεγονός ὅτι, ἀφ' ὅπου συνεστήθη τὸ Ἑλληνικὸν Κράτος, τὸ πρόβλημα αὐτὸ ἀντιμετώπισθη ἐντελῶς προχειρῶς, ὡσάκις βεβαίως ἀντιμετώπισθη ἐν τῷ συνόλῳ του. Ἀπὸ τοῦ 1833 μέχρι σήμερον ἐθεωρεῖτο ἀπλοῦν: μία διοικητικὴ διαίρεσις τοῦ Βασιλείου τῆς Ἑλλάδος. Ἀλλεπάλληλοι νόμοι καὶ διατάγματα, ἀφ' ἑνὸς μὲν «ἐξήλωναν καὶ ἔραβαν» τὰς περιφερείας, ἀφ' ἑτέρου δὲ ἐθέσπιζαν τὴν ἀποκέντρωσιν, ὡς σύστημα ὁργανώσεως καὶ λειτουργίας τῶν δημοσίων ὑπηρεσιῶν. Πολλοὶ μάλιστα ἤσαν, καὶ εἶναι ἀκόμη, ἐκεῖνοι, οἱ ὁποῖοι ἀτενίζουν εἰς τὴν ἀποκέντρωσιν ὡς εἰς τὴν πανάκειαν τῆς διοικητικῆς μας κακοδαιμονίας. Τελευταίως καὶ ὁ συντακτικὸς νομοθέτης ἐθέσπισε τὴν ἀποκέντρωσιν ὡς βάσιν τῆς διοικητικῆς ὁργανώσεως τῆς χώρας⁽¹⁾, κατὰ πολὺ δὲ συχνὰ διαστήματα ψηφίζονται νόμοι καὶ ἐξαγγέλλονται προγράμματα περὶ διοικητικῆς ἀποκεντρώσεως⁽²⁾. Καὶ ἀποκεντρώσις οὐδέποτε ὑπῆρξεν εἰς τὴν Ἑλλάδα. Κατεστράφη μάλιστα καὶ ὁ θεσμὸς ὁ ὁποῖος ὑπῆρξε πρὸ τῆς «συστάσεως τοῦ Ἑλληνικοῦ Βασιλείου»: ἡ τοπικὴ αὐτοδιοίκησις.

Προφανῶς τὸ διοικητικὸν πρόβλημα

τῆς χώρας εἶχεν, εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς, τεθῆ κακῶς. Οἱ πατέρες τοῦ Ἔθνους ἐγνώριζον βεβαίως τὴν νόσον τοῦ ἄριστουτάτου Κρατικοῦ Ὄργανισμοῦ. Ἐκαμαν ὁμοῦ κακῆς διάγνωσιν, ἴσως λόγῳ τῶν ὑφισταμένων ξένων ἐπιρροῶν καὶ κηδεμονιῶν ἐπὶ τῆς Ἑλληνικῆς πολιτικῆς καὶ διοικητικῆς ἡγεσίας. Ἡ διοικητικὴ ὁργάνωσις τοῦ νέου καὶ πτωχοῦ Κράτους ἐτέθη ὡς ἐν ζήτημα «διανομῆς ἀκινήτου» εἰς περιφερείας. Καὶ ἀφ' ἧς οὕτω ἐτέθη τὸ πρόβλημα μὲ τὸ Διάταγμα τῆς 3/15 Ἀπριλίου 1833, κατὰ τὸν ἴδιον σχεδὸν τρόπον ἀντιμετωπίζεται μέχρι σήμερον, μὲ τὴν προσθήκην βεβαίως σωρείας Διαταγμάτων κατανεμόντων ἀρμοδιότητος μεταξὺ Κέντρου καὶ Περιφερείας, ἐνῶ αἱ ἀρμοδιότητες ὅλαι παραμένουν εἰς τὸ Κέντρον.

Ἡ συνεχὴς ἀποτυχία τοῦ ἔργου τῆς διαγνώσεως τῶν αἰτίων τῆς χρονίας νοσηρότητος τοῦ Κρατικοῦ Ὄργανισμοῦ συνετέλεσεν ἀσφαλῶς εἰς τὴν σημερινὴν ἀθλιότητα τῶν δημοσίων ὑπηρεσιῶν τοῦ Κράτους. Καὶ πρέπει νὰ ὑπογραμμίσῃ τις μίαν, δυστυχῶς τὴν μόνην, ἐξαιρέσιν: τὴν προσπάθειαν τοῦ καθηγητοῦ Κ. Βαρβαρέσσου, ὁ ὁποῖος εἰς τὴν ἐκθεσίν του πρὸς τὴν Ἑλληνικὴν Κυβέρνησιν ἐπὶ τοῦ οικονομικοῦ προβλήματος τῆς Ἑλλάδος, ἐτόνισε ὅτι «οὐδεμία πραγματικὴ βελτίωσις τῶν οικονομικῶν τῆς χώρας θὰ καταστῇ δυνατὴ, ἐφ' ὅσον δὲν ἀντιμετωπίζεται τὸ βασικὸν τοῦτο πρόβλημα τῆς πλημμελῶς λειτουργούσης διοικητικῆς μηχανῆς»⁽³⁾.

Ἄν ὑπάρχῃ ὁμοφωνία εἰς κάτι, εἶναι ἡ διαπίστωσις τῆς πλημμελείας τῆς λειτουργίας τῆς κρατικῆς μηχανῆς. Αἱ διαφωναί ἀρχίζονται ἀπὸ τὸ σημεῖον τῆς διαγνώσεως τῶν αἰτίων καὶ συνεπῶς τῆς εὐρέσεως τῆς κα-

(1) Σύνταγμα 1864/1911/1952 ἄρθρον 99.

(2) Ἴδε τὸν τελευταῖον Νόμον 3200/1955.

(3) Κ. Βαρβαρέσσου: «Ἐκθεσις ἐπὶ τοῦ Οἰκονομικοῦ Προβλήματος τῆς Ἑλλάδος», Ἀθῆναι 1952, σελ. 181.

ταλλήλου θεραπείας. Θὰ ἔπρεπε ὁμως νὰ παρατηρήσῃ τις ὅτι αἱ διαφοροῖα σχετίζονται στενῶς μὲ τὴν εἰδικότητα τῶν διαφοροῦντων. Νομικοί, τεχνικοί τῆς Διοικήσεως, οἰκονομολόγοι καὶ κοινωνιολόγοι, ἀσχοληθέντες μὲ τὸ πρόβλημα, ἔχουν προσφέρει διαφοροὺς διαγνώσεις καί, κατὰ συνέπειαν, ἔχουν εἰσηγηθῆ διαφόρους λύσεις.

Οἱ νομικοί, ἡ κατηγορία αὐτὴ τῶν εἰδικῶν, ἡ ὁποία δεσπόζει τῆς δημοσίας ζωῆς τοῦ τόπου μας, χρησιμοποιοῦντες «φορμαλιστικὸν» πρίσμα, βλέπουν τὸ πρόβλημα ὡς ζήτημα πολυνομίας καὶ παρανόμου δραστηριότητος τῆς Διοικήσεως. Συμμόρφωσις τῆς Διοικήσεως πρὸς τὸν Νόμον καὶ τρόπος ἐλέγχου τῆς συμμορφώσεως εἶναι ἡ συνταγὴ τῶν εἰδικῶν τοῦ Διοικητικοῦ Δικαίου, στηριζομένη κυρίως εἰς τὴν νομολογίαν καὶ τὸν ρόλον τοῦ Συμβουλίου Ἐπικρατείας. Δύναται κανεῖς ν' ἀμφισβητήσῃ τὴν ἀνάγκην τῆς συμμορφώσεως αὐτῆς; Ἀσφαλῶς ὄχι. Καὶ ἐν τούτοις δὲν λύεται τὸ πρόβλημα μὲ τὸν ἔλεγχον τῆς συμμορφώσεως. Διότι ἀπλούστατα, ὄχι μόνον εἰς τὴν Ἑλλάδα, ἀλλὰ καὶ εἰς ὅλα τὰ σύγχρονα δημοκρατικὰ κράτη, ὁ Νόμος δὲν εἶναι πλέον ὑπόθεσις τῆς νομοθετικῆς λειτουργίας ἀλλὰ τῆς ἐκτελεστικῆς καὶ μάλιστα αὐτῆς ταύτης τῆς Διοικήσεως. Ὅπως λέγει ὁ L. Gulick⁽⁴⁾ ἡ νέα θεωρία τῆς διακρίσεως τῶν λειτουργιῶν «ἔχει ἐμπιστευθῆ εἰς τὴν Διοίκησιν τὸ ἔργον τῆς συντάξεως τοῦ νομοσχεδίου» περιορίσασα τὴν δραστηριότητα τοῦ νομοθετικοῦ Σώματος εἰς ἓνα ἀπλοῦν βέτο. Ἐπομένως ἡ συμμόρφωσις τῆς Διοικήσεως πρὸς τὸν Νόμον εἶναι συμμόρφωσις τῆς Διοικήσεως πρὸς τὸ πνεῦμα καὶ τὸ γράμμα ἐκείνου ὁ ὁποῖος συνέταξε τὸν Νόμον, δηλαδὴ πλειστάκις πρὸς τὸν ἴδιον τὸν ἑαυτὸν της. Κατωτέρω θὰ ἐκτεθοῦν καὶ ἄλλοι ἴσως σοβαρότεροι λόγοι διὰ τοὺς ὁποίους ἡ νομικὴ λύσις, ἐφαρμοσθεῖσα ὑπὸ πολλὰς καὶ ποικίλας μορφάς, δὲν ἔλυσε τὸ διοικητικὸν πρόβλημα τῆς Ἑλλάδος.

Διὰ τὸν τεχνικὸν τῆς Διοικήσεως—τοῦ εἴδους ἐκείνου τὸ ὁποῖον ἐγνώρισεν ἡ Ἑλλάς μετὰ τὸν τελευταῖον πόλεμον, ἦτοι τὰ μέλη τῶν ξένων «ὀργανωτικῶν ἀποστολῶν» τὸ πρόβλημα ἦτο ἐπίσης ἀπλοῦν. Προσκολημένος εἰς ὀρισμένα σχεδιαγράμματα πλήρη τετραγωνιδίων καὶ καθέτων ἢ ὀριζοντίων γραμμῶν, εὑρισκεν ὅτι ὑπάρχει μία σοβαρὰ κακοτεχνία εἰς τὴν ὀργάνωσιν καὶ σύνθεσιν τῶν δημοσίων ὑπηρεσιῶν μας. Ἐλλειψίς συμμετρίας εἰς τὴν ὀργάνωσιν, ἔλλειψις συντονισμοῦ εἰς τὴν λειτουργίαν τῆς κρατικῆς μας μηχανῆς. Καὶ αὐτὸ δὲν δύναται ν' ἀμφισβητηθῆ ὅτι εἶναι γεγονός, τὸ ὁποῖον ἄλλωστε καὶ ὁ κοινὸς πολίτης δύναται ν' ἀντιληφθῆ, ἂν ρίψῃ ἐν βλέμμα εἰς τὰ ὑπάρχοντα καὶ σήμερον σχεδιαγράμματα τοῦ Ἐπιχειρηματικοῦ Συντονισμοῦ. Ἐν τούτοις καίτοι πολὺς χρόνος, ἐνέργεια καὶ χρῆμα διετέθησαν διὰ τὴν «ὀρθολογιστικωτέραν» ὀργάνωσιν καὶ λειτουργίαν τῶν διαφορῶν ὑπηρεσιῶν, διὰ τῆς ὁποίας θὰ ἐλύετο τὸ διοικητικὸν μας πρόβλημα, τὸ πρόβλημα δὲν ἐλύθη—ἂν καὶ ἐγένοντο νέα σχεδιαγράμματα—ὅπως ἄλλωστε ὁμολογοῦν οἱ ἴδιοι οἱ Ἀμερικανοὶ σήμερον. Ἄν, ἐκ περιοριείας, ἐρωτήσῃ κανεῖς τοὺς τεχνικοὺς αὐτοὺς διὰ τὰ αἴτια τῆς ἀποτυχίας των, θὰ λάβῃ μίαν πράγματι εἰλικρινῆ ἀπάντησιν: «Ἐλησμονήσαμεν τὸν ἄνθρωπον εἰς ὅλα τὰ σχέδια αὐτὰ» καί, ὅπως λέγει ὁ R. Dahl, «εἶναι διευκολυντικὴ ἢ ἐκτόπισις τοῦ ἀνθρώπου ἀπὸ τὴν ἔρευναν τῆς δημοσίας διοικήσεως, ἀλλὰ εἶναι βέβαιον ὅτι ἡ ἐκτόπισις αὐτὴ καθιστᾷ τὴν ἔρευναν στεῖραν, ἀκαρπὸν καὶ κατ' οὐσίαν ἀνεδαφικὴν»⁽⁵⁾.

Διὰ τὸν οἰκονομολόγον τὸ πρόβλημα εἶναι ἐπίσης ὀξύ. Τὸ ἐπίπεδον τῆς παραγωγικότητος τοῦ κρατικοῦ μας μηχανισμοῦ ἔχει φθάσει πολὺ χαμηλὰ, καίτοι ὀλίγη μελέτη ἔχει λάβει χώραν διὰ τὸν καθορισμὸν τῶν ἐπιπέδων αὐτῶν. Τὸ output εἶναι πολὺ ὀλιγότερον ἀπὸ τὸν input⁽⁶⁾. Καὶ αἱ συνέ-

(4) L. Gulick: Science, Values and Public Administration in L. Gulick—L. Urwick (eds): *Paperson the science of Administration*, N. Y. 1937 p. 191.

(5) R. Dahl: *The Science of Public Administration*, in *Public Administration Review*, 1947 v. 7, p. 1.

(6) H. Simon: *Administrative Behavior*, N. Y. 1947.

πεια διὰ τὴν κοινωνικὴν δλότητα θὰ εἶναι ἀσφαλῶς βαρεῖαι. Τελευταίως ὁ Ὑπουργὸς τῶν Οἰκονομικῶν ἔκρουσε τὸν κῶδωνα τοῦ κινδύνου λέγων ὅτι ὁ κρατικὸς Προϋπολογισμὸς κατήντησε πλέον «καταναλωτικὸς»⁽⁷⁾. Ὡς λύσις ἐν προκειμένῳ προτείνεται ἡ παραγωγικοποίησις τῆς κρατικῆς μηχανῆς, δι' ὀρισμένων μακρᾶς πνοῆς μέτρων. Καὶ αὐτὴν τὴν διαπίστωσιν, καὶ αὐτὴν τὴν λύσιν, οὐδεὶς δύναται νὰ θέσῃ ἐν ἀμφιβόλῳ.

Τέλος ὁ κοινωνικὸς ἐπιστήμων—ὑπάρχουν ἄραγε εἰς τὴν Ἑλλάδα ἐρευνῆται τῆς συγκεκομημένης Ἑλληνικῆς πραγματικότητος;—βλέπει τὸ διοικητικὸν μας πρόβλημα ὡς πρόβλημα διοικητικῆς συμπεριφορᾶς. Οὔτε ἡ νομικὴ τελειότης, οὔτε ἡ ὀρθολογιστικὴ συμμετρία, οὔτε ἡ οἰκονομικὴ ἀριότης τῶν λαμβανόμενων μέτρων ὀργανώσεως καὶ λειτουργίας τῶν δημοσίων ὑπηρεσιῶν λύει τὸ πρόβλημα, διότι ἀπλούστατα δὲν τὸ ἔλυσε. Ἡ αἰτία τοῦ κακοῦ εἶναι τὸ πῶς σκέπτεται, δρᾷ καὶ ἀντιδρᾷ τὸ άτομον ἢ ἡ ὁμάς ἐκείνη τῶν ἀτόμων ποῦ ἀποτελεῖ τὸ κύτταρον, οὕτως εἰπεῖν, τοῦ Κρατικοῦ μας Ὀργανισμοῦ. Διατί σκέπτεται, δρᾷ καὶ ἀντιδρᾷ οὕτω. Ποῖος ἢ ποῖοι διευθύνουν πράγματι, δηλαδή, ἀνεξαρτήτως τοῦ ποῖος ὑπογράφει τὴν ἀπόφασιν, ποῖος ἢ ποῖοι τὴν καταρτίζουσιν. Καὶ τοῦτο διὰ νὰ διαλυθοῦν μερικοὶ μῦθοι ἢ ἀξιώματα σαθρά, ὡς ὁ μῦθος τοῦ Πρωθυπουργοῦ ὡς Κυβερνήτου εἰς τὸν ὁποῖον πιστεύει ἀκόμη ὁ λαὸς μας, διότι οὐδεμία ἔρευνα ἐγένετο διὰ ν' ἀποδείξῃ ὅτι μᾶς λέγει ὁ Σουηδὸς Καθηγητὴς S. Carlsen: «Πρὸ τῆς πραγματοποιήσεως τῆς ἐρένης αὐτῆς ἔβλεπα τὸν πρωθυπουργὸν ὡς ἓνα διευθυντὴν ὀρχήστρας διευθύνοντα ἐκ τῆς ἰδίας του ἐξέδρας. Ἦδη τείνω νὰ τὸν ἴδω ὡς ἀνδρείκελλον εἰς μίαν σκηνὴν ὅπου ἑκατοντάδες ὑπαλλήλων ἔλκουν τὰ νῆματα καὶ τὸν ὠθοῦν εἰς τὸ νὰ ἐνεργήσῃ κατὰ τὸν ἓνα ἢ ἄλλον τρόπον»⁽⁸⁾.

Καθ' ἣν λοιπὸν στιγμὴν δὲν εἶναι γνωστὰ ὅλα αὐτὰ τὰ σημαντικὰ διὰ τὴν Δημοκρατίαν μας δεδομένα, εἶναι γνωστὸν ὅτι ἡ ἑλληνικὴ διοικητικὴ συμπεριφορὰ εἶναι ἀπὸ πολλὰς ἀπόψεως ἢ μὴ πρόπουσα. Ἀρκεῖ περὶ αὐτοῦ ἡ διαπίστωσις τοῦ Κ. Βαρβαρέσσου. «Εἰς τὴν Ἑλλάδα, λέγει ὁ Κ. Βαρβαρέσσος⁽⁹⁾, ἀνώμαλοι συνθῆκαι ἐδημιούργησαν ἓνα νέον τύπον δημοσίου ὑπαλλήλου, τοῦ ὁποῖου τὰ κύρια χαρακτηριστικὰ εἶναι ἡ ἔλλειψις ἰκανότητος καὶ ὑπαλληλικῆς συνειδήσεως καὶ ἡ ἐπιτηδειότης ὅπως ἐκμεταλλεῖται τὴν θέσιν του διὰ προσωπικὴν ὠφέλειαν... Ἐχουν δημιουργηθῆ ὀρισμένα συνήθειαι καὶ ὀρισμένοι νοσηροὶ εἰς τὰς δημοσίας ὑπηρεσίας αἱ ὁποῖαι θὰ παραμείνουν καὶ ἂν ἀκόμη τὰ αἰτία τὰ ἀρχικῶς προκαλέσαντα αὐτὰς ἐκλείψουν».

Ἐχομεν λοιπὸν ἐνώπιόν μας τέσσαρας διαφορητικὰς διαγνώσεις τῆς χρονίας νόσου τοῦ κρατικοῦ μας ὀργανισμοῦ καὶ ἀντιστοίχως τέσσαρας λύσεις ἐπίσης διαφορητικὰς. Ἐκάστη τῶν λύσεων ἐξεταζομένη καθ' ἑαυτὴν εἶναι καὶ λογικὴ καὶ ὀρθοφανής. Περιέργως ὅμως καμία ἐξ αὐτῶν, ἐφαρμοζομένη, δὲν λύει τὸ διοικητικὸν μας πρόβλημα.

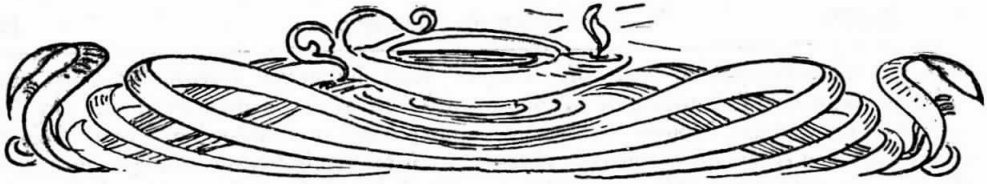
Περὶ τίνας πρόκειται λοιπόν; Μήπως τὸ διοικητικὸν μας πρόβλημα εἶναι ἄλυτον; Ἀσφαλῶς ὄχι. Δύναται νὰ λυθῇ καὶ πρέπει νὰ λυθῇ τὸ ταχύτερον ἀπὸ τὴν ἑλληνικὴν ἡγεσίαν προτοῦ λυθῇ ἐκ τῶν πραγμάτων. Καὶ τότε μόνον δύναται νὰ λυθῇ, ὅταν διευκρινισθῇ προηγουμένως μία σύγχυσις, ἡ ὁποία ἀπὸ τῆς συστάσεως τοῦ νεωτέρου Ἑλληνικοῦ Κράτους δεσπόζει ἐπὶ τῆς σκέψεως ὅλων τῶν θεωρουμένων ὡς εἰδικῶν καὶ τοὺς ἐμποδίζει νὰ ἴδουν τὴν πραγματικότητα γυμνήν, χωρὶς φακούς ἢ κρίσιματα. Διὰ τὴν σύγχυσιν αὐτὴν, ἐν εἰδος ὀφθαλμαπάτης, θὰ ὀμιλήσωμεν εἰς ἐπόμενον ἄρθρον.

Δ. Π. ΟΙΚΟΝΟΜΟΥ

(7) X. Θηβαίου: Εἰσηγητικὴ Ἔκθεσις ἐπὶ τοῦ Προϋπολογισμοῦ οἰκονομικοῦ ἔτους 1955-56.

(8) S. Carlsen: Executive Behaviour, Stockholm, 1951 p. 51.

(9) Κ. Βαρβαρέσσου: ἔνθ' ἄνωτ. σ. 183, 185.

Ο ΣΟΛΩΜΟΣ ΚΙ' ΕΜΕΙΣ(*)

'Η ὄψη ὀμπρός μου φαίνεται....

"Ομορφή ὡς εἶναι τ' ὄνειρο μ' ὄλα τὰ μάγια πᾶχει(1).

Ἔτσι ἀπλώνεται ἔμπρός μας καί τὸ σολωμικὸ ἔργο. Καί οἱ χαρακτηριστικοὶ αὐτοὶ στίχοι εἶναι τὸ καλύτερο μέσο, γιὰ ν' ἀνοίξῃ στὴν καρδιά μας ὁ δρόμος. Ἐνας δρόμος, ποῦ πρέπει νὰ μᾶς βγάλῃ κάπου πὺρ πέρα ἢ καλύτερα πὺρ ψηλά ἀπὸ τὴν τυπικὴ ὑποχρέωση τοῦ ἔορτασμοῦ.

Ἀνάγκη, ὁμῶς, νὰ δικαιωθῇ ἀπ' τὰ πράγματα ἡ εἰσαγωγικὴ τοῦτη παρατήρηση. Ἔτσι ἔρχεται φυσικὰ τὸ ἀκόλουθο ἐρώτημα: τί ἀντιπροσωπεύει σήμερα, γιὰ μᾶς, ἡ σολωμικὴ ποίηση;

Ὁ Σολωμὸς ἔχει ἐξαιρετικὰ ὑψηλὴ ἀντίληψη γιὰ τὴν ἀποστολὴ του. Στὴν τέχνη του δὲν βλέπει οὔτε μιὰ ἐρασιτεχνικὴ ἀπασχόληση οὔτε ἓνα παιγνίδι αἰσθητικὸ οὔτε ἓνα ἀπλό, λυρικό ξέσπασμα. Πιστεύει, πῶς ἡ ποίηση εἶναι μιὰ ὑπεύθυνη, παιδευτικὴ λειτουργία. Καθὼς μᾶς πληροφορεῖ ὁ Πολυλάς(2), ὁ ποιητὴς αἰσθάνεται ἔντονα «τὴν ἀξιοπρέπεια τῆς τέχνης του» καὶ καταλαβαίνει, ὅτι ἔχει νὰ ἐκπληρώσῃ μιὰν «ὑψηλότερη ἐντολή»: νὰ βοηθήσῃ δηλ. τὸν ἄνθρωπο νὰ ἐλευθερωθῇ ἀπὸ τὰ πάθη καὶ ὄχι νὰ τὸν ὑποδουλώσῃ σ' αὐτὰ. Ἔτσι ὁ δη-

μιουργὸς τοῦ ποιητικοῦ λόγου δένεται μὲ τὸ αἰώνιο καὶ προσπαθεῖ νὰ πραγματοποιήσῃ, στὴν περιοχὴ του, τὸν ἔσχατο σκοπὸ τῆς ἀνθρώπινης ψυχῆς, τὴ θέωση.

Στὴν προσπάθεια αὐτὴ δὲν ἐπιτρέπεται, νὰ παραγνωρίσῃ ὁ ποιητὴς τὶς ἀπαιτήσεις τῆς μορφῆς ἢ ὅποιον ἄλλο νόμο τῆς τέχνης του. Ἄφου διαλέγῃ τὸν ποιητικὸ δρόμο γιὰ τὸ ἠθικὸ του ἀγώνισμα, πρέπει αὐτό, ποῦ θὰ δημιουργήσῃ, νὰ εἶναι ὀλοκληρωμένη ποίηση: καὶ σὰν περιεχόμενον καὶ σὰν μορφή καὶ σὰν ἔκφραση τοῦ καιροῦ καὶ τοῦ τόπου του. «Τὸ ποίημα ἄς ἔχῃ ἀσώματη ψυχὴ, ἢ ὅποια ἀπορρέει ἀπὸ τὸ Θεὸ καί, ἀφου σωματοποιηθῇ εἰς τὰ ὄργανα καιροῦ, τόπου, ἐθνικότητος, γλώσσης, μὲ τοὺς διαφορετικούς στοχασμούς, αἰσθήματα, κρίσεις κ. ἄ. (ἄς γένη ἓνας μικρὸς σωματικὸς κόσμος ἱκανὸς νὰ τὴ φανερώσῃ), τέλος ἐπιστρέφει στὸ Θεόν» (Στοχασμοὶ γιὰ τοὺς Ἑλ. Πολιορκημένους).

Καρπὸς τῆς ὑπεύθυνης αὐτῆς διακονίας στὸ γνήσιο, ποιητικὸ ἰδεῶδες εἶναι τὸ ἔργο τοῦ Σολωμοῦ. Μιὰ πλούσια ποιητικὴ προσφορὰ δοσμένη σὲ ὁμόκεντρον κύκλον, ποῦ ὀλοένα πλαταίνουν, ὥσπου κλείνουν μέσα τους ὅ,τι μεγάλο κατεργάζεται τὴν ἀνθρωπιά μας.

Στὸν πρῶτο κύκλον βρίσκεται ὁ ποιητὴς, ποῦ μᾶς προσφέρει μιὰ γνήσια, αἰσθητικὴ ἀπόλαυση. Ἡ ποιητικὴ του φύση αἰσθάνεται τὴν ὁμορφιά, δημιουργεῖ ὁμορφιά καὶ μᾶς τὴν μεταγγίζει. Ὁ λόγος ἀπλός, χωρὶς ἐκζήτηση, σίγουρος μέσα στὴ λιτότητα του, βρῖσκει πάντα τὰ καιρία σημεία τῆς εὐαισθησίας μας. Τὰ μέσα, ποῦ χρησιμοποιεῖ ὁ καλλιτέχνης, ἔχουν κατὰ τὸ πρωταρχικὸ τῶν φυσικῶν στοιχείων. Μά,

(*) Σημ. Ἡ «Χριστιανικὴ Ἐνωσις Ἐπιστημόνων» συμμετέχουσα εἰς τὸν πανελλήνιον, ἀν μὴ παγκόσμιον, ἔορτασμόν τῆς συμπληρώσεως ἐκατὸν ἐτῶν ἀπὸ τοῦ θανάτου τοῦ ἔθνικοῦ μας ποιητοῦ, ὠργάνωσε τὴν 17ην Φεβρουαρίου ἔ. ἔ. ἑορτίον συγκέντρωσιν. Τὸ δημοσιευόμενον ἄρθρον ἀπετέλεσε μέρος τοῦ προγράμματος.

(1) Ἑλ. Πολιορκημένοι, Β' Σχ., Ἄπ. 25. «Ὅλα τὰ ἀποσπάσματα, ποῦ περιλαμβάνονται στὸ ἄρθρον αὐτό, εἶναι παρμένα ἀπὸ τὸν Α' τόμον τῶν Ἀπάντων τοῦ Διονυσίου Σολωμοῦ, ἐπιμέλεια Α. Πολίτη, Ἀθήνα 1948.

(2) Προλεγόμενα, κεφ. XIV. Δημοσιεύονται στὸν Α' τόμον τῶν Ἀπάντων τοῦ Σολωμοῦ, ἐπιμέλεια Α. Πολίτη, σ. 9-43.

ὅπως τὰ ἀπλᾶ, φυσικὰ στοιχεῖα, σοφὰ συν-
ταιριασμένα, μᾶς χαρίζουν τὴν ἀγέραστη
ὠραιότητα, πὺν μᾶς περιβάλλει, ἔτσι κι' ἐ-
δῶ. Ὁ ποιητὴς συνθέτει ἁρμονικὰ τὰ ὑλι-
κά του καὶ φθάνει σὲ ζηλευτά, αἰσθητικὰ
ἐπιτεύγματα. Ἡ σοφὴ διάταξη τῶν γλωσ-
σικῶν στοιχείων καὶ τὸ ὀργανικὸ ξετύλι-
γμα τῶν ἤχων δίνουν στὸ στίχο του πλα-
στικότητα καὶ μουσικότητα.

Ἡ φύση μὲ τὴν ποικιλία της, ὁ ἄνθρω-
πος κι' οἱ χάρες του, οἱ μεγάλες ἱστορικές
στιγμές, οἱ ἀναμνήσεις τοῦ παρελθόντος, ὅ-
λα εἰκονίζονται ἀπὸ τὸν ποιητὴ μὲ τέχνη
ἀπαράμιλλη. Οἱ περιγραφές του εἶναι γε-
μᾶτες χροῶμα καὶ φῶς. Ἴδου λίγα μόνον
δείγματα ἀπὸ τὰ πολλά, πὺν θὰ μπορούσα-
με νὰ παραθέσωμε:

Τώρα πὺν ἡ ξάστερη
νύχτα μονάχους
μᾶς ἤρε ἀπάντεχα
κι' ἐκεῖ στοὺς βράχους
σχίζεται ἡ θάλασσα
σιγαλινά....

(Τρελλὴ Μάνα, στρ. 1).

Γιὰ κοίτα κεῖ χάσμα σειμοῦ βαθιὰ στὸν
τοῖχο πέρα
Καὶ βγαίνουν ἄνθια πλουμιστὰ καὶ τρέμουν
στὸν ἀέρα
Λούλουδα μύρια, πὺν καλοῦν χρυσὸ μελισ-
σολόι,
Ἄσπρα, γαλάζια, κόκκινα, καὶ κρύβουνε
τὴ χλόη.

(Ἐλ. Πολιορκημένοι, Β' Σχ., Ἄπ. 22).

Ὅταν τὸ θέμα ἔχη ἄλλες ἀπαιτήσεις, ὁ
Σολωμὸς ξέρει νὰ φτάνη στὰ ὅρια τοῦ
ἐπικοῦ. Μὲ ἀδρὲς γραμμὲς ὀρθώνει μπρο-
στὰ μᾶς σκηνὲς γεμᾶτες δύναμη. Ἐδῶ, τὰ
χροῶματα λιγοστεύουν καὶ τονίζεται τὸ σχέ-
διο. Τέτοιο τὸ συγκλονιστικὸ πορτραῖτο
τῆς Ἐλευθερίας στὸν Ἕμνο, τέτοια ἡ Δό-
ξα κι' ὁ Φθόνος γύρω ἀπ' τὸ Μᾶρκο, ὁ φο-
βερὸς πνιγμὸς τῶν ἐχθρῶν στὸν Ἀγελῶ.
Τέλος, ἡ ἔκφραση γίνεται κάποτε τόσο πυ-
κνή, ὥστε ὁ ποιητὴς ἀγγίζει τὸ ἐπιγραμ-
ματικὸ:

Στῶν Ψαρῶν τὴν ὀλόμαυρη ράχη,
Περπατῶντας ἡ Δόξα μονάχη,

μελετᾶ τὰ λαμπρὰ παλληγάρια
καὶ στεφάνια στὴν κόμη φορεῖ,
γενναμένο ἀπὸ λίγα χορτάρια,
ποῦχαν μείνει στὴν ἔρημη γῆ.

Παράπονο, χαμὸς καιροῦ σ' ὅ,τι κανεῖς
κι' ἂν χάση.

(Ἐλ. Πολιορκ., Β' Σχ., Ἄπ. 32).

Συχνὰ τὰ στήθια ἐκούρασα, ποτὲ τὴν
καλωσύνη.

(Ἐλ. Πολιορκ., Β' Σχ., Ἄπ. 18).

Ὁ περιορισμὸς τοῦ χώρου μᾶς ἀναγκά-
ζει τώρα, νὰ μποῦμε σ' ἓνα δεύτερο, εὐρύ-
τερο κύκλο τοῦ σολωμικοῦ κόσμου. Εἶναι ὁ
κύκλος τοῦ τόπου, τῆς Ἐθνότητος, ὅπως
λέει κι' ὁ ἴδιος.

Ὁ Σολωμὸς ἔχει μὰ πεντακάθαρη, Ἐλ-
ληνικὴ φωνή. Ποιητὴς ἐθνικός, δεμένος
ὀργανικὰ μὲ τὸν τόπο του, δὲν στέκεται
μακριὰ ἀπ' τοὺς ἀνθρώπους καὶ τοὺς και-
μοὺς τοῦ καιροῦ του. Αἰσθάνεται, σκέφτε-
ται, ἀγωνίζεται ἑλληνικά. Ἡ παράδοση καὶ
οἱ ἱστορικές τύχες τοῦ ἑλληνισμοῦ ἀναδεύ-
ονται μέσα στὸ αἷμα του. Ἄν καὶ πέρασε
ἀποφασιστικὰ χρόνια τῆς νιότης του στὴν
Ἰταλία, ὁ κοσμοπολιτισμὸς δὲν τὸν ἔφθει-
ρε ψυχικά. Ὁ Ἕλληνας ποιητὴς ζοῦσε μέ-
σα του μυστικά καὶ περίμενε τὴν ὥρα τὴν
ἱστορική, γιὰ ν' ἀρχίσῃ τὸ μεγαλόπνοο
τραγοῦδι του.

Ἐλληνικὴ ἡ φύση, πὺν ξαναζῆ στοὺς
στίχους του μ' ὄλο της τὸ θάμπος, ἑλληνι-
κὸ τὸ Πάσχα τὸ καθαρῶτατο, ἑλληνικὴ ἡ
ἀγωνιστικὴ διάθεση τοῦ πνεύματός του. Ὁ
ποιητὴς ἀκούει τὸν παλμὸ τοῦ λαοῦ του κι'
ὁ λαὸς κάνει τραγοῦδι δημοτικὸ τὴν ποίη-
σή του.

Ἀμέσως μετὰ τὴν ἐπιστροφή του ἀπὸ
τὴν Ἰταλία στὴ Ζάκυνθο, τὸν βλέπομε νὰ
γράφῃ στίχους εὐκόλους καὶ σατυρικά ποι-
ήματα, πὺν διασκεδάζουν τὴ νεανικὴ συν-
τροφία του. Ὅμως ἡ ἐθνικὴ λαχτάρα μέ-
σα του δὲν ἠσυχάζει. Ὁ Σολωμὸς μελετᾶ
ουστηματικά τὴ μητρικὴ του γλώσσα, θέ-
λει νὰ τὴν «κυριεύσῃ». Ἀκούει μὲ προσοχὴ
τοὺς λαϊκοὺς τραγοῦδιστές, γνωρίζει τὴν
κρητικὴ λογοτεχνία τοῦ 17ου αἰῶνος, ἔρ-
χεται σὲ ἀμεση ἐπαφὴ μὲ τὸ δημοτικὸ τρα-
γοῦδι.

Ἡ ἔγνοια του αὐτὴ γιὰ τὴ γλῶσσα δὲν ἔχει μόνον καλλιτεχνικούς σκοπούς. Ὁ ποιητὴς δὲν ἐνδιαφέρεται μόνον, νὰ βρῆ τὸ καλύτερο ἐκφραστικὸ μέσο γιὰ τὸ ἔργο του. Πασχίζει, νὰ δημιουργήσῃ ἔθνικὸ γλωσσικὸ ὄργανο καὶ νὰ δώσῃ κατευθύνσεις γιὰ τὴν παιδεία τοῦ Γένους. Τὸ πρόβλημα τὸν ἐνδιαφέρει τόσο, ὥστε τὸ μελετᾷ καὶ θεωρητικὰ καὶ γράφει τὸν «Διάλογο». Ἡ ὀξύδερκειά του τὸν βοήθησε, νὰ ἰδῆ σωστὰ στὸ περιλάλητο γλωσσικὸ ζήτημα καὶ νὰ βρῆ τὸ σημεῖο τῆς ἰσορροπίας. Τὰ πάθη τῶν κατοπινῶν στάθηκαν, δυστυχῶς, δυνατώτερα ἀπὸ τὸ φωτεινὸ του παράδειγμα.

Μὲ τὴν ἔναρξη τοῦ ἑλληνικοῦ, ἀπελευθερωτικοῦ ἀγῶνος τοῦ 1821, ὁ Σολωμός βρῖσκει ὀριστικὰ τὸ δρόμο του καὶ τὸ ταλέντο του καταξιώνεται. Μὲ βαθειὰ συνείδηση τῆς πράξης του, γίνεται ὁ τραγουδιστὴς τῆς ἑλληνικῆς ἀνεξαρτησίας. Τὰ ἰταλικά στιχορμήματα, οἱ ρωμαντικὲς ἐμπνεύσεις δὲν ἀντέχουν πιά στὴ γειτνίαση μὲ τὶς αἱματηρὲς θυσίες τῶν Ἑλλήνων τοῦ Μωριά. Ὁ ποιητὴς, μὲ τὴ γλῶσσα τοῦ λαοῦ του, δίνει στὸ ἔξοσῆκωμα τὸ πλάτος τὸ ἱστορικὸ, πὸ τοῦ ταιριάζει. Ψάλλει τὴν ἀνάσταση, σκορπίζει ἐνθουσιασμό, ὑπογραμμίζει τὸ νόημα τοῦ ἀγῶνος, ὑψώνοντας στὸν ποιητικὸ χῶρο ἐπιτεύγματα πνευματικά, ἰσάξια μὲ τὰ κατορθώματα τῶν πολεμιστῶν.

Ἔτσι γράφεται ὁ Ἕμνος, τὸ Τραγοῦδι στὸ Μπαῖρον, ἡ Ὁδὴ στὸ Μᾶρκο Μπότσαρη, σχεδιάζονται λίγο-λίγο μέσα του ὅλες οἱ ὑψηλὲς συλλήψεις, πὸν ἐρμηνεύουν τὴ μοναδικὴ ἐκείνη ἑλληνικὴ ὥρα. «Ἡ ζωὴ ὀλόγουρα πρέπει νὰ εἶναι ὑψηλὴ καὶ μεγάλη, διὰ νὰ τὴν κλείσῃ μέσα του ὁ ποιητὴς καὶ νὰ τὴν ἐκφράσῃ. Τέτοιαν ζωὴν καὶ τέτοιαν ποιητὴν ἠτύχησε νὰ ἀποκτήσῃ ἡ Ἑλλάς. Ἡ Ἑλληνικὴ ἐπανάστασις εἶναι ἡ πραγματικότης. Καὶ ὁ Σολωμός ἡ ποίησις»⁽³⁾.

Οἱ Ἕλληνες δὲν εἶναι πιά μιὰ ξεχασμένη χούφτα σκόρπιων, σκλαβωμένων ἀνθρώπων. Ἀντίθετα, εἶναι ἡ ὀργανικὴ συνέχεια τῶν πρώτων δημιουργῶν τοῦ πολιτισμοῦ.

«Ἡ πρώτη πὸν σ' ἀγάπησε τοῦ κόσμου φαντασία» εἶναι ἡ Ἑλληνικὴ, τραγουδᾷ ὁ Σολωμός στὴ σκιὰ τοῦ Ἀχιλλέως. Καὶ τοῦτο δὲν εἶναι μονάχα φραστικὸ σχῆμα. Ἐκτὸς ἀπ' τὸ μυθικὸ σύμβολο τοῦ ἥρωα, οἱ Ἕλληνες διωχέτευσαν καὶ μιὰν ἄλλη βαθύτερη ἀκαταγώνιστη δύναμη στὸν κόσμον: τὴν Ἐλευθερίαν. Στὴν Ἑλλάδα γεννήθηκε, στὴν Ἑλλάδα λατρεύτηκε καὶ σ' αὐτὴν ἀνήκει. Ὁ ποιητὴς, στηριγμένος σ' αὐτὸ τὸ ἀδιαφιλονίκητο γεγονός, τολμάει νὰ τῆς κράξῃ καταπρόσωπο: Σὲ γνωρίζω!

Θαμπωμένος, τὴν παρακολουθεῖ τώρα, ν' ἀπλώνῃ τὸ χέρι στοὺς πολιορκημένους τοῦ Μεσολογγίου καὶ νὰ δίνῃ μαζύ τους τὴ μάχη τοῦ ἤθους.

Ἀκριβῶς ἐπειδὴ ὁ Σολωμός ἔχει ζηλευτὴν ἔθνικὴ εὐαισθησία, καταλαβαίνει καλὰ πὸν βρῖσκονται οἱ ἀδυναμίες τῆς φυλῆς καὶ τὶς κεντηριάζει. Στὸ τελευταῖο μέρος τοῦ Ἕμνου ξεχύνει ὄλο του τὸ παράπονο γιὰ τὴν προαιώνια ἀντίζηλο τῆς ἑλληνικῆς ἀθυπαρξίας: τὴ διχονοία. Ἀρνεῖται νὰ κἀνῃ καὶ τὴν παραμικρὴ παραχώρηση στὴν εὐκολὴ ρητορεία καὶ τὸ βερμπάλισμο. Ἡ προγονοπληξία τὸν ἐνοχλεῖ καὶ ἡ δουλικὴ μίμηση τῶν ἐξωτερικῶν μορφῶν τῆς ζωῆς τῶν κλεφτῶν τὸν γεμίζει ἀγανάκτηση. Γράφει στὸν Τερτσέτη: «Χαίρομαι νὰ παίρνω-ναι γιὰ ξεκίνημα τὰ δημοτικὰ τραγοῦδια. Θᾶθελα, ὅμως, ὅποιος μεταχειρίζεται τὴν κλέφτικὴ γλῶσσα, νὰ τὴ μεταχειρίζεται στὴν οὐσία της καὶ ὄχι στὴ μορφή της... Τὸ ἔθνος ζητᾷ ἀπὸ μᾶς τὸ θησαυρὸ τῆς δικῆς μας διάνοιας, τῆς ἀτομικῆς, ντυμένον ἐθνικῶς»⁽⁴⁾.

Αὐτὸς εἶναι ὁ ἔθνικὸς ποιητὴς. Δὲν στρεβλώνει τοὺς ἐκφραστικούς τρόπους τοῦ λαοῦ του, μὰ οὔτε τοὺς ἀντιγράφει. Τοὺς ἀφομοιώνει, τοὺς ἐξευγενίζει καὶ δίνει πιά τοὺς θησαυροὺς τῆς δικῆς του προσωπικότητος στὸ Γένος, πὸν τὸν ἔθρεψε.

Ὁ Σολωμός παρακολουθεῖ, τέλος, μὲ ἀγρυπνὴ στοργὴ τὴν πορεία τῆς Ἑλλάδας μετὰ τὴν ἀπελευθέρωση. Μὰ πέφτει ἀπὸ διάψευση σὲ ἀπογοήτευση κι' ἀναγκάζεται νὰ γράψῃ: «Τότε τὸ μέλλον μας θὰ εἶναι

(3) Φώτου *Πολίτη*, Ἐκλογή ἀπ' τὸ ἔργο του, τόμ. Α'.

(4) Λίνου *Πολίτη*, Ὁ Σολωμός στὰ Γράμματα του, Ἀθήνα 1956, σελ. 82.

μεγάλο, όταν όλα στηριχτούν στην ήθική, όταν θριαμβεύση ή δικαιοσύνη, όταν τα γράμματα καλλιεργηθούν όχι για μάταιη επίδειξη παρά για τὸ ὄφελος τοῦ λαοῦ»⁽⁵⁾. Καί, καθὼς ὁ ἴδιος ὠριμάζει, δὲν διστάζει, νὰ διακηρύξῃ μὲ δογματικὴ σχεδὸν αὐστηρότητα, πὼς «τὸ ἔθνος πρέπει νὰ μάθῃ νὰ θεωρῇ ἐθνικόν, ὅ,τι εἶναι ἀληθές»!

Γιατὶ ὠριμάζει μὲ τὸ πέρασμα τοῦ καιροῦ ὁ Σολωμός, αὐτὸ εἶναι βέβαιο. Νά, τί διαβάσουμε στοὺς Στοχασμούς γιὰ τοὺς Ἐλεύθερους Πολιορκημένους:

«Κάμε, ὥστε ὁ μικρὸς Κύκλος, μέσα εἰς τὸν ὁποῖο κινεῖται ἡ πολιορκημένη πόλις, νὰ ξεσκεπάζῃ εἰς τὴν ἀτμοσφαῖρα του τὰ μεγαλύτερα συμφέροντα τῆς Ἑλλάδας, γιὰ τὴν ὑλικὴ θέσῃ,.... καί, γιὰ τὴν ἠθικὴ θέσῃ, τὰ μεγαλύτερα συμφέροντα τῆς Ἀνθρωπότητος. Τοιοῦτοτρόπως ἡ ὑπόθεσις δένεται μὲ τὸ παγκόσμιον σύστημα... Ἀπὸ τῆ μικρότητα τοῦ τόπου, ὁ ὁποῖος παλεύει μὲ μεγάλες ἐνάντιες δυνάμεις, θέλει ἔβγουν οἱ Μεγάλαι Οὐσίαι».

Ἴδου, χειροπιαστό, τὸ σολωμικὸ ἰδεῶδες. Ὁμορφῃ, ἑλληνικῃ, ἡ ποίησις τοῦ Σολωμοῦ κλείνει ταυτόχρονα ἕνα δυνατὸ ἠθικὸ μῆνυμα. Ὁ προικισμένος λογοτέχνης κι' ὁ Ἕλληνας μπαίνουν ἔτσι σ' ἕνα τρίτο, πλατύτερο κύκλον, ὅπου κυριαρχεῖ ὁ ἄνθρωπος σὰν ἀγωνιζόμενῃ, ἠθικῇ παρουσίᾳ.

Πρὶν προχωρήσωμε, χρειάζεται τοῦτο ν' νᾶξωμε σὸ νοῦ μας: τὸ ἠθικὸ μῆνυμα τῆς σολωμικῆς δημιουργίας δὲν πρέπει νὰ τὸ περιμένωμε μὲ τὴ μορφῇ τῆς ψυχρῆς, διδακτικῆς δεοντολογίας. Ὁ Σολωμός δὲν ἠθικολογεῖ, ἀνοίγει δρόμους γιὰ τὴν κατάκτησις τῆς ἠθικῆς τελειότητος.

Ἡ λαχτάρα του γι' αὐτὴν εἶναι μόνιμη: «Καλὸ εἶναι νὰ ρίχνῃ κανεὶς τὶς ρίζες σ' αὐτὰ τ' ἀχνάρια (ἐννοεῖ τὰ δημ. τραγούδια), δὲν εἶναι ὅμως καλὸ, νὰ σταματᾷ ἐκεῖ· πρέπει νὰ ὑψώνεται κατακόρυφα»⁽⁶⁾. «Ὁ θεμελιώδης ρυθμὸς ἄς στυλωθῇ εἰς τὸ κέντρο τῆς Ἐθνικότητος καὶ ἄς ὑψώνεται κάθετα». (Στοχασμοὶ γιὰ τοὺς Ἐλ. Πολιορκημένους).

(5) Λ. Πολίτη, Ὁ Σολωμός στὰ γράμματά του, σελ. 34.

(6) Λ. Πολίτη, Ὁ Σολωμός στὰ γράμματά του, σελ. 32.

Αὐτὴ ἡ κατακόρυφη ὑψώσις πρὸς τὴν τελειότητα διαπερνάει σὰν ραχοκοκκαλιὰ τὴν ποίησι τοῦ Σολωμοῦ. Τὸν κυνηγᾷ πρῶτα σὰν ἀπαιτήσις τῆ μορφῆ τοῦ ἔργου του. Γράφει καὶ ξαναγράφει τοὺς στίχους του, ἀνικανοποίητος κάθε φορὰ ἀπὸ τὸ ἀποτέλεσμα, καὶ γεμίζει χειρόγραφα μὲ πολυάριθμες παραλλαγές. Βέβαια, τελικά, ὁ ποιητὴς βγήκε νικημένος ἀπ' τὸν ἀγῶνα αὐτὸν καὶ δὲν κατάρθωσε νὰ ολοκληρώσῃ κανένα ἀπ' τὰ μεγάλα του ἔργα. Ὁπωσδήποτε, τὸ γεγονός παραμένει ἐνδεικτικὸ τῶν τάσεων τῆς ψυχῆς του.

Ἡ ἔγνοια γιὰ τὴν τελειοποίησι τῶν ἐκφραστικῶν του μέσων δὲν εἶχε μόνον αἰσθητικὸς σκοποὺς. Μὲ τὸ τέλειον ὄργανον ὁ Σολωμός θέλησε νὰ φανερώσῃ καὶ τὴ λαχτάρα του γιὰ τὴν ἠθικὴ τελειότητα. Στὸν ποιητικὸν τὸν κόσμο γίνεται μιὰ συστηματικὴ ἔξαρσις ὄλων τῶν πνευματικῶν ἀξιών, πὺ κατεργάζονται τὴν τελείωσι ἢ μαρτυροῦν τὴν κατάκτησίν τῆς.

Ἡ παρθενικὴ ἀγνότης, ἡ καθαρὴ καρδιά, ἡ ἀνιδιοτέλεια, ἡ δικαιοσύνη, ἡ ἀξιοπρέπεια, μ' ἕνα λόγο ἡ ἀρετὴ, συγκινοῦν πρῶτα τὸν ἴδιον. Ἐξαίρονται ὕστερα στὴν ποίησίν του καὶ τῆς δίνουν τὴ σφραγίδα τοῦ αἰωνίου. Παραγγέλλει στὸν ἀδελφόν του: «Ἀπόκτησε τὴν ἡρεμία.... ἀν ἀναζητᾷς τὴ γαλήνη ἔξω ἀπ' τὸν ἑαυτό σου κι' ἀπ' τὸ δίκιον, τοῦ κάκου τὴν ἀναζητᾷς»⁽⁷⁾. Κι' ἀναφέροντας κάποιους νέους σημειώνει: «...ἔχοντας τὸ νοῦ μου στὸ μέλλον τῆς πατρίδας... τοὺς παρακινεῖ ἡ ψυχὴ μου πρὸς κάθε πνευματικὰ καὶ ἠθικὰ ὑψηλό. Κι' ἐκεῖ εὐχόμαι νὰ τοὺς ἀκολουθήσουν καὶ οἱ πιδὸ ζηλευτὲς ἀπὸ τὶς ἐπίγειες εὐτυχίαις»⁽⁸⁾.

Γιὰ τὸ Σολωμό εἴχεται ἔξω ἀπὸ κάθε ἀμφιβολία, πὼς πρέπει ὡτὰ νὰ κατακτηθῇ τὸ ἠθικὰ ὑψηλὸ καὶ ἵερα νὰ ἀκολουθήσουν οἱ ἐπίγειες εὐτυχίαι. Κάθε προσπάθεια τοῦ ἀνθρώπου, νὰ παραβῇ τὴν ἐσωτερικὴ νομοτέλεια, εἶναι καταδικασμένη. Τραγικὸ ποιητικὸ δεῖγμα μιᾶς τέτοιας ἀπόπειρας ὁ «Λάμπρος».

Στὴ σύνθεσις αὐτῆ, ὁ Λάμπρος εἶναι ὁ

(7) Λ. Πολίτη, Ὁ Σολωμός στὰ γράμματά του σελ. 59.

(8) Λ. Πολίτη, μνημ. ἔργ. σελ. 47.

ἦρωας μὲ τὴν ἐξωτερικὴ ἀνδρεία. Εἶναι πολεμιστὴς ἱκανὸς καὶ στὴ μάχη μπορεῖ νὰ μεγαλοουργήσῃ. Μὰ ὁ ἥρωϊσμός του μένει κενὸς καὶ ἄλογος, γιατί δὲν συνοδεύεται ἀπὸ ἀντίστοιχὴ ἐσωτερικὴ ἀνδρεία. 'Ο Λάμπρος ἐπιχειρεῖ νὰ ζήσῃ μ' ἓνα ἄλλα πέρα ἀπ' τὸ καλὸ καὶ τὸ κακό. Μὲ μιὰν ἐωσφορικὴ ἐπαναστατικὴ μετατοπίζει τὶς εὐθύνες του, ὅχι κἂν σ' ἓνα ἄλλο ἄνθρωπο, ἀλλὰ στὸν ἴδιο τὸ Δημιουργό!

Ἄποψε Κάποιος, πὺν ὅ,τι θέλει κάνει
μῦστειλε ἀπὸ τὸ μνῆμα τὰ παιδιὰ μου.

Δὲν λείπει τώρα, πάρεξ νὰ χαλάσῃ
τὸν ἑαυτό Του, γιατί μ' ἔχει πλάσει!
(Λάμπρος, Ἄπ. 25, στρ. 14).

Ἡ ἀπόληξη εἶναι μιὰ καὶ μόνη. Τὴ σημειώνει μὲ πόνου ὁ Σολωμός: «...ἔξεψύχησε ὁ Λάμπρος μὲ τὸ στόμα δόλανοιχτο, ὅχι εἰς τὴν ἀνάπαυη τοῦ Κυρίου» ('Ε. ἀ. Ἄπ. 27).

Πολεμιστὴς εἶναι κι' ὁ Μᾶρκος Μπότσαρης. Κι' αὐτὸς βεβαιώνει τὸν ἑαυτό του μὲ τὴν πράξη, ὅχι μὲ τὸ στοχασμό. Ἄλλ' ἐνῶ ὁ Λάμπρος εἶναι ἀντρεῖος καὶ «κακοήθης», ὁ Μᾶρκος διατηρεῖ ἠθικὴν εὐαισθησίαν—ξέρομε ὅτι κάποτε ἔκλαιψε, ὅταν χρειάστηκε νὰ πῆ ψέμματα γιὰ λόγους στρατηγικούς. Ἔτσι:

Στὴν πλάκα τοῦ Μάρκου, καθίζει
ἡ Λόξα λαμπράδες γιομάτη.
(Εἰς Μ. Μπότσαρη, στρ. 3).

Κάθε τι, πὺν δὲν δικαιώνεται μὲ ἐσωτερικὴ πάλη γιὰ τὴν κατακόρυφὴ ἀνύψωση πρὸς τὸ τέλειο, δὲν μπορεῖ νὰ ἐξασφαλίσῃ αὐθυπαρξία. 'Ο ποιητὴς εἶναι βέβαιος γι' αὐτό. Κ' ἡ πολύτιμη τούτη βεβαιότητα τὸν κάνει νὰ σμιλεῦν ἀριστουργήματα:

Κι' ἂν γιὰ τὰ πόδια σου, Καλή, κι' ἂν
γιὰ τὴν κεφαλὴ σου,
Κρίνους ὁ λίθος ἔβγανε, χρυσοῦ στεφάνι
ὁ ἥλιος,
Δῶρο δὲν ἔχουνε γιὰ Σε καὶ γιὰ τὸ μέ-
σα πλοῦτος.

'Ομορφος κόσμος, ἠθικός, ἀγγελικὰ
πλασμένος!
(Εἰς Φραγκίσκα Φραιΐζερ).

Τέτοιες αὐθύπαρκτες, ἠθικὲς προσωπικότητες μᾶς χάρισε, ἀξέχαστες, ἡ ποιητικὴ φαντασία τοῦ Σολωμοῦ. Ἡ Αἰμιλία Ροδόσταμο κι' ὁ Κρητικός, ὁ νέος τοῦ Πόρφυρα κι' ἡ κόρη, πὺν γίνεται Μοναχὴ μὲ τὴν αὐθόρμητὴ συγκατάθεση ὄλων τῶν ψυχικῶν τῆς δυνάμεων, ὁ Νικηφόρος Βρύνιος κι' ἡ νέα τοῦ Carmen Saeculare ἔχουν τὸ ἴδιο πνευματικὸ νόημα μέσα στὴ σολωμικὴ δημιουργία. Εἶναι ἠθικὰ ὁλοκληρώματα, πὺν φωτίζουν μὲ δικό τους φῶς καὶ προσδιορίζουν τὴ στάση τοῦ Σολωμοῦ ἀπέναντι στὰ μεγάλα προβλήματα τῆς ζωῆς. 'Ο κόσμος τους εἶναι «ἓνας κόσμος γεμάτος κρυστάλλινη διαφάνεια καὶ δροσιά σὰν τῆς δροσιάς τὸ στάλαμα, σὰν τοὺς μῦσλους τοῦ Μαγιάτρου»⁽⁹⁾.

Ἄπο ὄλες τὶς Μεγάλες Οὐσίες κατάκορφα στέκει στὴν καρδιὰ τοῦ Σολωμοῦ ἡ μία καὶ μόνη, πὺν τὶς ἀγκαλιάζει ὄλες, ἡ Ἐλευθερία. Τὴ γνωρίσαμε πῶς πάνω μαζύ του σὰν Ἑλληνικὴ ἔλευθερία. Τώρα πῶς τὴ νιώθουμε, νὰ πλαταίνῃ, νὰ βάθαινη καὶ νὰ ζητᾷ νὰ πάρῃ μαζύ της, ψηλά, σύψυχο τὸν ἄνθρωπο καὶ τὴ μοῖρα του.

Βέβαια ἡ ἔλευθερία εἶναι πάντα ἀξεχώριστὴ ἀπ' τὸ Ἔθνος καὶ τὶς ἱστορικὲς του τύχες. Κι' ἄλλοίμονο στὸ ἔθνος, πὺν δὲν θὰ κἀνῃ κάθε θυσία, γιὰ νὰ μὴ τὴ χάσῃ. Μὰ ὁ ποιητὴς καταλαβαίνει πῶς, πρὶν ἀπὸ τὴν ἐθνικὴ ἔλευθερία, βρῖσκεται μιὰ ἄλλη, ἡ ἠθικὴ. Ἡ ἔλευθερία, πὺν κερδίζεται μέσα μας ὥρα τὴν ὥρα, σπιθαμὴ πρὸς σπιθαμὴ. Ἡ ἔλευθερία αὐτὴ δὲν ἀπελευθερώνει ἀπὸ τὸν ξενικὸ ζυγὸ, ἀλλὰ ἀπὸ τὴ δικτατορία τῶν περιστάσεων καὶ τὸ ζυγὸ τῆς ὕλης. Ἡ πνευματικὴ τῆς καταγωγὴ εἶναι ὁλοφάνερη:

Ἄ! τὸ φῶς, πὺν σὲ στολίζει,
σὰν ἡλίου φεγγαβολὴ
καὶ μακρόθεν σπινθηρίζει,
δὲν εἶναι, ὅχι, ἀπὸ τὴ γῆ.

(9) Λ. Πολίτη, μνημ. ἔργ. σελ. 28.

Λάμψιν ἔχει ὅλη φλογώδη
χεῖλος, μέτωπο, ὀφθαλμός·
Φῶς τὸ χέρι, φῶς τὸ πόδι
κι' ὅλα γύρω σου εἶναι φῶς!
(Ἔμνος, στρ. 94-95).

Τούτη ἡ ἐλευθερία δὲν ἀγγίζεται χωρὶς πόνο. Ὅσοι τὴ βλέπουν σάν εὐκολὴ ἀρπαγὴ δικαιωμάτων, δὲν μποροῦν νὰ τὴ χαροῦν. Τούτη ἡ ἐλευθερία εἶναι καρπὸς τῆς ἀπόλυτης ὑποταγῆς στὸ χρέος.

Σύμβολο γιὰ τὴν ἔκφραση τοῦ ὑψηλοῦ αὐτοῦ ἰδανικοῦ ἔγινε τὸ «ἐνδοξον ἀλωνάκι», τὸ Μεσολόγγι. Καί, πρωταγωνιστὲς στὴν ἀνηφορικὴ πορεία, γεννιοῦνται ἀθάνατοι ἀπ' τὸ πνεῦμα τοῦ Σολωμοῦ οἱ Ἐλεύθεροι Πολιορκημένοι. Οἱ ἀγωνιστὲς τοῦ Μεσολογγίου δὲν καλοῦνται νὰ ἀναμετρηθοῦν μόνο μὲ τοὺς Τούρκους. Ἀγωνίζονται ταυτόχρονα σὲ μιὰν ἄλλη περιοχὴ μυστικὴ, ἐσωτερικὴ, δύσβατη. Κι' ἐνῶ οἱ Τούρκοι νικοῦν ἐξωτερικὰ μὲ τὸν ὄγκο, αὐτοὶ παραμένουν οὐσιαστικὰ νικητὲς. Πῶς, ἀλήθεια, νὰ νικηθῆ ὅποιος ἀκούει μέσα του, νὰ βουτῆζι πεντακάθαρος ὁ ἄνεμος τῆς ἠθικῆς ἐλευθερίας;

Μαζὺ μὲ τίς τούρκικες ἐπιθέσεις, ἕνας-ἕνας οἱ πειρασμοὶ ὀρμοῦν στὰ τεῖχη τῆς καρδιάς. Ἡ πείνα πρῶτα. Μιὰ πείνα, πού νεκρώνει χέρι καὶ τουφέκι, πού σκοτώνει τὸ σπλάγγνο μπροστὰ στὰ μάτια τὰ μητρικά:

Λαλεῖ πουλί, παίρνει σπυρὶ κι' ἡ μάνα
τὸ ζηλεύει.
(Σχ. Β', Ἄπ. 1).

Ἡ ἀνοιξιὰτικὴ φύση ὕστερα κι' οἱ αἰσθήσεις, οἱ σωματικὲς φωνές:

Μάγεμα ἡ φύσις κι' ὄνειρο στὴν ὁμορφιά καὶ χάρη'

Μὲ χίλιες βρῦσες χύνεται, μὲ χίλιες
γλῶσσες κραίνει'
Ὅποιος πεθάνη σήμερα, χίλιες φορὲς
πεθαίνει.
(Σχ. Β', Ἄπ. 2).

Τὰ νειᾶτα συνταράζονται ἀπ' τὴ λαχτάρα τῆς ζωῆς, πού δὲν πρόφτασαν νὰ χαροῦν. Νόμιμες ἀνάγκες, νόμιμοι καημοί...

Νὰ ὅμως, πού ὑπάρχουν ἀνώτερα καὶ κατώτερα νόμιμα. «Πάντα μοι ἔξεστι, ἀλλά...». Ἔτσι οἱ πολιορκημένοι δὲν ἀφίνουν τὴ θέση τους, ἀγωνίζονται καὶ νικοῦν.

Ἐδῶ φαίνεται καθαρὰ ἡ ἀνθρωπιὰ τοῦ Σολωμοῦ. Οἱ Ἐλεύθεροι πολιορκημένοι δὲν εἶναι βλοσυροὶ περιφρονητὲς τῆς ζωῆς οὔτε προχωροῦν στὸ θάνατο μὲ στοῖκὴ ψευτοδιαφορία. Τὸ ἠθικὸ τους μεγαλεῖο τὸ κερδίζουν μὲ πάλι αἱματηρή. Ἐδῶ λυγοῦν, ἐκεῖ ξαστοχοῦν τὸν ἑαυτό τους, μὰ τελικὰ τὰ ξεπεροῦν ὅλα καὶ μᾶς ἀνοίγουν τὸ δρόμο. Ἡ θυσία τους δὲν εἶναι ἄλογο ξέσπασμα ἐνστίκτου, δὲν εἶναι λύση ἀελπισίας. Εἶναι κατάκτηση θετικῆ.

Ὅλα τοὺς πολεμοῦν, ὅλα τοὺς δοκιμάζουν. Ἡ εἰρωνικὴ θριαμβολογία τῶν ἀντιπάλων, οἱ δεσμοὶ μὲ τὴ γῆ καὶ μὲ τοὺς ἀνθρώπους, ἡ μητρικὴ ἀγάπη, ὁ σωματικὸς πόνος, ἡ ἐνθύμηση τῆς περασμένης δόξας, ὁ φόβος τοῦ θανάτου, τὰ ὄνειρα. Κάτι περισσότερο: στὴ νεαρὴ Μάρθα, τὴ μεσολογγίτισσα μὲ τὴν ἐρευνητικὴ διάθεση, ὁ Πειρασμὸς φτάνει νὰ ὑποσχεθῆ, πὼς θὰ τῆς ἀποκαλύψῃ «τᾶπειρα μυστήρια τῆς πλάσης», ἂν ἀφίση ἐκεῖνο τὸ χῶμα⁽¹⁰⁾.

Ὅμως στὴν πάλι, πού γίνεται «μέσ' στ' Ἅγιο βῆμα τῆς ψυχῆς», τὸ Πνεῦμα νικαίει. Οἱ ἥρωες—ἄντρες καὶ γυναῖκες μὲ θαυμαστὴν ὁμοφωνία—πραγματοποιοῦν τοῦτο τὸ ἄθλημα:

Σὲ βυθὸ πέφτει ἀπὸ βυθό, ὅσπου δὲν
ἦταν ἄλλος'

Ἐκεῖθε βγῆκε ἀνίκητος.
(Στοχασμοὶ γιὰ τοὺς Ἐλ. Πολ.).

Ἀπελευθερώνονται τελικὰ ἀπ' τοὺς ὑστατους, ὑλικοὺς δεσμοὺς κι' ὀρμοῦν γιὰ τὴν ἔξοδο, περνώντας ταυτόχρονα στὴν Ἀθανασία:

Καὶ βλέπω πέρα τὰ παιδιὰ καὶ τὲς ἀντρογυναῖκες.
Γύρου στὴ φλόγα π' ἀναψαν καὶ θλιβερὰ
μ' ἀγαπημένα πράματα καὶ μὲ σεμνὰ
κρεβάτια,

(10) Πολυλάς, Προλεγόμενα, κεφ. XIV.

ἀκίνητες, ἀστέναχτες, δίχως νὰ ρίξουν
δάκρυ.

(Σχ. Γ', 'Απ. 12).

Εἶν' ἔτοιμα, στήν ἀσπονδή πλημμύρα τῶν
ἀρμάτων
δρόμο νὰ σχίσουν τὰ σπαθιά, κ' ἐλεύ-
θεροι νὰ μείνουν
ἐκεῖθε μὲ τοὺς ἀδελφούς, ἐδώθε μὲ τὸ
χάρο.

(Σχ. Γ', 'Απ. 13).

Τὸ ἔξοχο τοῦτο ἀνέβασμα, ἡ ἀπόλυτη
βεβαιότητα γιὰ τὴν ὑπεροχὴ τοῦ πνεύμα-
τος καὶ τοῦ ἠθικοῦ κάλλους ἀπέναντι σὲ ὅ-
ποια μορφὴ πολέμου, παρακολουθεῖ τὸ Σο-
λωμὸ ὡς τὸ τέλος. Ἡ βία, ὦμή, εἴτε σὰν
ὑλὴ εἴτε σὰν πειρασμός, ὀρθώνεται καὶ χτυ-
πάει. Μπορεῖ, ἐξωτερικὰ νὰ κερδίσῃ ἕνα
πρόσκαιρο θρίαμβο. Στὸ βάθος εἶναι ἠτ-
τημένη καὶ τὸ ἦθος, ἡ ἀληθινὴ ἐλευθερία,
λαμπροκοπᾷ.

Ἔτσι, στὸ «Ἑλληνικὸ καραβάκι»⁽¹¹⁾—
πικρῆς ἐπικαιρότητας σύνθεση—ὁ Ἄγ-
γλος πλοίαρχος ἀναγκάζεται νὰ ὑποχωρή-
σῃ ἐκθαμβὸς μπροστὰ στὴν «κύπερ λόγον»
ἀποφασιστικότητά τῶν Ἑλλήνων ναυτικῶν.
Στὸ «Ἀηδὸνι καὶ τὸ γεράκι»⁽¹²⁾ τὸ ὄρνεο
χαλαρώνει τὸ σφιγμένο νικημένο ἀπ' τὴν
ἐσωτερικὴ φλόγα τοῦ ἀδύναμου τραγου-
διστῆ. Τὸ ἀηδόνι πεθαίνει σωματικὰ, μὰ
ἡ ἀθάνατη, ἐλεύθερη μελωδία του ἀκόμα
τραγουδαίει στ' αὐτιά μας. Στὸν «Πόρφυ-
ρα» τὸ σκυλόφαρο ξεσχίζει τὸ παλληκάρι,
ἀλλὰ «ἡ ἀλόγιστη θηριώδικη δύναμη δὲν
ξέρει, τί κόσμο μεγαλείου κατὰστρεψε...
Ἡ πάλι στάθιρε σύντομη, ὅμως ἀλύγιστο
κί' ἀπέραντο τὸ θάρρος. Μέσα του (στὸ
νέο) ἦταν τὸ τουφέκι καὶ τὸ σπαθί, μέσα
του ἡ δύναμη τῶν συνοδῶν ταγματῶν. Πα-
ράδεισο ἀπὸ εὐτυχία θὰ γιόμισε τὴ μεγα-
λόψυχη πνοή, πρὶν πάψῃ»⁽¹³⁾.

Τὸ ξεροκάλαμο τοῦ Μεσολογγίου συναν-
τιέται ἔτσι, μυστικά, μὲ τὸ σκεπτόμενο κα-

λάμι τοῦ Πασκάλ καὶ στὴν ψυχὴ μας ἀ-
κούγεται νικηφόρος ὁ ἀντίλαλος ἀπὸ τὴν
«Ἑλληνίδα Μητέρα», τὴν ἐξαισία συμπτύ-
κνωση τοῦ σολωμικοῦ ἠθικοῦ κόσμου:

Χαρὲς καὶ πλούτη κί' ἂν χαθοῦν καὶ τὰ
βασίλεια κί' ὄλα.

Τίποτε δὲν εἶναι, ἂν στητὴ μένει ἡ ψυ-
χὴ κί' ὀλόρθη.

Ἔολα τὰ ἐρείπια γύρω της κοιτᾷ χαμο-
γελώντας

κί' ἀνθοὶ σ' αὐτά, παντοῦ κί' ἀργά, βλα-
σταίνουν ὡς τὸν τάφο.

φυτρώνει καὶ στὸ σκότος τοῦ Παραδεί-
σου τ' ἄνθι⁽¹⁴⁾.

Ὁ τέταρτος καὶ τελικὸς κύκλος, ποὺ ἀγ-
καλιάζει καὶ ἐρημνεύει τὸ ἑλληνικὸ καὶ ἠ-
θικὸ ἀγώνισμα τοῦ Σολωμοῦ, εἶναι ἡ πί-
στη. Πίστη ζεστή καὶ μόνιμη, ὄχι σὲ καμ-
μιὰν ἀπρόσωπη καὶ ψυχρὴ ὑπεραξία. Πί-
στη στὸν προσωπικὸ Θεὸ τῆς χριστιανικῆς
διδασκαλίας.

Οἱ μαρτυρίες ἀπὸ τὴ ζωὴ καὶ τὸ ἔργο
του εἶναι πολυάριθμες. Οἱ γιορτὲς καὶ ἡ
Ἐκκλησία μας, σὰν λατρεία καὶ σὰν οὐσία,
ἡ μελέτη τῶν Γραφῶν, ἡ μεγάλη στιγμὴ
τῆς Δημιουργίας τοῦ κόσμου, ἡ ἀνατριχια-
στικὴ ὥρα τῆς Κρίσεως καὶ τὸ χρυσὸ φέγ-
γος τοῦ Παραδείσου ἐμπνέουν συχνὰ τὸν
ποιητὴ. Ἡ μεγαλειώδης συνάντηση τῆς
θρησκείας μὲ τὴν Ἐλευθερίαν στὸ Μεσο-
λόγγι, ἡ Ὁδὴ εἰς Μοναχὴν, οἱ παραδεί-
σιες εἰκόνες του εἶναι ἔξοχα δημιουργήμα-
τα τῆς νεοελληνικῆς, θρησκευτικῆς Μού-
σας. Τίποτα τὸ τυπικὰ ἐπίκαιρο ἢ δημοσι-
ογραφικὸ δὲν νοθεύει τὴν γνησιότητα καὶ
τὴ θεϊκὴ ἁρμονία αὐτῶν τῶν στίχων.

Ὁ ποιητὴς εἶναι βέβαιος γιὰ τὴν αἰωνι-
ότητα, ὁμολογεῖ χαρούμενος πὼς «γλυκὸ
ἔναι τῆς Παραδείσου νὰ μελετᾷς τὰ κάλλη»
(Εἰς Μοναχὴν, στρ. 5). Στὸ θάνατο κά-
ποιου φίλου του γράφει: «Ἔτσι ὁ φίλος
μας, μὴ στιγμὴ προτοῦ ν' ἀφίση τὸ θνητό
του μέρος στὸν τάφο, ξύπνησε ὄλες του
τις δυνάμεις, γιὰ νὰ βρεθῇ, καθὼς τοῦ ἄ-

(11) Σολωμοῦ, Ἱταλικά ποιήματα, μετάφρ.
Κ. Καιροφύλα, Ἀθήναι 1954, σελ. 23.

(12) Σολωμοῦ, Ἱταλικά ποιήματα, ἔνθ' ἀν.
σελ. 54.

(13) Σημείωση τοῦ ἴδιου τοῦ Σολωμοῦ. Τὴν
παραθέτει, μεταφρασμένη ἀπὸ τὰ Ἱταλικά, ὁ Λ.
Πολίτης στὸν Α' τόμο τῶν Ἀπάντων, σ. 359.

(14) Ἀπὸ τὴν ἔμμετρον μετάφραση τοῦ Γ.
Καλοσγούρου, ὅπως δημοσιεύεται στὸ βιβλίον
τοῦ *Κ. Καιροφύλα*, Ἡ ζωὴ καὶ τὸ ἔργο τοῦ
Σολωμοῦ, σελ. 546.

ξιζε, στο βασίλειο τῆς Ἀλήθειας καὶ τῆς Ἀγάπης, ἀπὸ ὅπου θὰ ἐξακολουθῆ, νὰ μᾶς κἀνὴ καλὸ σὲ ὅ,τι πῶ εὐγενικὸ ἔχουμε»⁽¹⁵⁾.

«Ὅλα μιλοῦν γιὰ τὸ Θεὸ»⁽¹⁶⁾ ἔψαλλε στὰ νεανικά του σονέττα. Κι' ἀργότερα, χωρὶς νὰ μᾶς τὸ λὲρῃ, μᾶς ἀφίνει νὰ καταλάβουμε, πὼς μονάχα ἡ πίστη στὴν πνευματικὴν ἀλήθεια τοῦ Οὐρανοῦ μπορεῖ νὰ ἐγγυηθῆ γιὰ τὰ ὑπατά ἠθικὰ κατορθώματα τῶν Ἐλεύθερων Πολιορκημένων. Οἱ ἄνθρωποι ἀγωνίζονται νὰ συμφιλωθοῦν μὲ τὸ Χρῆος κι' ἀντλοῦν δύναμη γι' αὐτὸ ἀπ' τὴ θεία πραγματικότητα.

Αὐτὴ εἶναι ἡ ποίηση τοῦ Σολωμοῦ. Προσφορά πλούσια, δυναμικὴ, θαυμαστὴ πραγμάτωση τῆς ὑψηλῆς του ιδέας γιὰ τὴν ἀποστολὴ τοῦ καλλιτέχνη. Καὶ τὸ Ἔθνος, πὸ εἶδε ἀμέσως στὸ πρόσωπό του τὸν ἄξιο πνευματικὸ ὁδηγό, τοῦ χάρισε ὁμόφωνα τὸν τίτλο τοῦ Ἐθνικοῦ ποιητῆ. Ἐπίζηλος, ἀλήθεια, τίτλος καὶ πόσοι δὲν τὸν πόθησαν; Μὰ ὁ Σολωμὸς τὸν κέρδισε δικαιοματικά. Θεμέλιωσε συνειδητὰ τὴν ποίησή του στὸ αἰώνιο καί, βρίσκοντας ἔτσι τὸ σωστὸ ἔθνικὸ τόνο, πρόσφερε στὸ Γένος τὴν καλύτερη ὑπηρεσία: τοῦδειξε, πὼς ἡ προκοπὴ συνοδεύει μονάχα τὸν ἀγώνα γιὰ τὴν ἐλεύθερη, ἠθικὴ πράξη. Γιατί, ὅπως μαρ-

τυρεῖ ὁ Πολυλάς, «δὲν ἐσυνηθοῦσε νὰ θεατρῶν τὰ ἔθνικὰ του φρονήματα· ἀλλὰ μὲς στ' ἅγιο βῆμα τῆς ψυχῆς, οἰκοδομοῦσε τὴν ἀληθινὴν Ἑλλάδα»⁽¹⁷⁾.

Νὰ γιατί γράψαμε στὴν ἀρχή, πὼς τὸ σολωμικὸ ἔργο ξεπερνᾷ τὰ πλαίσια τοῦ τυπικοῦ ἑορτασμοῦ. Ἄν μάλιστα φέρωμε στὸ νοῦ μας, πὼς τὸ περιοδικὸ τοῦτο ὑπηρετεῖ τὸ ἰδανικὸ τοῦ νεοελληνικοῦ χριστιανικοῦ ἀνθρωπισμοῦ, τότε θὰ χρειαστῆ νὰ σταθοῦμε μὲ μιὰ πρόσθετη διάθεση μαθητείας ἀπέναντι στὸ Σολωμό.

Ἔτσι, ἡ ἔγνοια του γιὰ τὴν ὁμορφιά θὰ μᾶς ὑπεθυμίσῃ τὸν κίνδυνο τῆς πνευματικῆς χρησιμοθηρίας, πὸ βρῖσκεται, κάποτε, πίσω ἀπ' τὴν πολλὴ ἐξωτερικὴ δράση. Ἕλληγες ἐμεῖς σημερινοί, μὲ τὸ πρόσθετο βάρος τοῦ κοσμοθεωριακοῦ μας προσανατολισμοῦ, θὰ νιώσουμε—πρέπει νὰ νιώσουμε—νυγμοὺς τύψης μπροστὰ στὴν ἑλληνικὴ εὐαισθησία τοῦ ποιητῆ. Καθὼς οἱ δυνάμεις τῆς βίας δὲν ἔπαιραν ν' ἀπειλοῦν τὸν πνευματικὸ μας χῶρο, ἡ μόνη δυνατότητα νὰ ἐπιβιώσῃ τὸ ἔθνος μας εἶναι ἡ κατάσταση τοῦ Ἐλεύθερου Πολιορκημένου. Δὲν εἶναι λοιπὸν χρέος μας, νὰ προσπαθῆσουμε νὰ ὑποσχεθοῦμε ἓνα τέτοιο ἀγώνα στὸ μεγάλο νεκρό;

ΔΗΜΗΤΡΑ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ

(15) *A. Πολίτη*, Ὁ Σολωμὸς στὰ γράμματά του, σελ. 61.

(16) Σολωμοῦ Ἰταλικά ποιήματα, ἔ. ἄ. σ. 107.

(17) Προλεγόμενα, κεφ. XI.

AGAPE MISCE MI

Ἀγάπη κέρνα τὸ γλυκὸ σου κρασί,
τὸ παληωμένο μέσ' στὴν φλέβα τοῦ Θεοῦ.
Ἀπ' τὴν σκαμμένη μὲ καρφὶ παλάμη Του
τ' ἅγιο ποτήρι, τρέξε, γιόμισέ το, ἐσύ.

Κέρνα με, Ἀγάπη, τὸ κρασί τὸ δυνατὸ.
Ἀκούμπησε στὰ χεῖλη μου τοῦ ποτηριοῦ
τὰ χεῖλη. Ἄς γίνῃ, ἀπ' τοῦ δικοῦ σου τοῦ χεραιοῦ
τὸ κέρασμα, νὰ πῶ τὸ Θεϊκὸ πιτό!

E. ΜΑ·Ι·ΝΑΣ

ΑΠ' ΤΗ ΘΑΥΜΑΣΙΑ ΖΩΗ ΜΑΣ

Ο ΙΕΡΕΑΣ ΤΟΥ ΛΙΜΑΝΙΟΥ (FATHER CORRIDAN)

Β'.

'Απ' τις πρώτες κι' όλες μέρες του άνοιχτού άγώνα άνάβει ένα καινούργιο ζήτημα στά docks. Είναι ή εποχή για άνανέωση του συμβολαίου της ILA πού «έκπροσωπεί» τους εργάτες με τις 'Εταιρείες για την ερχόμενη διετία. 125 «άντιπρόσωποι» τους (τους περισσότερους τους διόριζε αυθαίρετα ο Ryan) πού «έκπροσωπούν» όλα τά λιμάνια του 'Ατλαντικού ζητούν αύξηση μισθού δολλάρια την ώρα και την δημιουργία μιάς προνοιακής ύπηρεσίας. Ήταν ή άρχή μιάς άθλιας σκηνοθεσίας. Γιατί ή επιτροπή αυτή της ILA ήταν στην οδόια ύποχρεία των 'Εταιρειών και έκτελεστικό όργανο των συμφερόντων τους. Οι 'Εταιρείες ζητούν πρηνή τη συζήτηση όποιασδήποτε αναπροσαρμογής στά ήμερομίσθια, μιά «τελική τακτοποίηση» της περίφημης «over time on over time» προσπάθωντας έτσι να κρατήσουν μιά για πάντα 10.000.000 δολλάρια πού χρωστούσαν σέ 26.000 λιμενεργάτες.

Οι «άντάρτες» όμως είναι πρόντες. Και μιά πού οι άνθρωποι της ILA πρέπει να κρατούν τά προσχήματα, οι συζητήσεις παίρνουν μάκρος. 12 'Ιουλίου άρχισαν και 'Οκτώβριο άκόμη δέν έλεγαν να τελειώσουν. 'Ο Ryan και οι άνθρωποι του αναγκάζονται να ύποκρίνονται τους προστάτες των λιμενεργατών. 'Όστόσο οι «άντάρτες» καταλαβαίνουν ότι κινδυνεύουν να «πουληθούν». 'Ο Huttick αντιπρόσωπος του επαναστατημένου Local 791 μ' έναν άπ' τους ήγέτες του Local γλυστορούν μιά νύχτα στό Xavier. 'Ο Edward Chave καθηγητής του 'Ινστιτούτου και ειδικός στους μηχανισμούς προνοιακής όργανώσεως είναι μεταξύ τους. 'Όλοι μαζί καταστρώνουν ένα πλάνο προνοιακής ύπηρεσίας για τους λιμενεργάτες. 'Ο Father Corridan κάνει τον διεργμηνά άνάμεσα στον «Δάσκαλο» Chave και στους σφραγισμένους άπ' την πείρα της σκληρής ζωής των docks και των slums λιμενεργάτες.

'Ο ρεαλισμός κυριαρχεί άπ' άκρη σ' άκρη στό πλάνο τους. Θά ζητήσουν λίγα στην άρχή. 1000 δολλάρια άσφάλεια θανάτου ή άναπηρίας. 25 δολλάρια την έβδομάδα σέ άργία από άτύχημα ή άρρώστια, Ιατρική και νοσοκομειακή

περίθαλψη πού να περιλαμβάνει και την οικογένειά τους.

Στήν κατασκευή του πλάνου άποκαλύπτουν άκόμη μιά άπάτη της ILA. Με την άπεργία του 1945 είχαν επιτύχει ένα έπίδομα διακοπών (70 δολλάρια) για τους λίγους (1 στους 4) πού κατόρθωσαν να συμπληρώσουν 1350 έργασιμες ώρες τό χρόνο. Αυτό τό έπίδομα έξασφαλιζόταν από τις «κρατήσεις» όλων τους. Τό κοντύλι των «κρατήσεων» όμως τό βοίσκουν τώρα πολύ πού μεγάλο άπ' τά όσα πληρώθηκαν σέ έπίδοματα διακοπών. Με τό κοντύλι μπορούσαν να παίρνουν έπίδομα ύλοι όσοι είχαν 800 ώρες τό χρόνο. Χιλιάδες δολλάρια άπ' τόν ιδρώτα τους είχαν έξαφανισθεί χωρίς να ξέρει κανείς πού και πώς.

'Η άποκάλυψη της καινούργιας άπάτης έξαγοριώνει τους λιμενεργάτες! Μιά ύπόκοψη, ύπόγεια έξέγερση βράζει στά docks.

'Ο Father Corridan παίρνει τον συνεργάτη του—καθηγητή στό Xavier—Bernard Fitzpatrick μέλος του Commerce and industry association της Νέας 'Τόρκης και στις 3 Νοεμβρίου κατεβαίνουν στην Washington. Συνατούν άριόδια κυβερνητικά πρόσωπα. 'Η ίδια άγανάκτηση σπάει τώρα τους πάγους της γραφειοκρατίας κι' ή βαθύτατη έννημέρωση διαλύει πλάνες, προκαταλήψεις, άποκαλύπτει τά ριζικά αίτια, δείχνει τό δρόμο για τη λύση του δράματος.

«Έίπα τη ζέουσα αλήθεια όπως την είδα», δηλώνει ο Father Corridan, μιά καιρό να χάσει στά γραφεία της Washington δέν έχει. Γιατί στην Νέα 'Τόρκη ο Ryan την αυγή της τελευταίας μέρας των διαπραγματεύσεων 9 Νοεμβρίου αναγκάζεται να κλείσει την σκηνοθεσία. Τό «συνέδριο» της ILA άποδέχεται τους όρους των 'Εταιρειών πού πρην είχε άπορρίψει. Τά τρία επαναστατημένα Local όμως δηλώνουν άπρροζάλυπτα την αντίθεσή τους. Και στις 7.55 τό πρωί στό Local 791 ξεσπάει ή άπεργία πού σέ λίγο παραλύει όλο τό Waterfront της Νέας 'Τόρκης κι' από κει άπλώνεται σ' όλες τις άκτες του 'Ατλαντικού και άπομονώνει τις Η. Π. άπ' τη θάλασσα. Οι λιμενεργάτες για δεύτερη φορά άπεργούν ενάντια σέ συμβόλαιο πού υπέγραψε τό... «σωματείο» τους!

Μερικές άριστοκρατικές στήλες του Νεοοο-

ζέζικου τύπου σπεύδουν να παρουσιάσουν τις Έταιρείες θύματα μιάς «ηλίθιας» ιστορίας που υποκινείται από κομμουνιστές. Ποιός έλπε ότι υπάρχει διαφορά ανάμεσα στην πληρωμένη πένα και στο πληρωμένο σιλέτο; Μόνο που οι πληρωμένοι δολοφόνοι «έπληθουν ποιηική εθύνη» ενώ οι πληρωμένοι «δημοσιογράφοι» μένουν «έντιμα και ευπόληπτα μέλη της κοινωνίας μας»!

Οι Father μόλις την 6η μέρα της απεργίας, όταν 200 καράβια μένουν δεμένα στα Docks θυμούνται ν' αγαπητήσουν. Κι' η αγαπητική τους είναι τόσο «ευγενής και άνοητη», τόσο «λειπή και ουδέτερη»: «είναι αυτές οι διατηρητές διακοπές αναγκαίες;» διερωτώνται με αξιοθαύμαστη «αφέλεια».

Ο Father Corridan όμως την αυγή της Πέμπτης έχει τυπωμένο κιάλια το περιφημο άρθρο του «Longshoremen's case» στην America και οι φίλοι του γεμίζουν το λιμάνι με χιλιάδες αντίτυπα. Ξεσκεπάζει και χιτυπάει χωρίς περιστροφές σάν ριζική αιτία του κακού την έγγληματική συννοσηρία Έταιρειών και ήγεσις ΙΛΑ.

—«Δέν είναι κομμουνιστική άναταραχή στη ρίζα της αυτή ή κατάσταση. Δέν ήταν στο παρελθόν. Καί δέν θά είναι στο μέλλον άν ό σημερινός κνεζώνας του λιμανιού καθαριστή. Ό κομμουνισμός εδδοκιμεί όπον ύπάρχουν άρρωστες συνθήκες και στα docks είναι όλοκληρωτικά άρρωστες!».

—«Η καρδιά του κακού είναι τό σύστημα που στήριζεται στο αθάίρετο «διάλεγμα» άπ' τό μπουλούκι των ανθρώπων για κάθε βάρδια χωρίς σειρά και τάξη. Οι άνθρωποι μισθώνονται σά νανα ζώα γι' άγώνη, κομμάτι σκλαβοπάζαρον ειδωλολατρικής έποχής! Ύπάρχουν πάντα περισσότερα χέρια παρά δουλειά. Κι' η ήγεςία της ΙΛΑ δέν κάνει τίποτα. Όποιοσδήποτε μπορεί νάρθη στα Docks φτάνει να πληρώνει τη «συνδρομή» του... Έκατομμύρια δολάρια ξοδεύονται για την βελτίωση των Docks, της νασιπλοΐας και του λιμανιού...

Οι άνθρωποι τρώγονται ό ένας με τόν άλλον για δουλειά, όπως τά σκυλιά γύρω από ένα κόκαλο...».

—«Τό Queen Mary είναι γρήγορο καράβι. Τό πρωί που άφίνει τό Southampton για τό τετραήμερο ταξίδι του προς τή Νέα Ύόρκη, τό χαρτιά της πετούν με τό αεροπλάνο και σέ 30 ώρες είναι στο Cunard Lines στη Νέα Ύόρκη. Όλη η άποθήκευση και η τακτοποίηση του φορτίου σχεδιάζεται και βιβλία έλεγχών έτοιμάζονται ενώ τό γιγάντιο καράβι διασχίζει τόν Άτλαντικό. Άσύρματος και ραδιοτηλέφωνα θά σάς πούν πότε άκριβώς θά δέσει στην αποβάθρα, κι' όστόσο, ενώ τά ύλικά είναι τακτοποιημένα, οι άνθρωποι περιμένουν να μισθωθούν άπ' τόν Boss της αποβάθρας με τρόπο που άγάρφωσαν σκλάβους στις 7.55 ή στις 12.55 η στις 6.55 τή μέρα που τό πλοίο θά άράξει».

Πώς αναβλύζει μέσα άπ' τις γραμμές του τούτες τό «άχ», η άγωνία χιλιάδων ανθρώπων

που με τό προσφάγι παραμάσχαλα, μέσα σέ λιπούρια ή «ύπό τό μηδέν» σπρώχονται σέ μιά άπελπισμένη προσπάθεια να πιάσουν δουλειά στην προΐνη βάρδια κι' ύστερα άποτραβιόνται φαρμακωμένοι για νά ξαναγωνισθούν στη μεσημεριανή... και στη βραδυνή... και για γυρίσουν τή νύχτα στο Slums τους χωρίς σέντες. «Άχ» κι' άγωνία, που τά γεύτηκε χρόνια ό Father Corridan παραστέκοντάς τους στο μαρτύριο. Μέσ' τις φράσεις του κλείνει φωτιά μα κι' άτράνταχη τή λογική:

—«Είναι παράλογο να ζητήσωμε λίγη άπ' τή φροντίδα που δείχνεται για τό έμπόρευμα, να χρησιμοποιηθή για τούς ανθρώπους που τό κουβαλούν στην πλάτη τους; Άν οι Έταιρείες κι' η ήγεςία της ΙΛΑ δέν βγούν άπ' την άπάθεια, την άπραξία και την ήθική τους τυφλότητα ή Κυβέρνηση πρέπει να δημοσιεύσει μιά άμοδία έπιτροπή που θά έρευνήσει και θά λύσει αυτή την καρτωματώδη κατάσταση που παρουσιάζεται μέσα σέ μιά έλεύθερη κοινωνία!»

Οι Φαρισάιοι όλων των έποχών είναι οι ίδιοι. Χτυπούν τώρα τις ταραχές του λιμανιού στ' όνομα της άνάγκης για βοήθεια στους κατατρεγμένους λαούς της Εύρώπης. Με τις άπεργίες καθυστερεί η Εύρωπαϊκή άνασυχρότηση!

Όσο ζή όμως Χριστός μέσ' άνθρώπινες καρδιές την άπάντηση τήν έχουν:

—«Είναι εφρωνικό τόσο πολλοί να φροντίζουν για την κίνηση των έφοδίων για την Εύρωπαϊκή Άνασυχρότηση και τόσο λίγοι ν' άφιερώνουν μιά σκέψη ή μιά πράξη για τούς ανθρώπους που κουβαλούν αυτά τά έφόδια με τόσο φόβο, τόσο ιδρώτα και τόσο αίμα!»

Περιγράφει τις σκηνές της ζωής τους. Τό πως σπρώχονται μέσ' άπ' αυτές στην έξακρείωση και στο έγγλημα.

—«Τά Docks νομίζονται σάν καταφύγιο για τούς άποτυχημένους της κοινωνίας και για τά «καθάρματα». Μην αφήνετε να σάς γελούν οι βρώμικες εργατικές τους μπλουζες και τό περιβάλλον. Ένενηντα στους έκατό είναι τόσο καλοί όσο κι' όλοι σας. Πραγματικά μεγαλόκαρδοι οικογενειακές, που μερικοί τους καταδικάστηκαν από 15 χρονών, για οικογενειακές άνάγκες, στη βιοπάλη του λιμανιού».

Και τελειώνει τό άρθρο του με μιά πρόσκληση: «Τό ζήτημα που συγκαλύπτει τούς ανθρώπους στα Docks, αυτούς τούς χερσούναρους, τιμους ανθρώπους που η δουλειά τους σημαίνει τόσο πολλά για την καθημερινή μας ζωή, είναι μιά έγερτη προσέκληση για όλους τούς Χριστιανούς. Γιατί είναι τ' άδέρφια μας, λυτρωμένα μέσ' τό πολύτιμο αίμα του Χριστού και δέν μπορεί κανένας να μένει ήσυχος όταν η αξιοσπρέπεία τους που βρίσκονται μέσα τους συνεχίζει να καταπατιέται και να κουρελιάζεται!»

Με τό άρθρο αυτό ύψώνει τό πελώριο ήθικό ανάστημά του μπροστά άπ' τούς συκοφαντημένους κι' άκέφαλους λιμενεργάτες, γίνεται ό

«Champion» του αγώνα τους κι' έναρκαώνει αδιαφιλονίκητα μιά απ' τις συγκλονιστικότερες μορφές «ποιμένων» που παρουσίασε ο Χριστιανισμός. Κάνει τ' όνομά του και στά χείλια όλων άποιατά ένα καινούργιο «the waterfront priest»—ό Ιερέας του λιμανιού—. Κάνει ένορία του τὰ Docks που άπλώνονται στις χιλιάδες μίλια των άκτων του Άτλαντικού. Κι' αγωνίζεται ν' άνοιξει τὸ δρόμο για μιά στοιχειώδη ανθρώπινη ζωή στους δεκάδες χιλιάδες τσαλαπατημένους «κοπιώντας και πεφορτισμένους» που άγκαλιάζει μέσ' τὰ χέρια του.

Μέσα σὲ 18 μέρες κερδίζουν όλα τὰ αήτηματα. Μεγαλύτερες άποδοχές, διπλά επιδόματα διακοπών και μιά περιθάλψη—μικρότερη σ' έκταση απ' τὸ σχέδιο που έγινε στο Xavier Labor school αλλά όσῳσσο πιο καλή απ' τὸ τίποτα.

Μέσ' απ' τὴν άναταραχή αὐτῆς τῆς άπεργίας και με τούς «άντάρτες» έπισχυμένους απ' τὴν έπιτροπή ο Father Corrigan όργανώνει εύρύτατα τὴν μάχη για τὴν κατατόπιση του άμερικανικού κοινού. Δημοσιογράφοι τῶν Life, Time, Collier's, Look, True, Juillee, Fortune, World Telegram, Post, Daily Eagle, κι' απ' αὐτούς τούς Times τρέχουν νά τὸν συμβουλευθοῦν, νά συγκεντρώσουν αὐθεντικές πληροφορίες και νά γράψουν. Ἡ γνωστή συγγραφεὺς M. H. Vorse παίρνει ύλικό για τὸ έργο της «The Pirate's nest of New York» που δημοσιεύει εύρύτατο αντίτυπο κι' άναδημοσιεύεται στο Reader's Digest. Ραδιοσχολιαστὲς περίφημοι τῶν σταθμῶν NBC, CBS και ABC γίνονται πρόθυμα κι' έθελοντικά συνεργάτες του.

Άπ' τὰ Docks του New Jersey βρίσκει τὸν συνεργάτη που χρειαζόταν στο πρόσωπο του Robert Greene, δημοσιογράφου του Journal. Τὰ άρθρα του Greene ξεσκεπάζουν τούς πολιτικάντηδες, τούς gagssters και τούς businessmen του New Jersey που ἡ συνεργασία τους ήταν ὅμοια με κείνην που είδαμε στα Docks τῆς πλευρᾶς τῆς Νέας Ὑόρκης, άνακατεύεται σὲ δίκες, καταγγέλλεται, άθωώνεται, έξελίσσεται σὲ μιά αὐθεντία στα έγκλήματα και στα «πολιτικά» του λιμανιού σὲ τέτοιο βαθμό που σήμερα νά είναι μια «Special investigator» του Anti-Crime Committee τῆς Νέας Ὑόρκης.

Μὲ τὸν Johnson που άνηφα κάθε κίνδυνο (τὸν περασμένο Ἀπρίλιο, οί «κένδιαφερόμενοι» τύφλωσαν με θειικό δξὺν ἕναν συνάδελφό του τὸν Victor Riesel που παραινδύνεψε άνάλογο τόλμημα, οίχουν καινούργια άρθρα καταπέλτες που ξεσκεπάζουν *όνομαστικά* πια τούς «άξιωματούχους» τῆς ΠΛ που ἔχουν κατάμαυρα τὰ ποινικά μητρώα τους από φόνους, κλοπές, λαθρεμπόρια ναρκωτικῶν, παράνομα χαρτοπαίγνια κλπ. κι' ἔχουν άποφοιτήσει (έπειτα από πολυετείς σπουδές) απ' τὰ sig-sig και τὰ alcetraz.

Ο Budd Schulberg έπηρεασμένος απ' τὰ άρθρα «πιαρόνομες περιοχές» δίπλα στ' άριστοκορατικότερα κέντρα τῆς Νέας Ὑόρκης! έρχεται νά δει από κοντά τὰ πράγματα. «Πῶς όμως ένας απ' έξω μπορεί ν' άρχίσει νά εισδύει σ'

αὐτὴ τὴ ζούγκλα;» γράφει ο ίδιος (1). «Ἡ συμβουλή του Johnson ήταν: Ἄρχισε με τὸν Father Corrigan. Πήγαινε κάτω στο Xavier και δὲς τὸν Father John».

Ο Budd Schulberg όμως ἔχει μιά προκατάληψη. Καί τὴν λέει: «Τί κάνει ένας καθολικός παπᾶς στο Waterfront, μπαίνοντας μέσ' τὰ συνδικαλιστικά και πολιτικά πρόβλήματα τῶν λιμενεργατῶν; Δὲν εἶναι μιά προσφορά στο Θεό πραγμάτων που άνήκουν στον Κάισαρα; Δὲν εἶναι ἐδῶ ο κίνδυνος μιάς θρησοχεντικής δημαγωγίας;» (2).

Ἐλάτε, μάς λέει ο Shulberg, ὅσοι ἔχετε τὴν ίδια προκατάληψη, ελάτε μαζί μου στὴν πρώτη μου έπίσκεψη στον Father Corrigan, στο Xavier. Μᾶς κάνει με τὴν περιγραφή του νά δοῦμε τὰ μάτια που άστράφτουν και νά νοιώσουμε τούς τοίχους σκεπασμένους από βιβλιοθήκες νά δοῦνται απ' τὸ πάθος τῆς φωνῆς, ὅπως περιγράφει τὰ μαρτύρια τῶν docks. Μιλώντας για τούς «Mr. Rig και Σία» ἡ φωνὴ ξεσπάει σ' ένα παρόνομο που συγκλονίζει:

«Ὅ,τι με πληγώνει εἶναι πῶς μερικοί απ' αὐτοὺς ίσχυρίζονται ὅτι εἶναι Χριστιανοί και θεωροῦν πῶς μπορούν νάνα ἐν τάξει με μόνο τὸ νά πηγαίνουν στὴ Λειτουργία τῆς Κυριακῆς. Καί νά νομίζουν για τίποτα τὸ νά μεταχειρίζονται τούς συνανθρώπους τους σαν ζωπιές κάθε μέρα τῆς εβδομάδας! Φαίνονται νά ξεχνοῦν πῶς κάθε άνθρωπος εἶναι πολύτιμος στα μάτια του Κυρίου μας και πῶς Ἐκεἶνος πέθανε για ὅλους μας, σαν αδέρφια ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ κι' ὄχι μόνο για μερικούς προνομιούχους!»...

«Τὰ λόγια του Father Corrigan έσπισαν τὴν προκατάληψή μου και μου άνοιξαν τὸ δρόμο για τὸν Χριστιανικό Ἀνθρωπισμό, για τὴν χριστιανική κοινωνική ἠθική. Ἐκεἶ ἄρχισα νά νοιώθω τί πανίσχυρη δύναμη ἡ κοινωνική βελτίωση μπορεί νά γίνει μιά τέτοια αντίληψη τῆς Θεοσεκείας. Οί άπόψεις του Father Corrigan στα εργατικά του μαθήματα και στίς κουβέντες του με ὁμάδες λιμενεργατῶν δὲν ὀδηγοῦν σ' ένα δρόμο φυγῆς απ' τὴν καθημερινὴ κόλαση τῶν Docks. Ὅταν ὅμως τούς ρωτάει τί θεωροῦν σαν βάση τῶν οικονομικῶν—κι' οί άπαντήσεις εἶναι «τὸ χρῆμα», «τὸ ψομί», «τὸ κέρδος», «ἡ προσφορά εργασίας»—ἡ άπάντηση του Father Corrigan εἶναι πάντα «ὁ Ἀνθρωπος»! Μόνο ὁ άνθρωπος εἶναι ικανός νά γνωρίζει και ν' αγαπᾶ, μου εἶπε. Μ' ἄλλα λόγια ὅ,τι προσπαθῶ νά τούς μάθω εἶναι ἡ Ἄξια του Ἀνθρώπου».

Κι' ο Schulberg βγάει ένα συμπέρασμα και για λογαριασμό μας, για λογαριασμό ὅλων τῶν «χριστιανῶν» που μέσα στὴν μακαριότητα του «πνευματικῶ ἡσυχασμοῦ» μας κι' ἐνῶ δὲν ἐνοχλοῦμαστε μήτε στιγμή από τὸ ἔρωτημα μήπως και μᾶς πέφτει κανείς ρόλος στα «κολαομένα» πεζοδρομία τῆς καθημερινῆς ζωῆς, τὴν

(1) Ἐνθ' άνωτ. σελ. X.

(2) Ἐνθ' άνωτ. σελ. X.

ἴδια στιγμή τρομάζουμε στὴ φλογισμένη θεά ἐνὸς ὄντως Χριστιανοῦ Μαχητῆ. Μεταβάλλουμε τὴ δειλία μας σὲ «σωφροσύνη» καὶ παρασυρμένοι ἀπ' τὴν αὐθάρεια τῆς «ἀγνότητος» μας ὑψώνουμε τὴ λιποταξία μας σ' «ὀρθοδοξία» καὶ σπεύδουμε περισπούδαστα νὰ ἐλέγξουμε τὴν χριστιανικότητά του.

Νὰ το τὸ συμπέρασμα: «Δὲν ὑπάρχει τίποτα τὸ παράξενο σ' ἓνα Ἱερέα πὸν ἀνακατεύεται σὲ ἠθικά ζητήματα πὸν βρίσκουν πρακτικὴ μορφή στὴ ζωὴ τῶν ἑνοριτῶν του. Ἀντίθετα ἂν ἓνας παίρνει τὴ διδασκαλία καὶ τὸ παράδειγμα τοῦ Χριστοῦ κατάκαρδα, δὲν *μπορεῖ νὰ κάνει ἀλλοιῶς*».

Συνεπαρμένος ὁ Schulberg ἀπ' τὶς καινούργιες του ἐμπειρίες φτιάχνει τὸ σενάριο γιὰ μιὰ ταινία. Βρίσκει τὸν Elia Kazan νὰ διευθύνει τὸ γύρισμα. Ἄλλὰ καμμιὰ ἀπ' τὶς μεγάλες Ἐταιρεῖες δὲν τολμάει νὰ τὴν ἀναλάβει. Βρίσκουν τὸ θέμα «πολὺ ζεστό γιὰ νὰ τὸ πιάσουν»! Τέλος ἓνας ἀνεξάρτητος παραγωγός—μετὰ 5 χρόνια προσπάθειας—θὰ τὴν γυρίσει μὲ τὴ Διεύθυνση τοῦ Elia Kazan καὶ μὲ τὸν Marlon Brando. Πραγματικὸν λιμενεργάτες τοῦ Hoboken θὰ παίξουν στὶς σκηνές του. Ὁ Father Corridan θὰ εἶναι τεχνικός σύμβουλος σ' ὅλα. Κι' ἡ ταινία γεμάτη *ἀληθινὰ, ἀθθενικὰ γεγονότα* θὰ κερδίσει μὲ τὸν τίτλο «On the Waterfront» παγκόσμιον τὸν θριαμβισμὸ καὶ μαζὺ τὸ Oscar(3).

Τὸ σπουδαῖο ὅμως γιὰ τὸν Father Corridan εἶναι νὰ διαφοτίσει τοὺς ἴδιους τοὺς λιμενεργάτες ὄχι στὸ τί ὑποφέρουν φυσικὰ ἀλλὰ στὸ τί πρέπει νὰ γίνει γιὰ νὰ σωθοῦν. Σχηματίζει ἓνα μικρὸ ἐπιτελεῖο καὶ βγάδουν τὸν πολυγραφημένον «Σταυροφόρο» τους, ἓνα δελτίον πὸν τυπώνεται σὲ χαρτὶ χωρὶς ἑδατοσφραγίδες, ἀγορασμένον κάθε φορὰ ἀπ' ἄλλο κατάστημα, μὲ γραφομηχανὴ πὸν δὲν χρησιμοποιεῖται γιὰ καμμιὰ ἄλλη δουλειὰ /μετὰ τὸ τυπωμα τῆς μεμβράνης ὁ Father Corridan τὴν κλειδώνει/ καὶ μ' ἓνα πολὺγραφο μεταχειρισμένον /πὸν χρειάστηκε νὰ μοντάρουν πολλὰ γιὰ νὰ πάρεῖ ἐπὶ τέλος μισός/. Τὸ δελτίον ταχυδρομεῖται ἀπὸ πολλὰ /καὶ διαφορετικὰ κάθε φορὰ/ σημεῖα σὲ 500 λιμενεργάτες στὴν ἀρχὴ πὸν σιγά-σιγά γίνονται 3.000. Ἀπ' αὐτοὺς χερεὶ μὲ χερεὶ περνάει σ' ὅλα τὰ Docks.

Ὁ Father Corridan πὸν κρατοῦσε στὸ ἀρκεῖο του τὰ πάντα ὅσα ἀφοροῦσαν τὸ Waterfront δὲν ἔχει *μητε ἓνα* ἀντίτυπον τοῦ «Σταυροφόρου». Τὰ ἔστειλε μέχρις ἑνός. «Ἦταν ἓνα εἶδος δυναμίτης»—ὅπως εἶπε—δὲν ἔπρεπε νὰ πάει μήτε ἓνα χαμένο.

Ἡ ILA φυσικὰ τὸ χαρακτήρισε ἀμέσως κομμουνιστικόν, «προφύττον τῆς Μόσχας». Δὲν ἦταν ὅμως ἄνθρωπος στὸ λιμάνι πὸν νὰ μὴν καταλαβαίνει ποιὸς ἦταν ὁ «ἀγνωστός» ἐκδότης τοῦ δελτίου. Κι' ὄλοένα περισσότεροι ἀποκοιτοῦσαν

ξεκαθαρισμένες, τετράγωνες, οἰκουρὲς ἀπόψεις γιὰ μιὰ ἀναμόρφωση τοῦ λιμανιοῦ. Ὁ παλμὸς τοῦ «ἀγνωστοῦ» ἀρθρογράφου ἀναρρίπτετο τὸ μαχητικὸν τους φρόνημα καὶ τοὺς ἔκανε νὰ ὀρθώνουν τὴν τσακισμένην τους ραχοκοκαλιά, ἔτοιμοι γιὰ ἀποφασιστικότερα βήματα.

★

Ἔτσι τὸ 1951 ἡ ILA βρίσκεται σὲ πολὺ δύσκολη θέσι προκειμένον νὰ κλείσει νέα συμβόλαια μὲ τὶς ἀπομεινωμένους ἑταιρεῖες. Ἡ σκηνοθεσία τῶν «διαπραγματεύσεων» πρέπει νὰ εἶναι πολὺ ἔξυπνη. Ἀρχίζει ζητώντας πάρα πολλὰ γιὰ τοὺς λιμενεργάτες. Ὄστόσο εἶναι ἀναγκασιότατη νὰ τὴν τελειώσει μὲ τὸν γνωστὸν τρόπο: παίρνοντας ψίχουλα γι' αὐτῆσιν.

Οἱ λιμενεργάτες εἶναι ξεσηκωμένοι. Ὁ Father Corridan ἀγωνίζεται ν' ἀποτρέψει καινούργια ἀπεργία. Βλέπει πὸς τὸ βασικὸ κακὸ δὲν προέχει νὰ χτυπηθῆ μὲ μιὰ ἀπεργία τώρα. Ὅ,τι θὰ μπορούσαν νὰ περιμένουν εἶναι μερικὰ σέντες παραπάνω. Οἱ δύο προηγούμενες χρειάζονταν γιὰτὶ ἐπέβαλλαν τοὺς «ἀντάρτες», ἀποκάλυψαν τὴν ἀποδοκιμασία τῆς ILA ἀπ' τὰ ἴδια τῆς τὰ μέλη. Χρειάζονταν γιὰ ν' ἀνοίξει ὁ δρόμος γιὰ τὸ χτύπημα τῆς ῥίξας τοῦ κακοῦ πὸν ἦταν τὸ *σύστημα δουλειᾶς στὸ λιμάνι*. Ὁ Father Corridan ὅμως ἀγαπάει τὸ *κοινωνικὸ σύνολο*. Δὲν κάνει ταξικὸ ἀγῶνα. Κι' ὑποστηρίζει ὅτι *δὲν ἐπιτρέπεται οἱ λιμενεργάτες γιὰ λίγα σέντες αὐξηση νὰ κάνουν τόση ζημιὰ στὸ κοινωνικὸ σύνολο*. Δὲν εἶναι ὅμως δυνατὸ νὰ ἀναστείλει τὴν ἀγανάκτηση πὸν δημούργησε τὸ νέο «ξεπούλημα» τοῦ ἰδρωτὰ τους ἀπ' τὴν ILA.

Στὶς 15 Ὀκτωβρίου ξεσπάει ἡ ἀγριώτερη ἀπεργία πὸν γνώρισαν οἱ ἀκτὲς τῆς Ἀμερικῆς.

Οἱ ἄνθρωποι τῆς ILA καταλαβαίνουν ὅτι παίρνουν τὸ τελευταῖον τους παιχνίδι. Ἀγοράζουν ἀκριβὰ στήλες ἐφημερίδων κι' ἐξαπολύουν ἀντεπίθεση: «Ἡ ἀπεργία εἶναι κομμουνιστικὴ. Εἶναι ἡ τελευταία προσπάθεια τοῦ Κομμουνιστικοῦ κόμματος νὰ καταλάβει τὶς ἀκτὲς».

Ὁ Colonel I. W. Lytell τῆς στρατιωτικῆς βάσεως τοῦ Brooklyn δηλώνει πὸς αὐτὸ εἶναι ψέμμα. Ποιὸς ἀκούει στρατιωτικούς; Οἱ λιμενεργάτες ἐξαγριώνονται, ὀργανώνουν διαδηλώσεις στὸ Mirror πὸν τοὺς συκοφάντησε. Ὄστόσο τὸ ἀμερικανικὸ κοινὸν ἐπηρεάζεται. Ἡ ἀντεπίθεση τῆς ILA φαίνεται νὰ πιάει. Ὁ Πρόεδρος Truman συγκαλεῖ εἰδικὸ συμβούλιον. Δὲν θέλει νὰ ἐφαρμόσει τὸν Νόμον Taft-Hartley καὶ νὰ σπάσει βίαια τὴν ἀπεργία. Τὸς προσκαλεῖ ἐν ὀνόματι τοῦ ἔθνικοῦ συμφέροντος νὰ ξαναγυρίσουν στὴ δουλειὰ τους. Οἱ λιμενεργάτες ἀνοῦνται κι' ὀργανώνουν νέες διαδηλώσεις. Τὸ κριώτερον ἀποτέλεσμά τους ἦταν νὰ βροῦν στὸ πρόσωπον τοῦ Peter Johnson, τὸν δικηγόρον πὸν χρειάζονταν στὸν ἀγῶνα τους. Γιὸς λιμενεργάτη, δούλεψε κι' ὁ ἴδιος λιμενεργάτης. Πολέμησε πεζοναύτης καὶ μετὰ τὸν πόλεμον σπού-

(3) Στὴν Ἑλλάδα ἤρθε τὸν χειμῶνα τοῦ 1955 μὲ τὸν τίτλο «Τὸ λιμάνι τῆς ἀγωνίας».

δασε δικηγόρος. Ο «Peter» μόλις βρέθηκε τυχαία ανάμεσα στους παληούς του σύντροφους κι' άκουσε πώς θα χρειαστούν δικηγόρο προσφέρθηκε στην επιτροπή τους να βοηθήσει σ' ό,τι μπορούσε χωρίς καμιά άμοιβή (και θάνα πολύτιμη ή βοήθεια του σέ λίγο!).

Η τρίτη εβδομάδα της απεργίας ήταν κρίσιμη και για τὰ δυο μέρη.

Στις 28 Οκτωβρίου ο Johnny Dwyer τηλεγραφεύει εκ μέρους των απεργών στον Πρόεδρο Truman ότι είναι έτοιμοι να γυρίσουν στα Docks αν θα ήθελε να διατάξει μιάν ανάκριση για τὰ παραπάνω τους ενάντια στην ήγερσή της I.L.A. Κι' ο Ryan όμως τηλεγραφεύει στον Πρόεδρο πώς αύριο τὸ πρωί τὸ λιμάνι θὰ δουλέψει. Κι' ανανέωσε τις κατηγορίες πώς μόνο οί κομμουνιστές ακολουθούν την απεργία. Ταυτόχρονα δηλώνει στην δημοσιογράφους ότι οί άνθρωποι του θὰ σπάσουν τις γραμμές των απεργῶν τὸ πρωί.

«Θὰ περάσουμε ανάμεσά τους κι' από πάνω τους, ἀλλὰ ποτὲ γύρω τους!» κομπάζει απειλητικά.

Η αίματοχυσία φαίνεται αναπόφευκτη. Κινητοποιείται ὀλόκληρη ἡ αστυνομική δύναμη.

Ο Father Corridan στὸ ἀναμεταξύ συνεργάζεται με τους διευθύνοντας τὸ Anti-Crime Committee τῆς Νέας Ἱόρκης και τους πείθει νὰ ζητήσουν ἀπὸ τὸν Κυβερνήτη Dewey νὰ σταματήσει τὴν απεργία και ν' ἀρχίσει μιάν ἀνάκριση για τις πραγματικές της αἰτίες. Μόλις μαθαίνει τὴν νέα τροπή στις 28 Οκτωβρίου ἀποφασίζει νὰ σταθεῖ πάλι μπροστά ἀπ' τοὺς λιμενεργάτες. Ἡ συκοφαντία τοῦ Ryan πὺς ἦταν κομμουνιστές και τίποτ' ἄλλο εἶχε πιάσει. Κι' ἦταν χειρότερη ἀπὸ γόρδιος δεσμός· πὺς νὰ λυθεῖ μ' ἀρθρογραφίες κι' ἐπιχειρήματα; Μονάχα μιὰ τολμηρὴ και δραματικὴ χειρονομία μπορούσε νὰ τὴν κόψει με τὴ μιὰ.

Ο Father Corridan μένει ἄγρυπνος. Μετὰ τὰ μεσάνυχτα σηκώνει τὸ ἀκουστικό και παίρνει δύο νούμερα. Ἐνα ἀόρατο κῆμα ἀπὸ τηλεφωνήματα ἀρχίζει ν' ἀπλώνεται μέσ' τὴ Νέα Ἱόρκη.

Στις 6 τὸ πρωί δημοσιογράφοι και λιμενεργάτες πλημμυρίζουν τὸ περίφημο Local 791. Μόλις παρουσιάζεται ὁ Father Corridan ἀπλώνεται ἀπόλυτη σιωπή. Οί λέξεις του ἀντηχοῦν μιὰ-μιὰ πάνω ἀπ' τ' ἀτελειωμένα κεφάλια. Κι' ὕστερα ὅλοι μαζί μ' ἕνα στόμα και με τὰ δάχρυα νὰ κυλοῦνε στὰ τραχειὰ πρόσωπα, ἐπαυλαμβάνουν τις φράσεις τῆς προσευχῆς του κι' οί φωνές τους πὺς σχημάτισαν τις πρώτες λέξεις σάν ψίθρος, ἀντηχοῦν σάν βροντές.

Οί ἐφημερίδες στέρνουν ὕστερα ἀπὸ λίγα λεπτά τὸ ἀπίστευτο νέο σ' ὅλη τὴ χώρα: Οί λιμενεργάτες προσειχθήσαν ὅλοι μαζί στὰ Docks μ' ἕνα καθολικό ἱερέα!

Ο μῦθος τῆς «κομμουνιστικῆς» απεργίας καταρρέει με τὴ μιὰ.

«Ἡ δύση μιὰς τυραννίας!» ἀναγγέλλει ὁ ἴδιος

ὁ Mirror και συνεχίζει: «οί ἀγωνιώδεις κραυγές τοῦ Ryan για κομμουνισμό βρέσαν τὴν ἀπάντησή τους σήμερα ἀπὸ ἕνα καθολικό ἱερέα κύρους, πὺς ὠδήγησε τοὺς ἀντάρτες λιμενεργάτες σὲ κοινὴ προσευχή. Ὅ,τι και νὰ γίνει αὐτὴ τὴν ἐβδομάδα ὁ Ryan φεύγει».

Τὸ ἴδιο ἀπόγευμα ὁ Κυβερνήτης Dewey παρακινούμενος ἀπὸ τὴν αἴτηση τοῦ Anti-Crime Committee τῆς Νέας Ἱόρκης διατάζει ἀνακρίσεις. Ο Peter Johnson, ὁ νεαρός ἐβελοντῆς δικηγόρος, εἶναι ἕτοιμος. Ἐπιτυχαίνει και ξεσκαπάζει πολλὰ θετικά κι' ἐξακριβωμένα ἀπ' τὰ ὅσα γνωρίζουμε⁽⁴⁾. Ο Father Corridan καλεῖται σύμβουλος! *Τὰ συμπεράσματα τῶν ἀνακρίσεων εἶναι σύμφωνα με τις ἀπόψεις του.*

Ἡ κυβέρνηση ἀναγνωρίζει μ' αὐτὸν τὸν τρόπο τὴν ἀδελντία του στὰ ζητήματα τοῦ Waterfront και τὴν καθοδήγησή του, κάνει τὰ πρώτα βήματα για νὰ δικαιοῦση τὸν ἀγῶνα του.

Νὰ ὅμως πὺς τώρα ἀκριβῶς ὁ Father Corridan θ' ἀντιμετωπίσει τὸν πὺς θανάσιμο κίνδυνο. Ἐνας Ἰούδας παραμονεύει: κληρικὸς τῆς Καθολικῆς Ἐκκλησίας και Μοναχίου μάλιστα πὺς για χρόνια ἦταν στενὸς φίλος τοῦ «Mr. Big και Σία» και πὺς σάν μοντέρος Ἰούδας δὲν εἶχε μείνει μόνο στὰ τριάκοντα.... τρέχει νὰ τὸν καταγγεῖλει στὸν Καρδινάλιο ὅτι... ἐξευτελλίζει τὸν Κλῆρο!

Ο Καρδινάλιος καλεῖ ἀμέσως τὸν Father Corridan σ' ἀπολογία. Ἀκούγοντας ὅμως κανεῖ τις κατηγορίες για τις ὁποῖες τὸν κάλεσε ν' ἀπολογηθεῖ γεμίζει ἀπορίες.

«Εἶχε δουλέψει συχνὰ ὁ Father Corridan σάν λιμενεργάτης στὰ docks βγάζοντας τὸ ράσο του». Εἶναι ἀραγε ἀσυγχώρητο τὸ φταῖξιμο τοῦ Χριστοῦ πὺς δούλευε μαραγκός—χωρίς ράσο φουκά;

«Αὐτὸς εἶχε δημιουργήσει τὴν τρωινὴ ἀπεργία». Ἄρα εἶναι ξανά ἀσυγχώρητος ὁ Χριστός πὺς πέταξε τοὺς ἀργυρομοιβούς ἀπ' τὸ Ναό; Ἡ μήπως οί «Mr. Big και Σία» δὲν παζάρεναν αἶμα ἐξευτελλίζοντας με μιάν ἄγρια ἐκμετάλλευση χιλιάδες ζωντανούς Ναούς τοῦ Θεοῦ;

Και νᾶτος ὁ Father Corridan φορτωμένος με τὴν εὐγνωμοσύνη και τὴν λατρεία δεκάδων χιλιάδων λιμενεργατῶν, ἀναγνωρισμένων και δικαιομένων στὸν ἀγῶνα του ἀπ' τὴν Κυβέρνηση τῆς Χώρας του, νὰ περιμένει στὸν διάδρομο τοῦ Ἀρχιεπισκοπικοῦ Μεγάλου ὑπόδικος τῆς Ἐκκλησίας του!

(Συνεχίζεται).

ΓΙΩΡΓΟΣ ΠΥΡΡΑΣ

(4) Μετὰ τὸ τέλος τῆς απεργίας τοῦφεραν μιὰ νύχτα στὸ σπίτι του ἕνα κουτί γεμάτο νομίσματα και μικρὰ checks. Ἦταν μιὰ αὐθόρμητη ἐκδήλωση εὐγνωμοσύνης τῶν παλιῶν του συντρόφων για τὴν πολυτιμὴ βοήθειά του.

ΑΠΟΨΕΙΣ

Η ΠΑΙΔΕΙΑ

Είναι πολύ ευχάριστον ὅτι ὁ ἡμερήσιος τύπος ἤρχισε νὰ ἀσχολῆται μὲ τὸ θέμα πού λέγεται παιδεία. Ἡ παιδεία εἰς τὸν τόπον μας εἶναι « ὁ λίθος ὃν ἀπεδοκίμασαν οἱ οἰκοδομοῦντες » καὶ βέβαια πρέπει νὰ γίνῃ πάλιν « εἰς κεφαλὴν γωνίας », ὅπως ἦτο κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς ὑπὸ τοὺς Τούρκους δουλείας. Τὸ δοῦλον γένος εἶχε τὴν παιδείαν ὡς τὸ πρῶτιστον. Τὸ ἐλεύθερον κράτος τὴν ἔθεσεν εἰς τὸν ἔσχατον τόπον. Ἐθεωρήθη πλέον ἡ παιδεία ὡς κάτι τὸ ἀμελητέον. Τὸ ἐκπαιδευτικὸν κατήντησε τέλμα. Κατόπιν ἦλθαν διάφορα ρεύματα καὶ ἀντὶ τέλματος εἶχαμεν δίνην. Καὶ τώρα πάλιν εὐρισκόμεθα εἰς μίαν κατάστασιν χαώδη, διότι οὔτε πάθη περὶ τὸ θέμα τῆς παιδείας ἀναπτύσσονται πλέον, οὔτε ἐνδιαφέρον ἡμῶς ὑπάρχει καὶ μᾶλλον τὸ « ὅπου τὸ φέρον σὲ φέρει καὶ φέρου καὶ φέρε » φαίνεται ὅτι εἶναι τὸ σῦνθημα εἰς ὅ,τι ἀφορᾷ εἰς τὴν παιδείαν.

Πτυχὰς τοῦ πολυπλεύρου αὐτοῦ ζητήματος παρουσίασεν ἡδὴ ἡ παροῦσα στήλη, εἰδικῶς ἐν σχέσει μὲ τὰ κόμματα. Θὰ ἠθέλαμεν μόνον τώρα νὰ τονίσωμεν, ὅτι καὶ πάλιν εὐρισκόμεθα εἰς μίαν κατάστασιν προχειρολογίας, καὶ — θὰ μᾶς ἐπιτραπῆ νὰ εἰπώμεν — κατάστασιν ἀμοιβαίου ἐμπαιγμοῦ κράτους καὶ γονέων, κράτους καὶ παιδιῶν. Ἀπλούστατα, ὑποχωροῦσαι εἰς πείσεις αἱ διάφοροι κυβερνήσεις, ὅλα τὰ κόμματα χωρὶς ἐξαίρεσιν, ἰδρύνουν σχολεῖα εἰς τὰ χαρτιά καὶ ἡσυχάζουν ἔτσι ἀπὸ τὰς πείσεις. Πῶς ὅμως αὐτὰ τὰ «σχολεῖα» θὰ γίνουν ὄντως σχολεῖα, πῶς θὰ ἔχουν ἐμφυγον ὕλικόν, ἀλλὰ καὶ κτίρια κατὰλληλα, ἐπαρκῆ καὶ ἀξιοπρεπῆ καὶ ὑγιεινὴν ἐγκατάστασιν καὶ ἐξοπλισμὸν διὰ νὰ μὴν εἶναι εἰκονικόν τι κατασκευάσμα τὸ σχολεῖον, περὶ τούτου κανεὶς δὲν ἐνδιαφέρεται. Δὲν ἐνδιαφέρον-

ται ὅμως οὔτε οἱ γονεῖς, οἱ ὁποῖοι — ὡς ὀμιλήσῃ μὲ ἀπερίφραστον εὐλιχρίνειαν ἡ παροῦσα στήλη — εἰς τὴν μεγάλῃ των πλειονοψηφίαν, περὶ ἐνός μόνον μεριμνοῦν : νὰ πάρῃ κάποτε τὸ παιδί των ἓνα χαρτοσημασμένον φύλλον χαρτί μὲ μερικὰς ὑπογραφὰς καὶ μίαν σφραγίδα, ὥστε νὰ ἡμπορῇ αὐτὸ τὸ χαρτί νὰ χρησιμοποιηθῆ ὡς κρούστης θυρῶν. Αὐτὸ ὅμως δὲν λέγεται οὔτε μόρφωσις, οὔτε σοβαρὰ προσπάθεια διὰ τὴν παιδείαν, ἀλλὰ ἐμπαιγμὸς ἀμοιβαίος ὅλων μας.

Καὶ ἂν ὁ ἐμπαιγμὸς αὐτὸς δὲν σταματήσῃ, παιδείαν δὲν θὰ ἔχωμεν. Καὶ ἂν δὲν ἔχωμεν παιδείαν, θὰ ἔχωμεν αἴθριον ἐκπλήξεις πολὺ δυσαρέστους καὶ προβλήματα, πού. . . ὁ Θεὸς νὰ βάλῃ τὸ χέρι του, διὰ νὰ ἡμπορέσουν νὰ ὑπερνικηθοῦν !

«ΕΝΑΣ ΑΓΝΩΣΤΟΣ ΚΟΣΜΟΣ»

Ἡ ἀγωγή τοῦ παιδιοῦ, τὸ κρισιμώτερον καὶ σπουδαιότερον ἀπὸ ὅλα τὰ θέματα πού ἔχει νὰ ἀντιμετωπίσῃ τὸ Ἔθνος, ἡ γενεὰ μας, ὁ πολιτισμὸς μας, ἡ ἀγωγή τοῦ παιδιοῦ, λοιπόν, ἀρχίζει εὐτυχῶς νὰ γίνεταί καὶ εἰς τὸν τόπον μας ἀντικείμενον μελέτης προσεκτικῆς. Βλέπομεν πλέον, ὡς καρποὶ τῆς μελέτης αὐτῆς, νὰ ἐκδίδονται βιβλία πού ἀποτελοῦν καὶ διὰ τὸν εἰδικὸν ἀλλὰ καὶ διὰ τὸ πολὺ κοινὸν πολῦτιμον πράγματι βοήθημα, ὥστε ἡ ἀγωγή τῶν νέων νὰ γίνεταί ὅσον τὸ δυνατόν μετ' ἐπιστήμης, μετὰ σκέψεως καὶ μετ' ἀξιοποιήσεως τῆς πείρας ἀπὸ τὸ παρελθὸν καὶ μετ' ἐπιγνώσεως τῶν συνθηκῶν καὶ ἰδιορρυθμιῶν τοῦ παρόντος. Ἡδὴ, ευχαρίστως παρουσιάζομεν ἓνα νέον βιβλίον « Τὸ παιδί, ἓνας ἄγνωστος κόσμος », πού ἀναφέρεται εἰς τὴν ἀγωγήν τοῦ παιδιοῦ. Ἐχει ἐκδοθῆ ἀπὸ τὴν Ἀδελφότητα « Ἡ Ζωὴ » εἰς τὴν σειρὰν « Νέα θεμέλια » καὶ ὡς

συμπλήρωμα τοῦ πρὸ διαιτίας ἐκδοθέντος εἰς τὴν αὐτὴν σειρὰν βιβλίου « Ἐμπρὸς εἰς τὰ παιδιά μας ».

Τὸ βιβλίον αὐτὸ ἔχει μίαν ἐξαιρετικὴν περιεκτικότητα, μὲ πληθὺν θεμάτων πού ἐξετάζονται μέσα εἰς τὰς ἑκατὸν ἐνενηντα σελίδας του. Διαιρεῖται εἰς τρία κεφάλαια ἐκ τῶν ὁποίων τὸ πρῶτον ἀνάγεται εἰς τὴν καταπολέμησιν καὶ ἐκρίζωσιν τῶν παιδικῶν ἐλαττωμάτων, τὸ δεύτερον εἰς τὴν θετικὴν ἐργασίαν διὰ τὴν καλλιέργειαν ἀρετῶν εἰς τὸ παιδί καὶ τὸ τρίτον εἶναι ἀφιερωμένον εἰς τὴν ἐφηβικὴν ἡλικίαν.

Δὲν πρόκειται βέβαια ἐδῶ νὰ γίνῃ εἰδικὴ ἔρευνα καὶ συζήτησις ἐπὶ τῶν ἐπὶ μέρους ἀπόψεων, πού ἀναπτύσσονται εἰς τὰς σελίδας αὐτάς. Διὰ τὸν ἀναγνώστην ὅμως τῆς παρουσίας στήλης, θὰ ἔχη, βεβαίως, ἰδιαίτερον ἐνδιαφέρον ἢ διαπίστωσις ὅτι τὸ βιβλίον αὐτὸ παρουσιάζει μίαν χριστιανικὴν προοδευτικότητα πού πρέπει ὄντως νὰ τὸν ἐνθουσιάσῃ. Βοηθεῖ τὸν γονεῖα νὰ καταλάβῃ, ὅτι τὸ ἔργον τῆς ἀγωγῆς τοῦ παιδιοῦ ἀνάγεται εἰς τὴν ἀνθρωπίνην προσωπικότητα, τὴν ὁποίαν δὲν ἔμπορεῖ ἐπὶ τέλος νὰ τὴν κἀνῃ ὅ,τι θέλει διὰ τῆς βίας καὶ κατὰ τὸ δὴ λεγόμενον « μὲ τὸ στανιό ». Χρειάζεται νὰ τὸ καταλάβῃ τὸ παιδί, νὰ τὸ νοιώσῃ καὶ εἰς τὰ ἐλαττώματα τοῦ ἀκόμη, νὰ διακρίνῃ πότε πρόκειται περὶ ἐλαττωμάτων πραγματικῶν καὶ πότε περὶ ἀπλῶν καὶ φυσικῶν ἰδιορρυθμιῶν τοῦ παιδικοῦ χαρακτῆρος. Καὶ ἀκόμη νὰ καταλάβῃ ὁ γονεὺς πῶς πρέπει μὲ προσοχὴν καὶ μὲ δέος ἀκόμη νὰ προσβλέπῃ εἰς τὸ θέμα τῆς διαπλάσεως τοῦ παιδικοῦ χαρακτῆρος.

ΣΤΟΡΙΚΗ ΣΥΜΠΑΡΑΣΤΑΣΙΣ

Διὰ νὰ ἀναφέρωμεν δύο - τρία παραδείγματα ἀπὸ τὸ βιβλίον αὐτό, δοκιμάζει κανεὶς ἰδιαίτερον ἰκανοποίησιν, ὅταν διαβάσῃ ὡς πρὸς τὸ πῶς ἂν καταπολεμηθῇ τὸ ψέμμα εἰς τὸ παιδί: « κατ' ἀρχὴν πρέπει οἱ γονεῖς νὰ ἔχουν ἐμπιστοσύνην εἰς τὴν φιλαλήθειαν τῶν παιδιῶν των... ἂν οἱ γονεῖς δὲν ἔχουν σοβαροὺς καὶ βασίμους λόγους νὰ ὑποψιάζωνται τὰ παιδιά των ὅτι τοὺς ἐγέλασαν, ἄς τὰ πιστεύουν ». Ἡ

καταπολέμησις ἐξ ἄλλου τοῦ ἐγαῖσμοῦ ἐξετάζεται ἐν συνδυασμῷ μὲ τὸ θέμα τῆς πρωτοβουλίας τοῦ παιδιοῦ. Τὸ ἄλλο πάλιν ζήτημα, πού προκύπτει ἀπὸ τὴν διαπίστωσιν, ὅτι τὸ παιδί εἶναι ζωηρὸν καὶ ἀτίθασσον, ἀντιμετωπίζεται μὲ τὴν βάσιν, ὅτι « ἡ ζωηρότης καὶ ἡ ἀταξία τῶν παιδιῶν δὲν εἶναι ἐλαττώμα. Εἶναι ἡ ὁμαλὴ καὶ φυσιολογικὴ κατάστασις κάθε παιδιοῦ, ὅσον διαρκεῖ ἡ παιδικὴ ἡλικία. Εἶναι ἀνάγκη τοῦ παιδιοῦ ὄργανισμοῦ, πού διαρκῶς ἀναπτύσσεται ». Ἀκόμη ὑπάρχει εἰδικὸν κεφάλαιον πού διδάσκει ὅτι δὲν γίνεταί ἡ ἀγωγὴ τῶν παιδιῶν μὲ ἀπαγορεύσεις « μὴ τρέχεις », « μὴ φωνάζεις », « γκρινιάζεις », « μὴ μιλάς μ' αὐτὸ τὸν τρόπο », « δὲν θὰ πᾶς ἐκεῖ πού θέλεις ». . . « ἄπου τὰ « μὴ » καὶ τὰ « δὲν » δὲν ἔχουν τέλος ». Διότι μὲ αὐτὸν τὸν τρόπον δὲν ἔμπορεῖ πλέον νὰ ὑπάρξῃ ὑπακοή τῶν παιδιῶν. Ἰδιαίτερον ὅμως σπουδαιότητα ἔχει τὸ κεφάλαιον μὲ τὸν τίτλον « στοργικὴ συμπαράστασις », τίτλον ὁ ὁποῖος θὰ ἔμπορεῖ νὰ τεθῇ καὶ διὰ τὸ ἕλον βιβλίον. Πράγματι, τὸ παιδί χρειάζεται στοργικὴν συμπαράστασιν καὶ οἱ γονεῖς χρειάζονται καθοδήγησιν εἰς τὴν συμπαράστασιν αὐτὴν. Καὶ ἀκριβῶς τὴν καθοδήγησιν αὐτὴν δίδει « Τὸ παιδί, ἓνας ἀγνωστος κόσμος ».

Χαιρετίζομεν, λοιπόν, μὲ ἰδιαίτερον εὐχαρίστησιν τὴν ἐκδοσὴν τοῦ νέου βιβλίου καὶ χωρὶς κανένα δισταγμὸν τὸ συνιστῶμεν θερμότατα εἰς τοὺς ἀναγνώστας μας, ἰδιαίτερώς βεβαίως εἰς ἐκεῖνους οἱ ὁποῖοι εἴτε ὡς γονεῖς εἴτε ὡς διδάσκαλοι ἔχουν εὐθύνην διὰ τὴν ἀγωγὴν τῶν παιδιῶν μας, δηλαδὴ, διὰ τὴν αὔριον τοῦ ἔθνους μας !

ΚΑΙ ΔΙΚΑΙΟΝ ΚΑΙ ΣΚΟΠΙΜΟΝ

Ἡ περὶ τῆς φορολογίας τῶν εἰσοδημάτων τῶν Ἀρχιερέων « ἄποψις », τὴν ὁποίαν ἐδημοσιεύσαμεν εἰς τὸ προηγούμενον φύλλον, προεκάλισεν, ὡς εἰκός, ζωηρὸν ἐνδιαφέρον καὶ κρίσεις ἀπηχούσας αὐτὴν ἢ ἐκείνην τὴν ὀντίληψιν. Ἰδιαίτερώς Ἀρχιερεῖς ἐκ τῶν ἐγκριτοτέρων ὄντως καὶ ἐκ τῶν γνωστοτέρων

διὰ τὴν λαμπρὰν ἐπιτέλεσιν τοῦ ὑψηλοῦ τῶν λειτουργήματος, μᾶς ἔγραψαν παρραπονούμενοι ὅτι λησμονοῦμεν τὸ ἐξῆς γεγονός: Ὅτι ἐκ τῶν Ἀρχιερέων ἄλλοι μὲν ἔχουν μεγάλα καὶ καταπληκτικὰ ὄντως εἰσοδήματα, ἄλλοι ὅμως, καὶ αὐτοὶ εἶναι ἢ πλειονοψηφία, μόλις καὶ μετὰ βίας ἀνταποκρίνονται εἰς τὰ ἔξοδα τὰ ὁποῖα τοὺς ἐπιβάλλει ἢ στοιχειωδῶς ἀξιοπρεπῆς ἐπιτέλεσις τοῦ λειτουργήματός των.

Ἄλλὰ δὲν τὸ ἀμφισβητοῦμεν αὐτὸ παντάπασιν. Γνωρίζομεν ὅτι ἤδη καὶ ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τῶν χρυσῶν αἰώνων τῆς Ἐκκλησίας τὰ εἰσοδήματα τῶν Ἐπισκοπῶν ἦσαν πάρα πολὺ ἄνισα μεταξύ των καὶ αὐτὸ ὑπῆρξε πάντοτε κακὸν καὶ κακῶν πηγὴ. Ἄλλὰ θὰ μᾶς ἐπιτραπῆ νὰ παρατηρήσωμεν, ὅτι αὐτὴ ἡ ἀνισότης εἶναι ἓνας λόγος πάρα πάντα διὰ νὰ μὴ φαίνονται ὅλοι οἱ Ἀρχιερεῖς μας ἀποφεύγοντες τὴν συμμετοχὴν των εἰς τὸ βαρύτερον φορτίον, τὸ ὁποῖον φέρει ὅλος ὁ Ἑλληνικὸς λαὸς ἐνῶ, κατ' οὐσίαν, δὲν τὸ ἀποφεύγουν ὅλοι. Διότι, ἐκεῖνοι οἱ ὁποῖοι ἔχουν τὰ πολλὰ, καί, φυσικά, τοὺς πολλοὺς καταδοκοῦντας ἀνεψιούς, αὐτοὶ κατ' οὐδένα λόγον πρέπει νὰ ἐξαιροῦνται τῆς φορολογίας, ὅταν, ἐπαναλαμβάνομεν, τὸ κράτος σήμερον ῥίπτῃ εἰς τὰς φυλακὰς διὰ τρεῖς κ' ἐξῆντα βιοπαλαιστάς καὶ οἰκογενειάρχας. Οἱ δὲ ἄλλοι ἐπίσκοποι, οἱ ὁποῖοι δὲν ἔχουν περισσευούσας προσόδους, δὲν θὰ ὀφείλουν καὶ νὰ πληρώσουν φόρον. Διατί, λοιπόν, νὰ φαίνονται ὅτι τάχα ξεφεύγουν, ἐνῶ κατ' οὐσίαν εἶναι ἐν τάξει; Διατί καὶ τύποις, διὰ μιᾶς δηλώσεως, νὰ μὴ διδάξουν ὅτι «οὕτω πρέπει ἔστιν ἡμῖν, πληρῶσαι πᾶσαν δικαιοσύνην;»

Τὰ λέγομεν αὐτὰ καὶ ἐξ ἐπόψεως τοῦ κύρους τῆς Ἐκκλησίας. Εἶναι βεβαίως ὀρθὸν καί, ἄς προσθέσωμεν, καὶ τῶν «Ἀκτίνων» συνεχῆς μέλημα, ἐν παντὶ νὰ οικοδομῆται τὸ κύρος τῆς Ἐκκλησίας εἰς τὸν Ἑλληνικὸν λαόν. Ἄλλ' ἡμεῖς οἱ ὁποῖοι παρακολουθοῦμεν καὶ τὸν παλμόν, ἀλλὰ καὶ τὸν ψίθυρον τοῦ λαοῦ αὐτοῦ, εἴμεθα εἰς θέσιν νὰ διαβεβαιώσωμεν ὅτι ἀκριβῶς χάριν αὐτοῦ τοῦ κύρους τῆς Ἐκκλησίας, ἐπικαλούμεθα αὐτῶν δὴ τῶν

πτωχοτέρων Ἀρχιερέων τὴν πρωτοβουλίαν διὰ νὰ εἶναι καὶ ἐπὶ τοῦ θέματος τούτου ἐμφανῆς ἢ θέσις τῶν πραγμάτων. Εἴμεθα βέβαιοι ὅτι τὸ ξεκαθάρισμα εἰς τὸ τέλος θὰ εἶναι ὠφέλιμον ἀπὸ πάσης ἀπόψεως.

« ΘΗΚΑΣ ΤΕ ΠΡΟΓΟΝΩΝ »

Θὰ παρακαλέσωμεν τὸν ἀναγνώστην νὰ μὴ ἐκπλαγῆ, ἐὰν θὰ τὸν ἀπασχολήσωμεν τώρα μετὰ τὸ θέμα ποῦ λέγεται «τάφοι καὶ νεκροταφεῖα»

Ἐνα δεῖγμα τοῦ πολιτισμοῦ εἶναι ὁ σεβασμὸς πρὸς τοὺς τάφους. Καὶ ἂν θέλετε νὰ ἰδῆτε τὸν πραγματικὸν πολιτισμὸν μιᾶς πόλεως, πρέπει νὰ ἐπισκεφθῆτε τὸ νεκροταφεῖον τῆς. Τὰς «θήκας τῶν προγόνων» ἐκαλοῦντο οἱ ἀρχαῖοι μετὰ τὸν γνωστὸν παιᾶνα νὰ ὑπερασπίσων κατὰ τῶν βαρβάρων ἐπιδρομέων. Καὶ τὰς «θήκας προγόνων» πρέπει νὰ περιποιούμεθα μετὰ δέος, μετὰ ἄκρον σεβασμὸν, τὸν σεβασμὸν καὶ τὸ δέος ποῦ δεῖχνουν ὅλοι αἱ πολιτισμέναι χῶραι εἰς τοὺς τάφους καὶ τὰ νεκροταφεῖα. Ὅποιος ἐπισκέπτεται νεκροταφεῖα μεγάλων εὐρωπαϊκῶν πόλεων νοιώθει νὰ ἐκδηλώνεται πολυτρόπως ὁ σεβασμὸς αὐτός, τὸ ἱερὸν αὐτὸ δέος. Καὶ εἰς τοὺς ἀναγνώστας μας ποῦ ταξιδεύουν καὶ περνοῦν ἀπὸ τὴν Βενετίαν, θὰ συστήσωμεν νὰ μὴ παραλείψουν νὰ ἐπισκεφθοῦν τὴν νησίδα τοῦ νεκροταφείου, —μία ὀλόκληρος νησὶς εἶναι ἀφιερωμένη εἰς αὐτὸ — θὰ διδαχθοῦν περὶ πολιτισμοῦ πολὺ περισσότερα, ἀπὸ ὅσα τοὺς διδάσκει μία ἐπίσκεψις εἰς τὸ «Λίντο». Καὶ αὐτὰ μὲν ἄλλου. Εἰς τὸν τόπον μας τώρα... ἢ κατάστασις ἢ ὅποια ὑπάρχει εἰς τὰ νεκροταφεῖα μας ἀπλοῦστα δὲν τιμᾷ τὸν πολιτισμὸν μας. Ὅχι μόνον ἀπὸ τῆς ἀπόψεως ψυχροῦ, μηχανικοῦ, ἀναληγῆτου τρόπου μετὰ τὸν ὁποῖον ἐπιτελεῖται ἢ ἱερὰ εἰς αὐτὰ διακονία, ἀλλὰ καὶ πρὸ παντὸς ἀπὸ τῆς ἀπόψεως, ὅτι τὰ νεκροταφεῖα μας νομίζει κανεὶς ὅτι ἐτέθησαν εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τῆς ἀνορθώσεως τῶν οικονομικῶν τῶν δήμων. Ὅσοι δὲ ἔχουν προσφιλεῖ πρόσωπα θαμμένα, ἀγωνιοῦν μήπως περάσῃ ἢ τριετία διὰ τὴν ὁποῖαν παραχωρεῖται ὁ τ -

φος, με τὴν παρέλευσιν τῆς ὁποίας τὰ ὅστ' ἀπορρίπτονται πλέον εἰς τὸ ὄστεοφυλάκιον καὶ γίνεται ἀγὼν διὰ τὰ εὐρεθῆ ἕνας τάφος, διὰ τὰ διατηρηθῆ κατὰ τὴν ἱερότητα καὶ ὁσιότητα τῆς ταφῆς προσφίλους μας προσώπου.

Δὲν ἀρνούμεθα ὅτι ὑπάρχει ζήτημα χώρου. Δὲν ἠμπορεῖ ὅμως νὰ μείνῃ ἐπ' ἀπειρον αὐτὴ ἡ κατάστασις. Δὲν ἠμποροῦμεν νὰ εἴμεθα πολιτισμένοι ἄνθρωποι, ὅταν ἡ προσήκουσα φύλαξις τῶν τάφων τῶν κεκοιμημένων μας δὲν μᾶς ἐδιαφέρει. Διότι εἰς τὸ τέλος ὁ πολιτισμὸς εἶναι καὶ ἡ σειρὰ τῶν τάφων ποῦ μᾶς συνδέουν μετὰ τὸ παρελθόν !

ΒΟΗΘΟΙ ΤΗΣ ΑΓΡΟΤΙΔΟΣ

Ἐπάνω εἰς τὸ θέμα « ἐπιστροφή στο χωριό », θέμα τὸ ὁποῖον ἔχει ἀπασχολήσει πολλάκις τὴν παροῦσαν στήλην, μᾶς ἐρχεται ἡ πληροφορία ὅτι εἰς τὴν Γερμανίαν ἀρχίζει νὰ δημιουργηθῆ ἕνα εἰδικὸν ἐπάγγελμα διὰ γυναῖκας. Τὸ ἐπάγγελμα τῆς βοηθοῦ, ἡ ὁποία ὑπηρετεῖ διὰ κάμποσον διάστημα εἰς τὸ χωριό (Dorfhelferin) καὶ βοηθεῖ ἀγροτικὰ σπίτια εἰς τὸ νοικοκυριό των. Ἐπειτα ἀπὸ ἐνὸς ἔτους σπουδῆν, κατάρτισιν τεχνικὴν, ἡ γυναῖκα ποῦ ἀσπάζεται αὐτὸ τὸ ἐπάγγελμα στέλλεται ἀπὸ εἰδικὴν ὀργανώσιν εἰς οἰκογενεῖας χωρικὰς, αἱ ὁποῖαι ἔχουν εἰδικὴν ἀνάγκην τοιοῦτου βοηθοῦ, διότι φέρ' εἰπεῖν, ἡ ἀγρότις γυναῖκα εἶναι ἄρρωστη, ἢ εἶναι ἐπίτοκος ἢ ἔχει βρέφη τὰ ὁποῖα τὴν ἀπασχολοῦν.

Ἡ βοήθεια, λοιπόν, εἰς τὴν ἀγρότιδα γυναῖκα γίνεται πλέον περιεχόμενον εἰδικοῦ ἐπαγγέλματος, τὸ ὁποῖον ἐπιτυγχάνει ὥστε καὶ ἡ ἀγρότις νὰ βοηθεῖται καὶ πολλὰι γυναῖκες τῶν πόλεων, αἱ ὁποῖαι θὰ ἔμεναν ἄλλως ἄνεργοι καὶ πενόμεναι ἢ θὰ ἐξηναγάζοντο εἰς ἀπασχολήσεις ταπεινωτικὰς καὶ μειωτικὰς ἀλλὰ καὶ ἀνθυγιεινάς, νὰ εὗρουν τώρα τὴν προσήκουσαν ἀπασχόλησιν, ἀπασχόλησιν ὑγιεινὴν, ἱκανοποιητικὴν καὶ παρέχουσαν καὶ τὴν συναισθηθῆσιν μιᾶς ὄντως εὐγενοῦς χρησιμοποίησεως τῆς ζωῆς.

Δὲν ἔχομεν ἀκόμη εἰδικὰ στοιχεῖα περὶ τοῦ πῶς εἰδικώτερον γίνεται ἡ ἐνάσκησις

τοῦ νέου αὐτοῦ γυναικεῖου ἐπαγγέλματος. Δὲν ἠμποροῦμεν, ἐπομένως, νὰ κάμωμεν ὑποδείξεις συγκεκριμένας διὰ τὸν τόπον μας. Φέρομεν ὅμως τὸ θέμα διὰ τὰ τινίσωμεν πρὸς τὸ παρὸν τοῦτο : ὅτι πρέπει νὰ εὐρεθῆ τρόπος ὥστε, ὅταν φωνάζωμεν « ἐπιστροφή στο χωριό » νὰ μὴ παίζωμεν « ἐν οὐ παικτοῖς », ἀλλὰ νὰ ἐννοοῦμεν ἐπιστροφή τῆς ἀγάπης μας εἰς τὸ χωριό. Καὶ ὅταν ἡ ἀγάπη μας ἐπιστρέψῃ εἰς τὸ χωριό, τότε, ἀλλὰ μόνον τότε, θὰ ἠμποροῦμεν πλέον, χωρὶς νὰ εἴμεθα ἐμπαίχται, νὰ λέμε καὶ εἰς τοὺς ἀγρότας μας : μὴ μένετε εἰς τὴν πρωτεύουσαν ἀλλ' ἐπιστρέψατε εἰς τὸ χωριό σας. Πρωτοπόρος εἰς τὴν ἐπιστροφήν αὐτὴν πρέπει νὰ εἶναι ἡ ἀγάπη μας. Καὶ μία ἐκδήλωσις ἴσως θὰ εἶναι καὶ παρ' ἡμῖν ἡ υἱοθέτησις τοῦ θεσμοῦ τῆς βοηθοῦ τῆς ἀγρότιδος ἢ ἴσως κατὰ παρόμοιον.

Ἡ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΤΙΚΗ ΙΔΕΑ

Τὸν περασμένον μῆνα ἔγινεν εἰς τὸν « Παρανασσόν » μία συγκέντρωσις πρὸς τὸν ὄντων τῆς συνεταιριστικῆς ιδέας καὶ πρὸς τιμὴν ἐνὸς ἀκαταπονήτου ἐργάτου τῆς ιδέας αὐτῆς τοῦ κ. Θεοδώρου Τζωρτζάκη, τοῦ ὁποῖου τὸ ἔργον ἐβράβευσε τελευταίως ἡ Ἀκαδημία Ἀθηνῶν. Ὁ κ. Τζωρτζάκης, κατὰ τὴν φρασεολογίαν τῆς Ἀκαδημίας, ἐμπνεόμενος ὑπὸ τῆς συνεταιριστικῆς ιδέας καὶ ἀφοσιωθείς εἰς αὐτὴν, ὑπῆρξεν ἀκάματος ἐργάτης διὰ τὴν διάδοσιν τῆς καὶ μετὰ ἀγνὸν ἐνθουσιασμὸν καὶ πάντοτε εἰς ἰδεολογικὸν ἐπίπεδον συνέβαλε σπουδαίως εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τοῦ συνεταιριστικοῦ θεσμοῦ.

Ἐπίλεκτοι ἐκπρόσωποι τῆς ἐπιστήμης καὶ τῆς κατ' ὄλου διανοήσεως ἀπετέλεσαν τὴν ὀργανωτικὴν ἐπιτροπὴν καὶ εἰς τὴν ἐόρτιον συγκέντρωσιν, μετὰ ἐπὶ κεφαλῆς τὸν Βασιλέα, ἐξεπροσωπήθη πράγματι ὅ,τι ἐκλεκτόν ἔχει ἡ πρωτεύουσα. Γενικῶς οἱ ὁμιληταὶ οἱ ὁποῖοι ἔλαβον τὸν λόγον κατὰ τὴν συγκέντρωσιν αὐτὴν, ἐτόνισαν τὴν ἰδιαιτέραν σημασίαν, τὴν ὁποίαν ἔχει καὶ διὰ τὴν χώραν μας ὁ θεσμὸς τῶν συνεταιρισμῶν ἀπὸ οἰκονομικῆς καὶ ἀπὸ γενικωτέρας πολιτιστικῆς πλευρᾶς — καὶ μάλιστα

λιστα διὰ τὴν ἑλληνικὴν ὑπαιθρον — ἐξῆ-
ραν τὴν ἀξίαν τὴν ὁποίαν ἔχει, ὑπὸ τὰς
παρούσας μάλιστα συνθήκας, τὸ νὰ ἐνθαρ-
ρύνωνται αἱ ὑγιεῖς καὶ εὐγενεῖς ἰδέαι καὶ
οἱ ἐργάται οἱ ὅποιοι μὲ ἐπιμονὴν, πίστιν,
συνέπειαν, ἀνιδιοτέλειαν καὶ ἀλτρουισμόν
ἐργάζονται διὰ τὴν ἐφαρμογὴν τῶν ἰδεῶν
αὐτῶν.

Γενικῶς ἐκ τῶν ὁμιλιῶν καὶ ἐκ τῆς
ὄλης συγκεντρώσεως διεπιστώθη ἡ κοινὴ
ἐκτίμησις πρὸς τὴν συνεταιριστικὴν ἰδέαν,
ἡ ἀναγνώρισις τῶν ὑπηρεσιῶν τὰς ὁποίας
προσέφερε καὶ προσφέρει αὕτη εἰς τὸν
τόπον, ἀλλὰ καὶ ἡ ἀνάγκη νὰ ὑπάρχῃ
διαρκὴς τόνωσις τοῦ θεσμοῦ, νὰ διατηρη-
θῇ ὁ θεσμὸς αὐτὸς σεβαστὸς παρὰ τῶν
κοιμημάτων καὶ νὰ ὑπάρχῃ ἐπίγνωσις τοῦ
πνευματικοῦ καὶ ἀνθρωπιστικοῦ του πε-
ριεχομένου, ὅπως γίνεται εἰς ὅλας τὰς
προηγμένας χώρας, ὅπου ἡ συνεταιριστικὴ
κίνησις ἔχει πρωτεύουσαν θέσιν εἰς τὴν
οἰκονομικὴν, κοινωνικὴν καὶ πνευματικὴν
ζωὴν τῶν λαῶν.

Αἱ « Ἀκτινες », αἱ ὁποῖαι ἀπέδωσαν
θεμελιώδη σπουδαιότητα εἰς τὴν προα-
γωγὴν τῆς συνεταιριστικῆς ἰδέας, ἐκ-
φράζουσι τὴν χαρὰν των καὶ διὰ τὸ ἐπι-
τελεσθὲν ἔργον καὶ διὰ τὴν ἀναγνώρισιν
αὐτοῦ, συγχαίρουσι ὀλοθέρμως τὸν τιμη-
θέντα ἐργάτην τῆς παρ' ἡμῖν συνεταιριστι-
κῆς κινήσεως καὶ εὐχονται νὰ γίνῃ καὶ ἡ
ἑορτὴ αὕτη μία ἀφορμὴ διὰ νὰ προσέξω-
μεν ὅλοι μας ἀκόμη περισσότερο τὴν
συνεταιριστικὴν ἰδέαν. Μένουσι πολλὰ
ἀκόμη νὰ δεῖξωμεν δι' αὐτὴν, πολλὴν
ἀκόμη στοργὴν. Διότι πολὺ θὰ εἶναι τὸ
κέρδος, ἐὰν ἀνθίσῃ καὶ παρ' ἡμῖν εἰς ὅσην
ἐκτασιν πρέπει ὁ θεσμὸς αὐτός.

Z. N.

ΕΠΙΣΤΟΛΑΙ

ΕΓΙΝΟΝΤΟ ΚΑΙ ΤΟ... 1879 !

Κύριε Διευθυντά,

Κατὰ τὰς ἡμέρας αὐτάς, θὰ ἦτο ἐνδιαφέρον
ἀν' ἀναδημοσιευθῶν ὠρισμένα ἀποσπάσματα
ἀπὸ ἕνα ἄρθρον, τὸ ὅποιον ἐδημοσιεύθη εἰς τὸ
The Oriental Church Magazin τῆς Ν. Ὑόρ-
κης τὸν Δεκέμβριον τοῦ 1879 (σελ. 269, 270,
278 ἑλ.).

« Εἰς τὸν λόγον του ἐν Μάνττσεστερ, τὴν 17ην
Ὀκτωβρίου τοῦ 1879, ὁ Λόρδος τοῦ Salisbury

ἐπληροφόρησε ψυχρῶς τοὺς ἀκροατὰς του, ὅτι
ἡ κατοχὴ τῆς Κύπρου δὲν ἦτο τίποτε ἄλλο παρὰ
ἡ συνέχισις τῆς παραδεδομένης πολιτικῆς τῆς
Ἀγγλίας.

» Ἡ Κύπρος, ἐδηλώθη, ἦτο ἀναγκαία εἰς τὴν
Ἀγγλίαν, ὥστε νὰ ἀγρυπνῇ ἐπὶ τῶν ὑποτιθε-
μένων διεισδύσεων τῆς Ρωσσίας εἰς τὴν Μ.
Ἀσίαν, καὶ οἱ Ἀγγλοὶ, ὅτι προτίθενται νὰ μετα-
βάλλουν τὴν χώραν αὐτὴν εἰς γῆν τῆς Ἐπαγ-
γελίας, εἰσάγοντες σωτηρίους μεταρρυθμίσεις
ἀγγλικοῦ τύπου.

» Ἡ ἀφιξὶς τῶν νέων κυρίων ἐχαιρετίσθη μὲ
μεγάλην χαρὰν ἀπὸ τοὺς κατοίκους. Χαιρετι-
στήριοι ὁμίλια ἀπερühοντο πρὸς τοὺς Ἀγγλοὺς
ἐπιστήμους, τόσον ἀπὸ τοὺς Χριστιανοὺς, ὅσον
καὶ ἀπὸ τοὺς Τούρκους, καὶ κάθε τί ἐφαίνετο
ὅτι ἐπροχώρει θαυμασία, ἐκτὸς ἀπὸ ἕνα μικρὸν
περιστατικόν, τὸ ὅποιον ἐφαίνετο ἀσημαντόν,
ἀλλὰ τὸ ὅποιον ἐνεῖχε μεγάλην σημασίαν. Ἦτο
ἡ προσφώνησις τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἀρχιεπισκόπου
πρὸς τὸν Sir Garnet Wooseley, εἰς τὸν ὅποιον
ὁ Ἀρχιεπίσκοπος εἶπεν ὅτι οἱ Ἕλληνες τῆς Κύ-
πρου (οἱ ὅποιοι ἀποτελοῦν τὰ τρία τέταρτα τοῦ
πληθυσμοῦ) ἤλπιζαν, ὅτι ἡ γενναία πρᾶξις
τῶν Ἀγγλων τοῦ νὰ παραχωρήσουν τὰς Ἰο-
νίους νήσους εἰς τὴν Ἑλλάδα μετὰ ἔτη τινὰ κυ-
ριαρχίας θὰ ἐπαναληφθῇ καὶ πάλιν εἰς τὴν περι-
πτωσιν τῆς Κύπρου, διὰ τῆς ἐνώσεως τῆς
Νήσου πρὸς τὸ Ἑλληνικὸν Βασίλειον.

» Ὅτε τὰ νέα τοῦ ἀπροσδοκίτου αὐτοῦ τρό-
που τῆς ὑποδοχῆς τῶν Ἀγγλων εἰς τὴν Κύπρον
ἐφθασαν εἰς τὴν Ἀγγλίαν, ἐδημοιουργήθη μία
βαθεῖα αἰσθησις εἰς τοὺς κυβερνητικὸς κύκλους.
Πῶς ἦτο δυνατόν οὗτοι οἱ ἄξεστοι νησιῶται νὰ
τολμήσουν νὰ ἔχουν ἐθνικὰς βλέψεις καὶ νὰ προ-
χωρήσουν τόσον τοῦ ὅ, ὥστε νὰ τὰς ἀπαιτήσουν
ἀπὸ τὴν Βρετανικὴν Κυβέρνησιν; Αὐτὸ τὸ
αἰσθημα πρέπει νὰ συμπνιγῇ καὶ νὰ καταπα-
τηθῇ δι' ὅλων τῶν μέσων. Τώρα εἶναι φανερόν
ὅτι ἡ πολιτικὴ πρὸς τὸν σκοπὸν αὐτὸν ἔχει νιο-
θετηθῇ ἀπὸ τοῦ Λόρδου Beaconsfield καὶ ἐφαρ-
μόζεται πιστῶς ὑπὸ τοῦ Sir Garnet Wooseley,
καὶ τῶν διαδόχων του !

» Ἐξαίρεσις ἐνὸς Β. Διατάγματος, τὸ ὅποιον
ὑπεγράφη ὑπὸ τῆς Βασιλίσσης τῆς Ἀγγλίας,
ὀρίζοντος τὰ καθήκοντα τοῦ Γενικοῦ Διοικητοῦ
καὶ τῶν ὑπ' αὐτῶν, αἱ Ἀγγλικά Ἀρχαὶ τῆς
Κύπρου ἀπλῶς ἐπεκύρωσαν τοὺς ὑφισταμένους
τουρκικοὺς νόμους καὶ διετήρησαν ὅλους τοὺς
τουρκικοὺς ὑπαλλήλους εἰς τὰς θέσεις των. Τὸ
γῆγενὲς χριστιανικὸν στοιχεῖον ἔμεινεν ὡς μειο-
νότης εἰς τὸ Γενικὸν Συμβούλιον, ἡ ἑλληνικὴ
γλῶσσα καθρηγῆθη καὶ ἡ τουρκικὴ ἀνακηρύχθη
ὡς ἡ ἐπίσημος γλῶσσα τῆς Νήσου. Ἐπὶ πλέον
οἱ νέοι κυρίαρχοι φυλακίζουσι Ἑλληνας ἱερεῖς εἰς
τὰ φρούρια δι' ἑλαφρὰς παραβάσεις καὶ κατα-
δικάζουσι τοὺς Χριστιανοὺς εἰς καταναγκαστικά
ἔργα ἄνευ οἰκασθῆποτε ἀμοιβῆς.

» Φυσικὰ τὰ ἐσκιεμένα αὐτὰ μέτρα διήγει-
ραν κραυγὴν ἀνακατήσεως καὶ διέλυσαν ἐν-
τελῶς τὰς ψευδαισθήσεις τῶν Κυπρίων, ὅτι μία
νέα ἐποχὴ εὐδαιμονίας ἐπρόκειτο νὰ ἀνατελεῖ μὲ

τὴν ἔλευσιν τῶν νέων κυρίων των. Ὁ διωγμὸς τοῦ ἑλληνικοῦ στοιχείου ἤρχισε λίαν σοβαρῶς καὶ ἐφηρμόζετο συστηματικῶς. Βαρέα πρόστιμα ἐτέθησαν καὶ συλλέγονται βαναυσὼς διὰ τὰς παραμικροτέρας παραβάσεις, τοῦτο δὲ ἐπέξετάθη τόσον πολὺ, ὥστε πολλοὶ ἐντόπιοι ἐγκαταλείπουν τὴν Νῆσον καὶ ἐγκαθίστανται εἰς τὴν Αἴγυπτον. Ἐνα γράμμα τοῦ κ. Παλαιολόγου, Προέδρου τοῦ Ἀναγνωστηρίου καὶ τῆς Βιβλιοθήκης τῆς Λευκωσίας, χαρακτηρίζει τὴν συμπεριφορὰν τῶν Ἀγγλων ἐν Κύπρῳ ὡς χειροτέραν παρὰ τὴν τῶν Τούρκων καὶ προσθέτει, ὅτι αἱ Ἀρχαὶ ὑπονοοῦν τὸ τουρκικὸν στοιχείον καὶ παραμερίζουν τοὺς Ἕλληνας. Δύο πεπαιδευμένοι κύριοι, οἱ κύριοι Περισιτάνος καὶ Θεμιστοκλῆς, οἱ ὅποιοι ὑπεδείχθησαν ὑπὸ τοῦ Ἀρχιεπισκόπου ὡς κατάλληλοι διὰ τὸ τοπικὸν Ἐκτελεστικὸν Συμβούλιον, δὲν ἐγένοντο δεκτοὶ ὑπὸ τοῦ Sir Garnet Wooseley, διὰ μόνον τὸν λόγον ὅτι ἦσαν Ἕλληνες.

«...Ὁ Ἀγγλος Κυβερνήτης τῆς Ἀμμοχώστου συνέλαβε καὶ ἐφυλάκισε δύο Ἕλληνας ἱερεῖς (ὁ εἷς ἐξ αὐτῶν ἐβδόμηκοντούτης) διότι ὁ ἕνας δὲν παρουσιάσθη εἰς τὸ Δικαστήριον καὶ ὁ ἄλλος διότι ἔκοψε μερικὰ κλαδιά ἀπὸ ἕνα δένδρον εἰς τὸν κήπον του, τὸ ὁποῖον ἀπαγορεύουν αἱ διατάξεις τῆς περιοχῆς. Καὶ ἔχι μόνον τοῦτο, ἀλλὰ διέταξε ὥστε νὰ ξυρίσουν τὰ γένεια καὶ τὰ μουστάκια τῶν ἱερέων καὶ τὰ μαλλιά των, ὅπως γίνεται εἰς ὅλους τοὺς φυλακισμένους.

«Ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ ταύτῃ ὁ Ἀρχιεπίσκοπος ἀπηύθυνε μίαν ἔντονον διαμαρτυρίαν εἰς τὸν Κυβερνήτην. Διετάρχησαν ἀνακρίσεις διὰ τὰ γεγονότα αὐτά, τὰ ὅποια καὶ διεπιστώθησαν συμφώνως πρὸς τὰς ἐπισήμους Ἐκθέσεις. Τὸ ἀποτέλεσμα ὅμως τῶν μέτρων αὐτῶν ἦτο ὅτι μετὰ τέσσαρας μῆνας ὁ γηραιότερος ἐκ τῶν δύο ἱερέων, ὁ πατήρ Κυριακὸς ἀπὸ τὸ Ριζοκάρπασον ἀπέθανεν ἀπὸ τὴν ψυχικὴν ταλαιπωρίαν.

«Οἱ κάτοικοι ἐξορίζονται ὁμαδικῶς ἄνευ δικῆς ἐπὶ τῇ ἀπλῇ ὑπονοίᾳ ὅτι προσπαθοῦν νὰ καταρρίψουν τὴν Βρετανικὴν ἐξουσίαν. Δὲν ἐπιτρέπεται νὰ γίνῃ μεταβίβασις τῆς ἐγγείου περιουσίας, παρὰ ἂν τοῦτο γίνῃ ὑπὲρ Βρετανοῦ ἢ Τούρκου ὑπάρχου... Οἱ Κυπριῶται ζοῦν ὑπὸ στρατιωτικὸν νόμον, καίτοι οὗτος δὲν ἔχει ἐπισημῶς προκηρυχθῆ. Διὰ πρώτην φορὰν εἰς τὰ χρονικά τῆς δικαιοσύνης, ὁ Ἀγγλος Κυβερνήτης τῆς Λεμεσοῦ μετέβαλε ἐσκεμμένως μίαν γραπτὴν ἀπόφασιν τοῦ τοπικοῦ Δικαστηρίου, ἐν τῇ περιπτώσει ἑνὸς χριστιανοῦ, διὰ τῆς ἀυξήσεως τοῦ χρόνου τῆς φυλακίσεως του εἰς ἕξ μῆνας, μὲ τὴν δικαιολογίαν ὅτι τρεῖς μῆνες, τοὺς ὁποίους ἐπέβαλε τὸ Δικαστήριον, δὲν ἦσαν ἀρκετοί. Αἱ Δημοτικαὶ Ἀρχαὶ ὕψιστανται μόνον κατ' ὄνομα. Οἱ Ἀγγλοὶ ὑπάλληλοι ἀναμιγνύονται καὶ εἰς τὰς πλέον μηδαιμινὰς τοπικὰς υποθέσεις καὶ πρόστιμα ἐπιβάλλονται καὶ διὰ τὴν μικροτέραν παράβασιν. Τὸ ἱερὸν δικαίωμα τῆς ἰδιοκτησίας ἀγνοεῖται εἰς τὰς περισσοτέρας περιπτώσεις.»

«Τὰ Ἡμερήσια Νέα τοῦ Λονδίνου παρατη-

ροῦν τὰ ἀκόλουθα: Κατανοοῦμεν ὅτι ὁ Sir Austin Leyat ἐγράψε εἰς τὸ Λονδῖον, ὅτι οἱ Κυπριῶται εἶναι εὐχαραστημένοι μὲ τὴν Βρετανικὴν διοίκησιν. Πιστεύομεν, ὅτι ἔστειλε μίαν τοιαύτην ἔκθεσιν, ἀλλὰ δὲν δυνάμεθα νὰ κατανοήσωμεν τοὺς λόγους τῆς ἀρεσκείας τῶν Κυπρίων. Τὰ προνόμια, τὰ ὁποῖα ἔλαβον ἀπὸ τοὺς Ἀγγλοὺς εἶναι ἡ ἐγκαθίδρυσις τῆς καταναγκαστικῆς ἐργασίας, ἡ καταπίεσις τῆς ἐλευθερίας τοῦ τύπου, ἡ ἀπαγόρευσις τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης ἀπὸ τὴν ἐπίσημον ἀλληλογραφίαν, ἂν καὶ ὁμιλεῖται ἀπὸ τὰ τέσσαρα πέμπτα τοῦ πληθυσμοῦ, ἡ ἀπαγόρευσις τῆς ἐγγείου ἰδιοκτησίας, ἐκτὸς ἂν αὕτη κατέχεται ἀπὸ Βρεττανοὺς ἢ Τούρκους υπηκόους, καὶ ἡ ἐξορία οἰουδῆποτε προσώπου κατὰ βούλησιν τοῦ Κυβερνήτου καὶ ἐπικύρωσις τῆς δουλείας καὶ ἡ περιφρόνησις πρὸς τὴν Ὁρθόδοξον θρησκείαν.»

«Ἐνας ἀντοποκριτὴς ἐκ τῆς Κύπρου ἐρωτᾷ τί ἔγινε τὸ Βρετανικὸν Σύνταγμα, τὸ ὁποῖον διακηρύσσει τὸ δικαίον τοῦ ἀτόμου καὶ τὴν ἰσότητά ἐναντι τοῦ νόμου. Οἱ Κύπριοι ἀρχίζουν νὰ ἐννοοῦν ὅτι ἡ κατάστασις αὕτη τῶν πραγμάτων εἶναι ἀναμφιβόλως ἕνα καλῶς μελετημένον σγῆδιον διὰ τὴν καταπίεσιν τοῦ ἑλληνικοῦ στοιχείου καὶ τὴν πλήρη κατάσβεσιν τῶν ἐθνικῶν του πόθων, ἀλλὰ οἱ Ἀγγλοὶ λησμονοῦν, ὅτι οἱ Κύπριοι, ὅπως καὶ οἱ Κρήτες, διετήρησαν τὴν ἐθνικότητά των ἐπὶ αἰῶνας.»

Δὲν νομίζει κανεὶς, ὅτι διαβάσει ἐφημερίδα τοῦ 1957 καὶ ὄχι τοῦ 1879;

Μετὰ πολλῆς τιμῆς
ΙΣΤΟΡΙΟΔΙΦΗΣ

ΜΕΡΙΚΑ ΧΡΗΖΟΝΤΑ ΔΙΟΡΘΩΣΕΩΣ

Κύριε Διευθυντά,

Πολλοὶ ἀπὸ ἡμᾶς λέγομεν ὅτι ὅλα εἶναι ἐν τάξει. Δὲν ἔχομεν πλέον νὰ σκεφθῶμεν διὰ τίποτε καὶ δὲν ἔχομεν καὶ εὐθύναι. Ὁ κόσμος ὁλοῦν προοδεύει μόνος του. Ἀλλὰ τὸ πρᾶγμα δὲν ἔχει οὕτω. Παρ' ὅλην τὴν πρόδον ὑπάρχουν ἀκόμη πολλὰ σημεῖα, τὰ ὁποῖα ζητοῦν διόρθωσιν. Ἐπάρχουν ἀκόμη προβλήματα τὰ ὁποῖα πρέπει νὰ λυθοῦν — καὶ ἡμποροῦν νὰ λυθοῦν. Ἄς ἀναφέρωμεν μερικὰ ἀπὸ αὐτά:

1. Θὰ ἔπρεπεν ἐν πρώτοις νὰ διορθωθοῦν παντοῦ — ἀκόμη καὶ εἰς τὰς Ἠνωμ. Πολιτείας — οἱ μισθοὶ τῶν διδασκάλων. Δὲν πρέπει ἕνας διδάσκαλος νὰ λαμβάνῃ μισθὸν κατώτερον τοῦ μισθοῦ ἑνὸς ὁδηγοῦ φορτηγοῦ αὐτοκινήτου. Πολλοὶ ἀπὸ τοὺς διδασκάλους ἀναγκάζονται σήμερον νὰ κάμουν καὶ ἄλλην ἐπιπρόσθετον ἐργασίαν κατὰ τὴν ἡμέραν ἢ νὰ ἐργάζονται εἰς νυκτερινὰς σχολὰς. Ἀκόμη καὶ οἱ μισθοὶ τῶν καθηγητῶν τῶν Πανεπιστημίων δὲν εἶναι ὅπως θὰ ἔπρεπε νὰ εἶναι. Ἐνας προγυμναστὴς ποδοσφαίρου ἀγγλικοῦ Πανεπιστημίου μισθοδοτεῖται καλύτερον ἀπὸ ἕνα καθηγητὴν τοῦ ἰδίου Πανεπιστημίου. Ὡς τόσον ὁ διδάσκαλος σχηματίζει

τὴν λεπτὴν ψυχὴν τῶν παιδιῶν μας, φωτίζει τὸν νοῦν τῶν γενεῶν ποὺ ἔρχονται ἔπειτα ἀπὸ ἡμᾶς καὶ ἀνοίγει διὰ τοὺς ἄλλους νέους δρόμους προόδου.

2. Τὸ ἴδιον πρέπει νὰ γίνῃ καὶ μὲ τοὺς ἀστυνόμους καὶ ἄλλους δημοσίους ὑπαλλήλους. Οἱ ἀστυνόμοι, εἰς τὸν ὅποιον τὰ χέρια εἶναι ἐμπεισθευμένη ἢ ἐπιβολὴ τοῦ νόμου καὶ τῆς τάξεως, πληρώνονται εἰς μερικὰ κράτη πολὺ ὀλίγον. Δύο ἐξ αὐτῶν τῶν κρατῶν νομίζω εἶναι καὶ ἡ Ἑλλάς μας ὅπως καὶ ἡ Κουβαϊκὴ Δημοκρατία. Ἡ ὁποσδήποτε ὑποπληρωμὴ αὐτῆ τῶν ἀστυνόμων καὶ τῶν δημοσίων ὑπαλλήλων, γενικῶς εἰς ὅλα τὰ κράτη, ἀναγκάζει, μερικοὺς ἀπὸ αὐτοὺς, νὰ καταφύγουν ἴσως εἰς τὸν κοινὸν πειρασμὸν τῆς δωροδοκίας καὶ τῆς παρανόμου δωροληψίας. Πρέπει νὰ τεθοῦν ἠθικὰ πρότυπα εἰς τοὺς δημοσίους ὑπαλλήλους καὶ πρέπει νὰ τοὺς ἀνταμειψωμεν ἐπαρκῶς διὰ τὰ καταστήσωμεν ἐξ ἄλλου καὶ τὰς δημοσίας ὑπηρεσίας ἐλκυστικὰς εἰς ἄνδρας ἰκανότητος καὶ ἀκεραιότητος.

3. Ἄλλο ζήτημα χρῆζον διορθώσεως εἶναι, νομίζω, ἡ δημιουργικὴ χρησιμοποίησις τῶν ὠρῶν τῆς ἀναπαύσεως καὶ τῶν παιγνιδίων, τόσον τῶν ἐφήβων ὅσον καὶ τῶν παιδιῶν. Τὸ 40ωρο γίνεται βαρμηδὸν μικρότερον. Μεθ' αὐτοῦ θὰ γίνῃ 35ωρον καὶ, ἀργότερον, 30ωρον καθ' ἑβδομάδα. Τί θὰ κάμῃ ὁ ἄνθρωπος μὲ τὰς ἄλλας ὥρας, τὰς ἐξω τῆς ἐργασίας; Ἐάν δὲν τὰς χρησιμοποιήσῃ καταλλήλως τὰς ὥρας τῆς ἀργίας θὰ ὀδηγηθῇ εἰς τὴν ὀκνηρίαν καὶ ἡ ὀκνηρία, ὡς γνωστόν, εἶνε μήτηρ πάσης κακίας. Εἶνε λοιπὸν καθήκον τῆς κοινῆς νὰ προσέξῃ τὰ προγράμματα τῆς ψυχαγωγίας, τὰ μυθιστορήματα, τὰ βιβλία καὶ τὰ περιοδικὰ ποὺ κυκλοφοροῦν πάντοτε, τὰ τηλεβίβλιον καὶ τοὺς κινηματογράφους καὶ τὰ τόσα ἄλλα ποὺ θὰ πρέπει νὰ θέσῃ εἰς τὴν διάθεσιν τῶν ἀνθρώπων.

4. Ἀφῆκα τελευταῖον τὸ σπουδαιότερον: Τὴν ἀναγέννησιν τῆς οἰκογενείας, ἡ ὅποια ἔχει κάπως γαλαρωθῆ κατὰ τὴν τελευταίαν 25ετηρίδα. Ὁ ἀριθμὸς τῶν διαζυγίων, καίτοι κατῆλθεν ὀλίγον καθ' ὅλον τὸν κόσμον κατὰ τὸ 1955, εἶναι ὡς τόσον ὑψηλὸς ἀκόμη, κατὰ μέσον ὄρον. Ἐννοεῖται ὅτι εἰς τὴν ἐκδοσὴν διαζυγίων προηγείται ἀκόμη ἡ Ἀμερικὴ καὶ δὲν εἶναι τελευταία ἡ Ἑλλάς μας. Ἡ διάσχισις τῆς οἰκογενείας εἶναι ἴσως καὶ ὁ πρῶτος λόγος ποὺ διαβάζομεν καὶ εἰς τὰς Ἑλληνικὰς ἐφημερίδας διάφορα ἐγκλήματα νεαρῶν καὶ παιδιῶν. Ἡ ἀνακαίνισις τῆς οἰκογενείας εἶναι τὸ κλειδί διὰ τὴν λύσιν τοῦ προβλήματος τῆς παιδικῆς ἐγκληματικότητος. Ἡ οἰκογένεια, ἡ καλὴ οἰκογένεια, εἶναι τὸ μέσον διὰ τοῦ ὁποῦ τὰ ὑψηλά ἰδεώδη καὶ αἱ πολυτίμοι ἀξίαι μεταδίδονται ἀπὸ γενεᾶς εἰς γενεάν. Μερικοὶ γονεῖς, προσπαθοῦντες νὰ εἶναι καλοὶ εἰς τὰ παιδιὰ τῶν, συχνὰ ἀναφέρουν ὅτι θέλουν νὰ δώσουν εἰς αὐτὰ ὅ,τι αὐτοὶ δὲν εἶχον εἰς τὴν νεότητά. Καὶ τοὺς δίδουν αὐτοκίνητα, πολυτίμα παλτά, σπάνια κοσμήματα, τραπεζιτικὸς λογαριασμοὺς, ταξίδια χειμωνιάτικα κ.ἄ. Ξεχωρῶν ὅτι θὰ ἔπρεπε νὰ τὰ ἐφοδιάσουν μὲ κατὰ καλύτερα:

μὲ σεβασμὸν πρὸς τοὺς μεγαλύτερους, μὲ ἰκανότητα νὰ διακρίνουν τὸ καλὸν ἀπὸ τὸ κακόν, μὲ πόθον πρὸς πνευματικὴν αὐξήσιν καὶ μὲ σέβας πρὸς τὴν ἐριτότητα τῆς ζωῆς.

5. Οἰκοθεν ἐννοεῖται ὅτι ἡ ἀνάπτυξις τῆς θρησκευτικότητος προέχει πάντοτε. Χρειαζόμεθα περισσοτέραν θρησκείαν, περισσοτέραν θεοσέβειαν. Εἶπε κάποιος πὼς ἡ οἰκογένεια δίδει εἰς τὸν ἄνθρωπον τὴν εὐτυχίαν καὶ ἡ θρησκεία τὴν παρηγορίαν. Θὰ ἤθελα νὰ πῶ πὼς ἡ θρησκεία δίδει τὰ πάντα εἰς τὸν ἄνθρωπον: καὶ εὐτυχίαν καὶ παρηγορίαν. Λέγει ἡ Ἁγία Γραφή ὅτι ὑπάρχουν οἱ «μηδὲν ἔχοντες καὶ τὰ πάντα κατέχοντες» (β' Κορ. 6,10). Αὐτοὶ εἶναι ἐκεῖνοι ἀσφαλῶς οἱ ὅποιοι θρησκευοῦν βαθύτατα. Εἰς τὸ σημεῖον αὐτὸ ἄς μὴ ἐπεκταθῶμεν διότι πολυλάκις καὶ διὰ πολλῶν ἐτονίσθη τοῦτο ἀπὸ πολλοὺς μέχρι σήμερον καὶ ἐν πλάτει.

Εὐχαριστῶ

ΓΕΡΜΑΝΟΣ ΠΟΛΥΣΩΓΙΑΝΗΣ

Ἐπίσκοπος Νύσσης

ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΤΟΥ Π. ΜΑΘΙΟΠΟΥΛΟΥ

Ἀγαπηταί « Ἀκτῖνες »,

Σχετικῶς πρὸς ὅσα εὐγενῶς ἐγράφησαν εἰς τὴν στήλην τῶν « Ἀπόψεων » διὰ τὴν προσωπικότητα τοῦ πρό τινων μνηθῶν ἀποθανόντος ζωγράφου καὶ μέλους τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν Παύλου Μαθιοπούλου καὶ οἰοεὶ ὡς ἐπικύρωσις αὐτῶν, περιῆλθεν εἰς γνῶσιν τῶν συγγενῶν αὐτοῦ μία ἐπιστολὴ τοῦ μεταστάντος πρὸς τὸν ἀείμνηστον ἀρχιμανδρίτην πατέρα Σεραφεῖμ Παπακώσταν, προϊστάμενον τῆς Ἀδελφότητος Θεολόγων « Ζωή », σταλεῖσα τὴν ἐποχὴν καθ' ἣν ὁ Π. Μαθιοπούλος ἐφιλοτέγχνησε τὴν προσωπογραφίαν τοῦ ἴδρυτοῦ τῆς ἐν λόγῳ Ἀδελφότητος Εὐσεβίου Μαθιοπούλου. Ἡ ἐπιστολὴ αὕτη, τῆς ὁποίας ἀντίγραφον σὰς ἀποστέλλομεν, εἶναι ἐνδεικτικὴ τοῦ βαθυτάτου σεβασμοῦ τὸν ὁποῖον ὁ ἐκλιπὼν καλλιτέχνης ἔτρεφε πρὸς τὸν γενάρχη τῶν συγχρόνων ἑλληνικοῦ χριστιανικοῦ κινήματος καὶ πρὸς ἐκείνους οἱ ὁποῖοι συνεχίζοντες τὸ ἔργον του, ἀποτελοῦν τοὺς οἰκοδόμους ἐνὸς καλυτέρου ἑλληνικοῦ μέλλοντος.

Μετὰ βαθυτάτης ἐκτιμήσεως

Γ. Θ. ΔΑΣΚΑΡΟΛΗΣ

Δικηγόρος

Πρὸς τὸν Αἰδουσιμώτατον

Κύριον Σεραφεῖμ Παπακώσταν

Πρόεδρον τῆς Χριστιανικῆς Ἀδελφότητος « Ζωή »

Ἐνταῦθα

Κύριε Πρόεδρε,

Θὰ ἤθελα διὰ τῆς παρουσίας νὰ σὰς εὐχαριστήσω διὰ τὴν φιλόφρονα ὑμῶν ἐπιστολήν, διότι ἡ ἐπιστολὴ αὕτη ἀποτελεῖ δι' ἐμὲ ἐπιβεβαίωσιν

καὶ πραγματοποιήσιν τῆς ἐλπίδος ἣν ἀρχικῶς εἶχον, ὅτι προσφέρων εἰς τὰς ἑμετέρας Χριστιανικὰς Ὀργανώσεις τὴν εἰκόνα τοῦ Πατρὸς Εὐσεβίου, θὰ προσέφερον ἐλάχιστον μὲν φόρον σεβασμοῦ πρὸς τὴν ἱερὰν αὐτοῦ μνήμην, θὰ παρῆγον δὲ κυρίως εἰς τοὺς τιμῶντας αὐτὴν γραφικὴν ἀνάμνησιν τῆς ἐξωτερικῆς αὐτῆν φυσιογνωμίας καὶ ταύτην ὡς ἀσπενὲς συμπλήρωμα τοῦ ἑμετέρου ὠραίου βιογραφικοῦ μνημείου, ἐν ᾧ τὸσον ζωηρῶς καὶ πιστῶς κατοπτρίζεται ἡ ἐνδοτέρα ψυχικὴ αὐτοῦ φυσιογνωμία.

Ἡ ἐπιβεβαίωσις αὕτη κατὰ τοσοῦτον μᾶλλον μετὰ πληροῦ χαρᾶς, ὡς προερχομένη ἐκ μέρους

ὡμῶν, τῶν κατ' ἐξοχὴν πολυτίμων αὐτοῦ ποτὲ συνεργατῶν καὶ ὑπεραξίων συνεχιστῶν τοῦ μεγάλου καὶ κοινωφελούς Του ἔργου.

Μετὰ βαθυτάτου σεβασμοῦ

Π. ΜΑΘΙΟΠΟΥΛΟΣ

Υ.Γ. Εὐχαριστῶ ἐπίσης διὰ τὸ ἀναμνηστικὸν φυλλάδιον, ὅπερ εἶχετε τὴν ἀβρότητα νὰ μοὶ ἐπισυνάψητε, καίτοι ἐλυπήθην μὴ δυνηθεὶς νὰ παραστώ κατὰ τὴν σεμνὴν τελετὴν, ἣν ἀφιερῶσατε εἰς τὸν ἀείμνηστον θεῖον μου.

Ἐν Ἀθῆναις τῇ 11 Ἰουλίου 1943 Π. Μαθιοῦ

Ἡ ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗ ΚΑΙ ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΙΚΗ ΖΩΗ ΤΟΥ ΜΗΝΟΣ

Ο ΑΝΕΠΙΣΗΜΟΣ ΕΟΡΤΑΣΜΟΣ

Ὁ ἐπίσημος εορτασμός τῆς ἐκατονταετηρίδος τοῦ ἔθνικου μας ποιητοῦ ἔχει ἀρχίσει μὲ πανηγυρικὴ συνδεδραίαση τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν τὴν 23ην Μαρτίου — ὠραῖος καὶ εὐστοχος συνδυασμός μετὰ τὴν ἔθνικὴν εορτὴν — καὶ θὰ συνεχισθῇ μετὰ σειρά ἀπὸ δέκα διαλέξεις, ποὺ θὰ ἐξετάζουν τὴν προσωπικότητα καὶ τὸ ἔργο τοῦ ποιητοῦ ἀπὸ διάφορες πλευρὰς. Ἐν τῷ μεταξύ ὅμως ὁ ἀνεπίσημος εορτασμός, ὁ ἀνοργάνωτος καὶ ἀκόρπιος, ἀλλὰ γι' αὐτὸ ἀκριβῶς καὶ πιὸ ἀυθόρμητος καὶ πιὸ ἀδέσμευτος στίς... ἐκδηλώσεις του, ἔχει ἀπλωθῆ καὶ ἀπλώνεται ὁλόενα σ' ὁλόκληρην τὴν χώραν.

Μ' ἐπικεφαλῆς τοὺς καθηγητὰς καὶ τοὺς δημοδιδασκάλους, καὶ μετὰ πυρῆνας ἀπὸ τοὺς τοπικοὺς πνευματικοὺς κύκλους, ὁργανώνονται σὲ διάφορα σημεῖα τῆς Ἑλλάδος εἰδικὲς συγκεντρώσεις καὶ γιορτῆς, μετὰ εὐρύτατη συμμετοχὴ ὅχι μόνον τῶν μαθητῶν, ἀλλὰ καὶ τοῦ λαοῦ. Καὶ εἶναι πραγματικὰ βαθύτατα συγκινητικὴ ἡ πρόθυμη καὶ πλατεῖα συμμετοχὴ τοῦ λαοῦ, ποὺ ἐκδηλώνει μετὰ τὸν πιὸ πηγαῖο καὶ ἐγκάρδιο τρόπο τὴν τιμὴν καὶ τὸν σεβασμὸν τοῦ στῆν μνήμῃ τοῦ ἔθνικου ποιητοῦ.

Μ' ἐξαιρετικὴν ἱκανοποίησιν καὶ χαρὰ διαβάσαμε σὲ ἐπαρχιακὰς ἐφημερίδας ἄρθρα καὶ διαλέξεις ἐκπαιδευτικῶν καὶ ἄλλων πνευματικῶν ἀνθρώπων τῆς ἐπαρχίας, καθὼς καὶ μελέτες καὶ ὁλόκληρα ἀφιερῶματα τοπικῶν ἐφημερίδων καὶ περιοδικῶν ποὺ εἶναι ὅλα γεμάτα ὅχι μόνον ἀπὸ παλῶν ἐνθουσιασμοῦ καὶ τιμῆς, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ βαθειὰ κατανόησιν καὶ σοβαρὸν στοχασμὸν.

Κι' ὅσο γιὰ τὸν λαόν, μπορεῖ νὰ μὴ ξέρῃ τὸ ἔργο τοῦ ποιητοῦ σ' ὅλην τὴν ἑκτασίαν του καὶ τὸ βάθος του, μπορεῖ νὰ ξέρῃ μόνον τὸν ἔθνικόν ὕμνον, μόνον ἀκόμη ἕστω τίς πρώτες λίγες στροφές του, ἀλλὰ νοιώθει βαθιὰ καὶ πραγματικὰ τὴν πνοὴν του, τὴν οὐσίαν του, τὸ μεγαλεῖο του, δηλαδὴ τὴν γνήσια καὶ ἀληθινὴν ὑπόστασιν τῆς ποιήσεώς του. Καὶ τὴν χαίρεται, τὴν καμαρώνει καὶ τὴν τιμᾷ μετὰ τὴν ἀπλήν καὶ ἀπροσποίητην καρδίαν του.

Χωρὶς νὰ μειώνομε καθόλου τὴν ἀξίαν καὶ τὴν σημασίαν τῶν στοχαστικῶν μελετῶν γιὰ τὸ ἔργο τοῦ Διονυσίου Σολωμοῦ, στεκόμασθε μετὰ ἰδιαίτερη συγκίνησιν μπροστὰ στίς αὐθόρμητες αὐτῆς ἐκδηλώσεις τοῦ λαικοῦ αἰσθηματος, ποὺ ἀποτελοῦν τὴν γνησιώτερη καὶ σταθερώτερη ἀναγνώριση τῆς ἔθνικότητος καὶ καθολικότητος τῆς ποιητικῆς του δημιουργίας.

ἘΝΑ ΣΥΜΒΟΛΙΚΟ... ΠΑΝΤΑΛΟΝΙ

Θὰ μεταφέρουμε κι' ἐμεῖς στὴν στήλῃ μας ἕνα χαρακτηριστικὸν ἐπεισόδιον, ποὺ ἐκλεκτὸς δικαστικὸς καὶ πνευματικὸς ἄνθρωπος ἔφερε στὴν δημοσιότητα. Ἐννοῖ τοῦριστὲς, ποὺ ἐπέφρασαν ἀπὸ τὴν Σκιαθόν, αἰσθάνθησαν τὸ ἐνδιαφέρον νὰ ἐπισκεφθῶν τὸ σπίτι τοῦ Παπαδιαμάντη. Ἦσαν βέβαιοι ὅτι τὸ σπίτι αὐτὸ εἶχε γίνῃ φυσικὰ μουσεῖο καὶ ὅτι θ' ἀντίκριζαν ἐκεῖ χειρόγραφα, βιβλία καὶ ἐνθύμια τοῦ κορυφαίου Ἑλληνικοῦ συγγραφέως. Ἀλλὰ, ὅταν ἐπήγαν, δὲν ἀντίκριζαν παρὰ τὸ... πανταλόνι ἐνὸς ἐργάτη, ποὺ πηγαίνοντας καθ' ἐπρωὶ νὰ ἐργασθῇ στὸ ἀντικρινὸν ἐργαστάσιον, κρεμάζει ἐκεῖ τὸ πανταλόνι του, γιὰ νὰ φορέσῃ τὴν φόρμα τῆς δουλειᾶς. Οἱ ξένοι ἐπισκέπτες ρώτησαν τὸν Σκιαθίτη διερχομένους γιὰ τὸ θεαματικὸν αὐτὸ ἀντικείμενον. Καὶ ἐκεῖνος, θέλοντας νὰ σώσῃ τὴν ἀξιοπρέπεια καὶ τὴν τιμὴν τοῦ σεμνοῦ χώρου, ἀλλὰ καὶ τοῦ νησιοῦ του καὶ τῆς χώρας του, εἶχε τὴν ἐτοιμότητα νὰ πῇ ἕνα σωθῆριον ψέμα καὶ νὰ παρουσιάσῃ τὸ κρεμασμένον πανταλόνι ὅτι ἀνήκε στὸν Παπαδιαμάντη!

Ὁ Σκιαθίτης ὁδηγὸς ντράπηκε νὰ πῇ τὴν ἀλήθειαν καὶ νὰ ὁμολόγησιν ὅτι τὸ σεμνὸν καὶ ταπεινὸν αὐτὸ σπίτι — σεμνὸν καὶ ταπεινὸν ὅπως ὁ ἅγιος ἄνθρωπος καὶ ὁ μέγας διηγηματογράφος, ποὺ εἶχε ζῆσει καὶ ἐργασθῇ μέσα σ' αὐτὸ — ρεῖει κι' ἐρειπώνεται ὁλόενα, ἔρημο κι' ἐγκαταλειμμένον ἀπ' ὅλους. Θὰ ντραποῦν ὅμως ἀρὰ γε καὶ ὅλοι οἱ διάφοροι μεγαλόσχημοι καὶ μεγαλώνυμοι « ἀρμόδιοι » γιὰ τὸ προσβλητικὸν αὐτὸ κατάντημα ;

Παρακαλοῦμε τὸν ἐργάτη τοῦ γειτονικοῦ ἐρ-

γαστασίου νὰ ἐξακολουθήσῃ νὰ κρεμάζῃ ἐκεῖ κάθε πρῶτὸ τὸ πανταλόνι του. Θὰ εἶναι τὸ χαρακτηριστικώτερο σύμβολο τῆς ἐγκληματικῆς ἀδιαφορίας ὄλων τῶν ἀρμολίων καὶ θὰ διαλαλή τὴν μεγάλη ντροπὴ, ποῦ ἡ ἀδιαφορία αὐτὴ προσάπτει στὸν πνευματικὸ πολιτισμὸ τῆς χώρας μας, ὅσο ποῦ νὰ ὑπάρξῃ κάποιος, ποῦ νὰ ὑπάρξουν κάποιοι, ποῦ θὰ νιώσουν ἐπιτέλους τὴν ντροπὴν αὐτὴ καὶ θὰ θελήσουν νὰ τὴν ξεπλύνουν.

ΕΛΛΗΝΙΚΕΣ ΚΑΛΙΤΕΧΝΙΚΕΣ ΔΥΝΑΜΕΙΣ

Πρὶν ἀπὸ λίγο καιρὸ εἶχαμε δῆ μιὰ Γερμανικὴ ταινία γύρω ἀπὸ τὴν γνωστὴν ὑπόθεσιν τῆς Ἀναστασίας, τῆς κόρης τοῦ ἐκτελεσθέντος τελευταίου Τσάρου τῆς Ρωσσίας, με πρωταγωνίστρια τὴν Αἰλὴ Πάλμερ. Ἀργότερα εἶδαμε μετὰ τὸ ἴδιον θέμα ἕνα θεατρικὸ ἔργο, με πρωταγωνίστριαν τὴν Κυβέλη (στὸν ρόλο τῆς Αὐτοκράτειρας) καὶ τὴν Κατερίνα (στὸν ρόλο τῆς Ἀναστασίας). Καὶ τώρα νέα ταινία. Ἀμερικανικὴ αὐτὴν τὴν φορὰ, προβάλλεται μετὰ τὸ ἴδιον θέμα καὶ με πρωταγωνίστριαν τὴν Ἑλέν Χέιζ καὶ τὴν Ἰνγκριντ Μπέρκιαν στὸς ἀντίστοιχους ρόλους.

Τὸ ἀλλεπάλληλο αὐτὸ παρουσιασμὸς τῆς ἰδίας ὑποθέσεως στὸν κινηματογράφου καὶ στὸ θέατρο ἀναγκάζει μοιραίως τὸν θεατὴ νὰ κάμῃ συγκρίσεις καὶ διαπιστώσεις. Καὶ εἶναι ἐξαιρετικὰ εὐχάριστο τὸ ἀναμφισβήτητο γεγονός ὅτι ἀπὸ τίς συγκρίσεις αὐτὲς διαπιστώνεται ὅτι οἱ Ἑλληνίδες καλλιτέχνιδες ὑπῆρξαν ἀισθητικῶς καὶ σημαντικῶς ἀνώτερες ἀπὸ τίς περιφημῆς ξένες.

Ἡ Κυβέλη ἦταν ἀσυγκρίτως καλύτερη, ἰκανώτερη καὶ ἐπιβλητικώτερη ἐρμηνεύτρια τοῦ δύσκολου ρόλου τῆς. Καὶ ἡ Κατερίνα ὑπεράκοντισε ἀναμφιβόλως μετὰ τὸ θαυμασιὸν παίξιμό τῆς τίς δύο ἀληθινὰ ἐξαιρετικῶς ξένες καλλιτέχνιδες.

Καὶ ὅταν λάβῃ κανεὶς ὑπ' ὄψιν του τὰ πλοῦσια καὶ ἐντυπωσιακὰ τεχνικὰ καὶ θεαματικὰ πλαίσια μέσα στὰ ὁποῖα ἐκινήθησαν οἱ ξένες καλλιτέχνιδες, ἀντίθετα μετὰ τὰ γλιόχρα καὶ λιτὰ μέσα τῶν δικῶν μας, ποῦ μόνον σχεδὸν μετὰ τὸν λόγο, τὴν ἐμφάνισιν καὶ τὴν κίνησιν μπορούσαν νὰ ἐκφραστοῦν, θὰ ἐκτιμῆσῃ καλύτερα τὴν ἀξία καὶ τὴν σημασίαν τῆς ὑπεροχῆς τούτης. Καὶ τὸ κυριώτερον: Θὰ διαπιστώσῃ γιὰ μιὰν ἀκόμη φορὰ τίς γνήσιες καὶ ἰσχυρὰς καλλιτεχνικὰς δυνάμεις, ποῦ διαθέτει ἡ χώρα μας, καὶ θ' ἀναγνωρίσῃ ὅτι, ὅταν οἱ δυνάμεις αὐτὲς, ἀντὶ τῆς φθειρόμεναι καὶ νὰ χάνονται σὲ κατώτερα καὶ ἀνάξια ἔργα, χρησιμοποιοῦνται ὅπως καὶ ὅπου πρέπει, μπορούν ν' ἀποδώσουν ἰκανοποιητικὰ καὶ λαμπρὰ ἀποτελέσματα.

ΜΠΕΤΣΥ, Η ΝΕΑ «ΜΟΝΤΕΡΝΑ» ΖΩΓΡΑΦΟΣ

Ἐπτά μόνον χρόνων εἶναι ἡ Μπέτσυ. Καὶ ὅμως ἔχει κιόλας ἐπιδοθῆ στὴν ζωγραφικὴ. Καὶ μάλιστα τὴν «μοντέρνα».

Ὁ κ. Οὐώτσον, ὁ ὁποῖος παρακολουθεῖ με

στοργὴ καὶ ἐνδιαφέρον τὴν καλλιτεχνικὴ τῆς δημιουργία, ἐπληροφόρησε τοὺς φιλοτέχνους ὅτι ἡ Μπέτσυ ἔχει ἤδη τελειώσει 27 πίνακες. Καὶ μολοντὶ δὲν ἐπρόλαβε ἀκόμη νὰ ἐκθέσῃ τὰ ἔργα τῆς σὲ καλλιτεχνικὴ «γκαλερί», ἄρχιζαν νὰ γίνονται ἀνάραπτα, ἀφοῦ ἀπὸ τοὺς 27 πίνακες ἐπωλήθησαν ἀμέσως οἱ 17.

Ἡ καλλιτεχνικὴ ἔμπνευσιν καὶ δημιουργία τῆς νέας ζωγράφου εἶναι τόσο πρωτότυπη καὶ ρηξικέλευθη, ὥστε ὁ κ. Οὐώτσον ἀναγκάσθηκε νὰ δώσῃ στοὺς πολυπληθεῖς καὶ ἐνθουσιώδεις θαυμαστὰς τῆς πληροφορίας γιὰ τὸν τρόπο, μετὰ τὸν ὁποῖον ἐργάζεται ἡ νέα καλλιτέχνης, «Ἀπλῶναι — εἶπε — μπροστὰ τῆς ἕνα βρεγμένο χαρτί, καὶ πάνω σ' αὐτὸ τοποθετεῖ κηλίδες ἀπὸ διάφορα χρώματα. Ὑστερα τρίβει μετὰ τὰ δάκτυλα, μετὰ τὰ χεῖρα, μετὰ τὸν... ὅμο, ἀλλὰ πολλὰς φορὰς (σὲ στιγμὰς βέβαια καλλιτεχνικοῦ οἴστρου καὶ ἐκστάσεως) καὶ μετὰ τὴν... γλώσσα τίς κηλίδες αὐτὲς, καὶ ἰδοὺ ἀμέσως ἔτοιμες οἱ καλλιτεχνικὲς τῆς συνθέσεις».

Στὶς πληροφορίες αὐτὲς τοῦ κ. Οὐώτσον πρέπει νὰ προσθέσουμε καὶ ἡμεῖς μιὰ μικρὴ λεπτομέρεια: ὅτι ἡ νέα «μοντέρνα» ζωγράφος, ἡ Μπέτσυ, εἶναι... χιμαπατζῆς στὸν ζωολογικὸ κῆπο τῆς Βαλτιμόρης, καὶ ὁ κ. Οὐώτσον διευθυντὴς τοῦ κῆπου.

Η ΣΑΠΙΑ ΚΑΙ Η ΧΑΛΑΣΜΕΝΗ «ΤΕΧΝΗ»

Δύο οἰκτρά κινηματογραφικὰ κατασκευάσματα, ποῦ παρουσιάσθηκαν τὸν τελευταῖο καιρὸ στοὺς κινηματογράφους μας — τὸ ἕνα μετὰ τὸν αὐθάδη τίτλου «Καὶ ὁ θεὸς ἔπλασε τὴν γυναῖκα», καὶ τὸ ἄλλο μετὰ τὸ ὄνομα «Κουκλίτσα» — ἔδωσαν ἀκόμη μιὰ φορὰ τὴν ἐμπρακτὴ ἀπόδειξιν ὅτι, χωρὶς οὐσιαστικὸν πνευματικὸν περιεχόμενον, χωρὶς συναίσθησιν εὐθύνῃς καὶ ἀποστολῆς, χωρὶς δηλαδὴ τὰ κύρια καὶ βασικὰ συστατικὰ τῆς ἀληθινῆς τέχνης, δὲν μπορεῖ νὰ ὑπάρξῃ πραγματικὸ καὶ γνήσιον καλλιτεχνικὸν ἔργο. Μποροῦν μόνον νὰ παρουσιασθοῦν παραμορφωμένα καὶ διαστρεβλωμένα ὑποκατάστατα, ποῦ, ἐνῶ ἀπὸ τῆς μιᾶς νοθεύουν καὶ ἐξευτελιζοῦν τὴν τέχνην, φθείρουν ἀπὸ τὴν ἄλλη καὶ δηλητηριάζουν τὸ καλαισθητικὸν καὶ ἠθικὸν συναίσθημα τοῦ κοινοῦ καὶ ἐπομένως, προσβάλλουν καὶ πλήττουν τὸν πνευματικὸν πολιτισμὸν.

Τὸ πρῶτον ἀπὸ τὰ κατασκευάσματα αὐτὰ, κάτω ἀπὸ τὸ πρόσχημα ὅτι τάχα θέλει νὰ παρουσιάσῃ τὸν ἠθικὸν ζεπισμὸν τῆς νεολαίας (χρειάζονται, βλέπετε, καὶ κάποιο ἠθικολογικὸν προσοπιεῖο, γιὰ νὰ κρύβουν κάτω ἀπὸ αὐτὸ τὴν εὐτελεῖ ἀργυρολογικὴν ἰδιοτέλειάν τῆς), χρησιμοποιοῖ, τονίζει καὶ ὠραιοποιεῖ τὰ ἐκμαυλιστικώτερα μέσα, ποῦ διαφθείρουν πραγματικὰ τὴν νεολαίαν καὶ τὴν σπρώχνουν στὸν ἠθικὸν ἐξευτελισμὸν.

Τὸ ἄλλο, χωρὶς ἠθικολογικὰ προσχήματα καὶ μετὰ καλλιτεχνικώτερες τάχα προθέσεις, φιλοδο-

ξεῖ νὰ παρουσιάσῃ, ἀδίστακτα καὶ ὠμά, τὴν λάσπη καὶ τὸν βούρκο παθολογικῶν ψυχικῶν καταστάσεων καὶ ποταπῶν σεξουαλικῶν παθῶν, μὲ μοναδικὸ λόγῳ τὴν ἄρρωστην ἡδονὴ τῶν διεστραμμένων τύπων νὰ λερῶνουν καὶ νὰ βρωμίζουσαν τὰ πάντα γύρω τους.

Καὶ ξαναρωτοῦμε (μ' ὄλο τὸν κίνδυνον νὰ προκαλέσουμε καὶ πάλι τὴν ὀργὴ τῶν ὑπερασπιστῶν τῆς ἐλευθερίας τῆς «σκέψεως» καὶ τοῦ «λόγου»): Δὲν ὑπάρχει λοιπὸν τρόπος νὰ προστατευθῇ ἡ νεολαία, ἡ πνευματικὴ ζωὴ, ὁ πολιτισμὸς ἀπὸ τέτοιες προσβολές καὶ ὑπονομιεύσεις; Γιὰ τὰ χαλασμένα κρέατα καὶ γιὰ τὰ σάπια λαχανικά ὑπάρχει κάποια πρόνοια, κάποια προστασία. Δὲν μπορεῖ τάχα νὰ ὑπάρξῃ κάποια προφύλαξις καὶ ἀπὸ τὰ χαλασμένα καὶ σάπια ὑποπροϊόντα τῆς ψεύτικης καὶ διεστραμμένης «τέχνης»;

ΜΕΛΗΣ ΝΙΚΟΛΑΪ ΔΗΣ

ΤΟ ΘΕΑΤΡΟ ΚΑΙ Η ΕΠΟΧΗ ΜΑΣ

Ο ΑΝΔΡΟΚΛΗΣ ΚΑΙ ΤΟ ΛΙΟΝΤΑΡΙ

Et tous ceux qui faisaient, au
(lieu de répentirs,
Un rire au prince avec les
(larmes des martyrs *
V. Hugo

Τὸ ἀνέβασμα ἀπὸ τὸ Ἑθνικὸ Θέατρο τοῦ ἔργου τοῦ Μπέρναρ Σῶ «Ὁ Ἀνδροκλῆς καὶ τὸ λιοντάρι» γύρω ἀπὸ τὰ περασμένα Χριστούγεννα, δὲν ἀπησχόλησε ὡς τώρα ὅσο θὰ ἔπρεπε τὶς στήλες τοῦ περιοδικοῦ μας. Καὶ τοῦτο ὄχι γιατί ἡ ἐνέργεια αὐτὴ δὲν ἔγινε ἀμέσως ἀντιληπτή, οὔτε γιατί εὐθὺς ἀπὸ τὴν ἀρχὴ δὲν τῆς ἀποδόθηκε ἡ ἀνάλογη βαρῦτητα καὶ σημασία. Ἄλλοι εἶναι οἱ λόγοι ποὺ ἐπέβαλαν τὴν πρόσκαιρη καὶ ὄχι ἄλλωστε ἀπόλυτη σιωπὴ αὐτοῦ τοῦ περιοδικοῦ. Πραγματικὰ γύρω ἀπὸ τὴν Ἑθνικὴ μας σκηνή, διεξάγεται κάμποσο καιρὸ τώρα ἕνας ἐντονος ἀγῶνας, μὲ πολλοὺς διαξιφισμοὺς καὶ κανεὶς δὲν μπορεῖ νὰ εἶναι σίγουρος στὴ χώρα μας ὅτι τέτοιοι ἀγῶνες δὲν καθορίζονται κατὰ ἕνα μέρος καὶ ἀπὸ ἄλλα, προσωπικὰ ὡς ποῦμε, ἐλατήρια. Ἔτσι μιὰ ἀνάμιξις τῶν «Ἀκτινῶν» τὴν ὥρα μάλιστα ποὺ ἡ πάλαι αὐτὴ ἔσημιένη μιὰν ἰδιαιτέρη ἔντασι, θὰ ἐκινδύνευε νὰ παρεξή-

γηθῇ καὶ νὰ ἀποδοθῇ σὲ κίνητρα διαφορετικὰ ἀπὸ τὰ πραγματικὰ. Καὶ εἶναι ἀρχὴ αὐτοῦ τοῦ περιοδικοῦ, ὄχι μόνον ἀλλὰ καὶ νῦν τίποτε ποὺ νὰ ἔχει σχέσι, ἔστω καὶ ἀπίθανη, μὲ προσωπικὰ ἐλατήρια, ἀλλὰ καὶ νὰ ἀποφουγγῇ κάθε ἐνέργεια ποὺ θὰ μπορούσε νὰ δημιουργήσῃ μιὰ τέτοια, ἔστω καὶ ἐσφαλμένη ἐντύπωσις.

Ἔστω ἀπ' αὐτὴ τὴν ἀναγκαίαν ἐξήγησι, ἄς ἔλθωμε στὸ ἔργο: Τὸ θέμα τῶν μαρτύρων τῶν πρώτων αἰῶνων τοῦ Χριστιανισμοῦ θεωρήθηκε πάντοτε σὰν κάτι τὸ ἱερό. Μπροστὰ στὸ μαρτύριο καὶ τὶς κατακλίψεις, οἱ αἰῶνες στάθηκαν μὲ σεβασμὸ καὶ μὲ δέος. Καὶ ἡ τέχνη ὀφείλει στὸν ἡρωϊσμὸ τῶν πρώτων χριστιανῶν πολλὰ ἀπὸ τὰ ἀριστουργήματά της, τὸ θέατρο δὲ εἰδικώτερα τραγωδίες σὰν τὸν Πολύευκτο ποὺ ἀποτελεῖ τὴν κορυφὴ τῆς δραματικῆς τέχνης ἐνὸς Corneille. Ὅμως ἡ ἐποχὴ κἄς δὲν μπορούσε παρὰ νὰ καινοτομήσῃ καὶ στὸ σημεῖο αὐτό. Μοντέρνοι συγγραφεῖς ἀνέλαβαν τὸ ἔργο τοῦ ἀνατόμου καὶ θέλησαν, σύμφωνα μὲ τοὺς ἰσχυρισμοὺς των, νὰ δώσουν καινούργιες, «ριζοσπαστικὲς» ἀπόψεις σχετικὰ μὲ τοὺς μάρτυρες, ποὺ — ἄς τὸ ποῦμε καὶ αὐτὸ «ἐν παρόδῳ» — κάπως συνετέλεσαν στὸ νὰ προαχθοῦν οἱ μακρυνοὶ πρόγονοι τῶν συγγραφέων αὐτῶν, ἀπὸ τὴν κατάστασι τοῦ ἀγριανθρώπου στὴν κατάστασι τοῦ πολιτισμοῦ. Καὶ ἂν μὲν, ἡ καινούργια αὐτὴ τάσις ἔμενε μέσα σὲ κάποια ὄρια σοβαρότητος καὶ εὐπρεπείας, τὸ πρᾶγμα θὰ ἦταν παραδεκτό. Κανεὶς π.χ. δὲν ἔβλεπε νὰ φέξῃ μιὰ προσπάθεια ποὺ θὰ ἔστεινε νὰ μᾶς δελεῖ τὸ ἀνθρώπινο στοιχεῖο στὴν προσωπικότητα τοῦ μάρτυρος, τὸ στοιχεῖο τῆς ἀνθρωπίνης ἀδυναμίας ποὺ ὑπερνικᾶται ἀπὸ τὴν πίστι στὸ ὑπερφυσικό. Ἀπὸ τὸ ἄλλο μέρος, εἶναι γνωστὸ ἀπὸ τὴν ἱστορίαν, ὅτι μάρτυρες δὲν ἔγιναν ὅλοι οἱ χριστιανοί, ὅτι πολλοὶ ἦταν ἐκείνοι ποὺ ἐφυγαν ἢ ἀρνῆθηκαν τὴν πίστι — ἡ Ἐκκλησία ἀναγκάσθηκε νὰ πάρῃ γι' αὐτοὺς, μετὰ τὸ τέλος τῶν διωγμῶν, εἰδικὰ μέτρα — καὶ ὅτι ἀκόμη δὲν ἔλλειψαν καὶ τὰ παρῶσιτα. Τὸ νὰ θέλωμε ὅμως, νὰ ὑποστηρίξωμε, ὅτι οἱ χριστιανοὶ ποὺ ἐβάδισαν πρὸς τὸν μαρτυρικὸ θάνατο, ἢ δὲν ἦταν χριστιανοί, δὲν εἶχαν δηλαδὴ τὴν χριστιανικὴ πίστι, ἢ καὶ ἂν τὴν εἶχαν, τὴν εἶχαν μ' ἕνα τρόπο τόσο ἀδιαφάνιστο καὶ ἐπιδερμικό, ὥστε οὐσιαστικὰ πρὸς τὸ θάνατο νὰ τοὺς ὄδηγεῖ, ὄχι ἡ πίστις τους αὐτή, ἀλλὰ τότε ἡ... ἰδιοσυγκρασία τους, πότε οἱ ταπεινοὶ τοὺς ὑπολογισμοί, καὶ πότε... ἡ τύχη, αὐτὸ εἶναι κάτι ποὺ νομίζομε πὼς βγαίνει ἀπὸ τὰ ὄρια τῆς σοβαρότητος.

Καὶ ὅμως ἀπὸ τέτοιο φαίνεται νὰ ὑποστηρίζῃ ὁ Μπέρναρ Σῶ στὸ ἔργο του αὐτὸ Ἀνδροκλῆς καὶ τὸ λιοντάρι. Ὁλόκληρον τὸ μαρτυρολόγιο συμπυκνώνεται ἐδῶ σὲ τέσσερις τύπους ποὺ προβάλλονται σὰν χαρακτηριστικοὶ καὶ ἀντιπροσωπευτικοί. Οὔτε ἕνας ἀπ' αὐτοὺς ποὺ νὰ μπορεῖ νὰ στηρίξῃ τὴ γνώμη ὅτι ὁ συγγραφεὺς, προσπαθώντας νὰ δελεῖ τὶς ἀπόψεις του, ζῆρει νὰ σέβεται τὴ μορφή τοῦ πραγματικοῦ χριστιανοῦ μάρτυρος ποὺ πεθαίνει γιὰ τὴ χριστιανικὴ του

* Κι' αὐτοί, ποὺ ἀντὶς γιὰ συντριβὴ τὸ γέλιο προκαλοῦσαν στὸν πρίγκιπα, μὲ τ' ἄχραντα τὰ δάκρυα τῶν μαρτύρων.

πίστι. Στην αρχή, θά μπορούσε κανείς να γελαστή από τη στάσι της πατρικίας Λαβινίας. Ο διάλογος της με τόν ρωμαίο λοχαγό, στην πρώτη πράξι, δείχνει δύναμι, θάρρος, ευγένεια, ανωτερότητα και μιὰ πίστι φωτισμένη. "Όμως ύστερα γίνεται φανερό, ότι στο πνεύμα του συγγραφέως, αυτή άκριβώς ή πνευματική και διανοητική άνωτερότης, κάνει τή Λαβινία άνωτερη. . . κι' από τήν πίστι ! "Έτσι, όταν στή δεύτερη πράξι ό λοχαγός τήν ρωτᾷ ἂν τώρα πού αντιμετωπίζει βέβαιο θάνατο, έξακολουθεῖ νά πιστεῦη ότι αὐτά τὰ χριστιανικά παραμύθια, ὅπως τὰ λέει, εἶναι πιὸ ἀληθινὰ ἀπὸ τίς ἱστορίες τῶν ἐθνικῶν γιὰ τὸ Διὰ ἢ τήν "Άρτεμι, ἢ Λαβινία ἀπαντᾷ : « "Όμως, θέλω νὰ πῶ (ὁ θάνατος) εἶναι κάτι τόσο πραγματικό, πού ὅταν βρεθῆς ἀπέναντί του ὅλα τὰ φανταστικά πράγματα, ὅλ' αὐτὰ τὰ παραμύθια, ὅπως τὰ λές ἐσύ, σβύθουν σάν φεγγαλέα ὄνειρα μπροστά στήν ἀδυσώπητη πραγματικότητα ». Καί παρακάτω : « Αὐτὸ πού ὁ Σπίνθος θά ἔλεγε «πιστί μου» ἐγὼ τὸ νοιῶμαι νὰ ξεφτάει σιγά-σιγά καθὼς περμιένω ἐδῶ ». Μὰ « τότε θά πεθάνω χωρίς κανένα σκοπὸ ; » τή ρωτᾷ ὁ λοχαγός. Κι' ἐκείνη : « Αὐτὸ Ἰσα-Ἰσα εἶναι τὸ σπουδαίον. Τώρα πού σβύσανε τὰ ὄνειρα καί τὰ παραμύθια, δὲν ἔχω πιά ἀμφιβολία πῶς θά πεθάνω γιὰ κάτι μεγαλύτερο. . . Νομίζω πῶς εἶναι γιὰ τὸ Θεὸ πού θά πεθάνω ». "Έτσι ἐξηγεῖται καί τὸ ὅτι ἡ Λαβινία προτρέπει τὸν Ἄνδροκλῆ καί τοὺς ἄλλους νὰ θυσιάσουν στοὺς θεούς. Τοὺς λυπᾶται πού θά θυσιασθοῦν γιὰ παραμύθια, ἀφοῦ γι' αὐτὴν ὁ Θεὸς εἶναι κάτι τὸ διαφορετικὸ ἀπὸ τὸν Θεὸ τῆς χριστιανικῆς πίστεως. "Όσο γιὰ τὸν ἑαυτὸ της, « ἐγὼ θ' ἀγωνισθῶ γιὰ τὸ Θεὸ πού θά ὑπάρξῃ » λέει, πρὶν ἀποσυρθῆ τελικὰ ἀπὸ τή σκηνή.

Ὁ Ἄνδροκλῆς πάλι εἶναι ἓνα ἀδύνατο καί κωμικὸ ἀνθρωπάκι πού προκαλεῖ τὸ γέλιο καί τὸν οἶκτο με τήν κωμική ἀφέλειά του, τὸν ὑπερτροφικὸ συναίσθηματισμὸ τὸν καί τή δειλία του. Κάτι τέτοιους τύπους θά εἶχε ἀσφαλῶς ὑπ' ὄψιν του ὁ Νίτσε ὅταν, παρεξηγώντας τήν οὐσία τοῦ Χριστιανισμοῦ, τὸν κατηγοροῦσε σάν ὁσμὴ τῶν μικρῶν ψυχῶν, σάν κοσμοθεωρία καί πίστι ἐκείνων πού κάνουν ἀρετὴ καί στέφανο δόξας τήν ἀδυναμία τους. Γεννημένος γιὰ θῦμα, ὁ Ἄνδροκλῆς ἔχει πιστέψει καί ὁ ἴδιος ὅτι αὐτὸς εἶναι ὁ φυσικός τὸν προορισμός. Αὐτὸς εἶναι ὁ βαθύτερος λόγος πού τὸν σπρώχνει πρὸς τὸ μαρτύριο. Χαίρεται γιὰ λογαριασμὸ τοῦ λιονταριοῦ πού θά τὸν καταβροχθίσῃ. Εἶναι πεινασμένο, καί ἔτσι θά τὸν φάῃ με πολλή περισσότερη εὐχαρίστησι. Ἡ ζοοφιλία του εἶναι τὸ αἶτιον πού τὸν ἐμποδίζει νὰ θυσιάσῃ στοῦ θεοῦ ! « Δὲν θά μπορούσα νὰ θυσιάσω στήν "Άρτεμι, λέει. Εἶναι κυνηγὸς καί σκοτώνει ζῶα ». Ἄλλὰ καί αὐτὸ θά μπορούσε νὰ τὸ κἀν. « Ἄν μπορούσες νὰ τὰ κανόνισῃς, λέει στὸν ἀγωνοθέτη, ὥστε νὰ θυσιάσω κρυφά, νὰ μὴ με ἰδῆ κανεὶς, δὲν θά μ' ἔμελλε ». "Όμως δὲν θέλει νὰ κακοφημισθοῦν ἐξ αἰτίας του οἱ ράφτες,

πού στήν τάξι τους ἀνήκει. Γι' αὐτὸ καί στὸ τέλος ἀναφωνεῖ. « Μὰ τήν πίστι ἐνὸς χριστιανοῦ καί τήν τιμὴ ἐνὸς ράφτη, δέχομαι τὸν κλῆρον πού μου ἔλαχε. . . Καίσαρ, πῆγαινε στὸ θεμερεῖόν σου, νὰ δῆς πῶς ξέρει νὰ πεθαίνει ἓνας ράφτης ! »

Ἀπὸ τὸ ἄλλο μέρος ὁ Φερρόβιος, ἓνας ἄντρας με δύναμι Ἡρακλέους καί σκέψι μικροῦ παιδιοῦ, διχάζεται ἀνάμεσα στὸ ἐνστικτο τοῦ πολεμιστῆ καί τήν ἐφεσι τοῦ μάρτυρος. Τελικὰ τὸ πρῶτο νικά τὴ δεύτερη. "Έτσι ὁ Φερρόβιος ἀντὶ νὰ μαρτυρήσῃ σκοτώνει μερικὸς μονομάχους τοῦ αὐτοκράτορος καί διακηρύσσει κατόπιν ὅτι « ἐνίκησεν ὁ "Άρης » ὅτι « σήμερα ὁ Θεὸς αὐτὸς (τῶν χριστιανῶν) ἔχει παρατῆσει » καί ὅτι « δὲν ἤρθε ἀκόμη ἡ ὥρα γιὰ τὸ θεὸ τῶν χριστιανῶν ». "Έτσι αὐτὸς προτιμᾷ πρὸς τὸ παρὸν νὰ καταταγῆ στοὺς πραιτωριανούς. Στάσι πού φυσικὰ ἐπιδοκιμάζεται ἀπόλυτα ἀπὸ τὸν αὐτοκράτορα σάν σοφὴ ἐνέργεια λογικοῦ ἀνθρώπου πού πρέπει « νὰ βολεύεται ἀνάλογα με τήν περίστασι ».

"Όσο γιὰ τὸν Σπίνθο, εἶναι ἓνας τύπος ἐκφύλου μεθύσου πού βλέπει τὸ μαρτύριο μόνο σάν μέσο γιὰ νὰ ἐξλιεσθῇ γιὰ τίς ἀπειράριθμες ἁμαρτίες του. "Όμως κι' αὐτὸς, βλέποντας τελικὰ πῶς ἡ κατάστασις τῶν νεύρων του δὲν τοῦ ἐπιτρέπει τόσο ριζικὰ μέτρα, ἀναβάλλει γι' ἀργότερα τήν τακτοποίησι τῶν λογαριασμῶν του καί, στὸ τέλος, καταβροχθίζεται ἀπὸ τὸ λιοντάρι τήν ὥρα πού προσπαθεῖ νὰ ξεφύγῃ γιὰ νὰ θυσιάσῃ στοὺς θεούς τῶν ἐθνικῶν. Κι' ὅμως, ὅπως λέει ἡ Λαβινία « κανένας δὲν πιστέφει περισσότερο ἀπὸ τὸν καχημένο τὸ Σπίνθο σὰ παραμύθια καί σὰ ὄνειρα (τοῦ Χριστιανισμοῦ ἐννοεῖται) ». Αὐτὸς ἄλλωστε εἶναι καί τὸ μόνο πραγματικὸ θῦμα, ὅσο οἱ τρεῖς ἄλλοι διαφεύγουν στὸ τέλος τὸ θάνατο. Καί φυσικὰ — ὁ ὑπαινιγμὸς εἶναι σαφέστατος — εἶναι ὁ μόνος πού θά περάσῃ στήν ἱστορία με τήν ἀίγλη καί τὸ φωτοστέφανο τοῦ μάρτυρος.

Πιστεύομε ὅτι τὸ Ἐθνικὸ Θέατρο εἶναι τόπος διδασκαλίας καί πνευματικῆς ἐξυψώσεως τοῦ κοινοῦ πού ἔχει ὡς ἀποστολὴ νὰ φέρῃ σὲ ἐπαφὴ με ὅ,τι ἐλευκτότερο ἔχει νὰ προσφέρῃ ἢ παγκόσμια θεατρικὴ παραγωγή. Αὐτὴ εἶναι νομίζομε ἡ ἐντολὴ πού ἔχει ἀπὸ τήν πολιτεία. Αὐτὸ τοῦ ζῆτᾷ καί ὁ ἔλληνας πολίτης καί σάν πνευματικὸς ἄνθρωπος ἀλλὰ καί σάν φορολογούμενος, πού ὅταν βλέπῃ νὰ τοῦ ἔρχεται ἀπὸ τήν Ἐφορία, « χαρτί » ἢ τὸ χειρότερο ἐντάλιμα προσωποκρατήσεως, ξέρει ὅτι ἓνα μέρος, ἐλάχιστο ἔστω, ἀπ' ὅλα αὐτά, ὀφείλεται καί στήν ὑπαρξί τοῦ Ἐθνικοῦ Θεάτρου. Δὲν νομίζομε λοιπόν, ὅτι ἡ πνευματικὴ αὐτὴ ἀποστολὴ τοῦ Ἐθνικοῦ ἐκπληρώνεται ὅταν ἀνεβαίνουν ἔργα σάν αὐτὸ πού σχολιάζομε. Ἰδιαίτερα δέ, — ἄς τὸ θυμίσωμε καί αὐτὸ τὸ αὐτονόητο, ἀφοῦ οἱ ἀρμόδιοι ἀντὶ νὰ τὸ θυμοῦνται φαίνεται νὰ τὸ ξεχνοῦν — στήν ἐποχὴ μας, πού δὲν εἶναι ἡ ὥρα, ἡ μακαρία ἐποχὴ τῶν παππούδων μας, ἀλλὰ τὰ τραγικὰ χρόνια Ἰσως ἐνὸς νέου μεσοπολέμου, χρόνια μιᾶς πανανθρώπινης τραγωδίας, ὅπου λαοὶ ὀλόκληροι

σφαγιάζονται καὶ ὁ δικός μας λαός, παλεύοντας ἕναν ἄνισον ἀγῶνα, ἔχει ἀπόλυτην ἀνάγκη ἀπὸ τῶν ὄσων καὶ ἐνίσχυσι πνευματικῆς.

Εἶναι ἀλήθεια ὅτι ὁ Μπέρναρ Σῶ θεωρεῖται μεγάλος συγγραφεὺς. Καὶ δὲν ἀποκλείεται νὰ εἶναι ἀληθινὰ τέτοιος. Λέμε δὲν ἀποκλείεται, γιατί ὅταν ἐκεῖνος ἀμφισβητεῖ ὅλες τὶς ἀξίες τῆς ζωῆς, ἀκόμη καὶ τὶς ἱερώτερες, δὲν βλέπουμε τὸ λόγο γιατί δὲν θὰ ἀμφισβητήσαμε κι' ἐμεῖς τὴ δική του. Καὶ ὁμολογοῦμε, δὲν βλέπουμε πῶς μπορεῖ νὰ παίρνη τὸν τίτλο τοῦ μεγάλου συγγραφεῶς ἐκεῖνος πού μόνον γκρεμίζει, χωρὶς νὰ κτίξῃ, καὶ μάλιστα ἐκεῖνος πού γκρεμίζει, χωρὶς διάκρισι, ἰσοπεδώνοντας τὰ πάντα, δίχως νὰ ξέρη νὰ σταματᾷ μπροστὰ σὲ ὅτι τέλος πάντων εἶναι πραγματικὰ ἄξιο σεβασμοῦ. Ἄλλωστε ἔχομε καὶ μερικὰς ἐνδείξεις ὅχι καὶ τόσο εὐνοϊκὰς γιὰ τὴν ἐπιβίωσι τοῦ ἔργου τοῦ Μπέρναρ Σῶ μετὰ τὸ θάνατό του. Καὶ γεγονὸς εἶναι ὅτι ἡ προσπάθεια νὰ μεταβληθῇ τὸ σπῆτι του σὲ μουσεῖο, προσέκρουσε στὴν καχερῆ ἀδιαφορία τοῦ κοινοῦ τῆς χώρας του. Ὅμως, κι' ἂν αὐτὰ ἀμφισβητηθοῦν, ἕνα εἶναι ἀναμφισβήτητο. Ὅτι, ὁ Μπέρναρ Σῶ ὑπῆρξε συγγραφεὺς πολυγραφώτατος. Οὔτε καὶ ἐμεῖς δὲν ξέρουμε πόσα εἶναι τὰ θεατρικὰ ἔργα πού ἔχει γράψει. Καὶ ἐδῶ ἀκριβῶς γεννᾶται τὸ ἐρώτημα. Ἄν υποθέσουμε πῶς ἔπρεπε, σῶνει καὶ καλά, νὰ ἀνεβασθῇ ἕνα ἔργο τοῦ Ἴρλανδοῦ συγγραφεῶς, ἦταν τάχα ἀνάγκη, ἀνάμεσα στὰ τόσα πού ἔχει γράψει, νὰ διαλεχθῇ εἰδικὰ ἐκεῖνο πού κυλάει στὴ λάσπη τῆς διακοσμηδῆσεως καὶ τῆς γελοιοποιήσεως ἕνα ἀπὸ τὰ λαμπρότερα διαμάντια τῆς χριστιανικῆς πίστεως; Ἀπ' ὅλους τοὺς ἀνθρώπινους τύπους πού ἔχει δημιουργήσει ὁ Μπέρναρ Σῶ, δὲν βρέθηκαν ἄλλοι, πῶς ἐνδιαφέροντες, πῶς διδακτικοὶ γιὰ τὸν σύγχρονον ἄνθρωπο, ἀπ' αὐτὲς τὶς γελοῖες, τὶς κομικοτραγικὰς μαριονέττες μετὰ τὸν ἀλλοπρόσαλλο χαρακτήρα, πού μετέβαλαν τὴν Ἑθνικὴ μας σκηνὴ σὲ ἀληθινὸ σαίρα, βεβηλώνοντας τὸ πᾶν μετὰ τὶς ἀσχημοσύνας τους; Ἐξαντλήθηκε λοιπὸν ὅλο

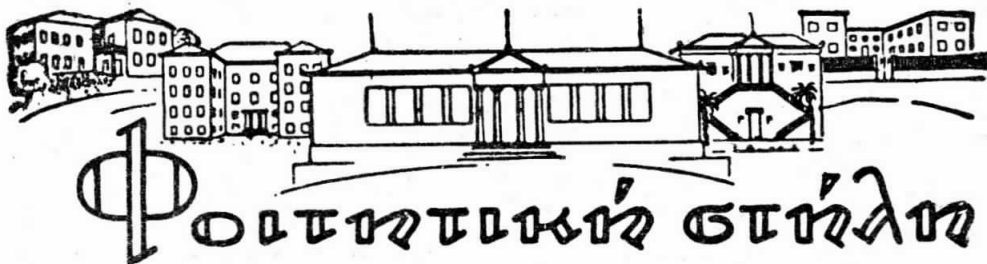
τὸ θεατρικὸ ρεπερτόριο, εἶδαμε ὅλα τὰ ἀριστουργήματα πού ἡ ἀνθρωπότης διαφυλάττει σὰν πολυτίμη παρακαταθήκη, ἀνεβάσαμε ὅλα τὰ καλά σύγχρονα ἔργα, ὥστε νὰ εἰμαστε ὑποχρεωμένοι νὰ καταφεύγουμε σὲ τέτοιες ἀθλιότητες;

Καὶ τώρα, πούς θὰ μᾶς ψέξῃ γιατί αἰσθανθήκαμε κάποια νοσταλγία γιὰ μερικὰ ἔθιμα, ὅπως τὸ θρυλικὸ μαξιλάρισμα, πού ἦταν ἄλλοτε στὴν ἡμερησίᾳ διάταξι; Πόσο ἡ χρησιμότης τους γίνεται αἰσθητὴ σὲ περιπτώσεις σὰν αὐτὴ τοῦ « Ἀνδροκλῆ »! Ὅμως, οὔτε τὰ καλὰ θέματα τῶν θεάτρων ἔχουν σήμερα μαξιλάρια, οὔτε ὑπάρχει πιά τὸ μαχητικὸ ἐκεῖνο μένος τοῦ κοινοῦ πού ἔκανε τὰ ἔργα νὰ πέφτουν ἀπὸ τὴν πρώτη κιόλας παραστάσι. Εὐτυχῶς μένει ἕνα ἄλλο ὄπλο. Ἡ ἀδιαφορία. Καὶ τὸ ἀθηναϊκὸ κοινὸ τὸ μεταχειρίστηκε στὴν προκειμένη περίπτωσι, μὲ πολλὴν ἐπιτυχία. Τόσο, ὥστε μπροστὰ στὰ κενὰ καθίσματα καὶ στὸ ἄδειο ταμεῖο, νὰ ἀναγκασθῇ ἡ διεύθυνσις τοῦ Ἑθνικοῦ, συντέμνοντας τὶς προθεσμίας, νὰ κατεβάσῃ τὸ ἔργο πρὶν συμπληρωθῇ ὁ ἀριθμὸς παραστάσεων πού εἶχε προβλεφθῇ.

Ὅμως, « οὐ φροντὶς Ἴπποκλειδῆ ». Αὐτὸ τουλάχιστον μᾶς κάνουν νὰ υποθέτουμε ὠρισμένες προσπάθειες νὰ δικαιολογηθοῦν τὰ ἀδικαιολόγητα καί, ἀντὶ νὰ ὁμολογηθῇ θαρραλέα τὸ ὀλίγημα, νὰ πεισθῇ τὸ κοινὸ ὅτι τὸ ἔργο ἐξαίρει τάχα τὴ χριστιανικὴ « ἀγαθότητα » καὶ καταγγέλλει τοὺς ψευτοχριστιανοὺς. Πρᾶγμα πού στὸ τέλος τῆς ἀναλύσεως, δὲν εἶναι δύσκολο νὰ ἐξηγηθῇ. Ὁ ὁποιοσδήποτε θεατρικὸς ἐπιχειρηματίας, καὶ ἂν ἀκόμη δὲν νοιάζεται γιὰ τὴν πνευματικὴ ἀποστολὴ τοῦ θεάτρου, παρακολουθεῖ τὶς εἰσπράξεις καὶ τὶς λαμβάνει σοβαρώτατα ὑπ' ὄψιν. Τοῦτο δὲν συμβαίνει στὴν περίπτωσι τοῦ Ἑθνικοῦ. Ὑπάρχει ἐδῶ ἡ πλάτη τοῦ Ἑλληνοσ φορολογουμένου. Καὶ αὐτὴ, μετὰ τὴν ἀπεριόριστὴ ἀνοχὴ τῆς, κάνει ὥστε καὶ πρὸς τὰ παθήματα τοῦ ταμεῖου ἀκόμη νὰ προβλέπουμε μετὰ ἀδιαφορία.

Δ. ΠΥΡΓΙΩΤΗΣ

11

ΓΝΩΡΙΣΜΑ ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΩΝ ΑΝΘΡΩΠΩΝ

Η τοποθέτηση των σχέσεων φοιτητών και πανεπιστημιακών Καθηγητών σε πλαίσια διαφορετικότερα από τη σχέση διημιλητών προς άκρατάς, αποτελεί βεβαίως μια μορφή σκέψευς και εσωτερικής τοποθέτησεως που σπανίζει στις μέρες μας.

Όσο μεγάλο κι' αν είναι το θέμα αυτό, πρέπει κάποτε ν' αρχίσουμε νά τ' σκεπτόμαστε, και τ' σύντομο αυτό σημείωμα δέν θέλει νά δώση παρά μιὰ ἀφορμή γιά σέψι.

Ο μεγάλος αριθμός των φοιτητών σήμερα και ὁ μικρός τῶν καθηγητῶν, δυσκολεύει πολύ μιὰ ἀτομικότερη ἐπαφή μεταξύ τους. Ἀλλά αὐτό δέν βάζει στήν ἄκρη τὸ πρόβλημά μας.

Ἡ ἀνάγκη γιά νά ἐμπιστευθοῦν οἱ νέοι ἄνθρωποι τίς ἐπιστημονικές και τίς ἐπαγγελματικές τους ἀνησυχίες σέ ἀνθρώπους πού θά μπορέσουν μέ κατανόηση και στοργή νά τοὺς ἀκούσουν, εἶναι ἐπιτακτική μέσ' στίς φοιτητικές ψυχές. Μά και οἱ Καθηγηταί μας ἀσφαλῶς ζητοῦν κάτι περισσότερο ἀπό μιὰ διδασκαλική μηχανοποίηση, κι' εἶναι χωρίς ἄλλο ἔντονη μέσα τους ἡ ἐπιθυμία νά καθοδηγήσουν περισσότερο προσωπικά τοὺς ἀνθρώπους πού τοὺς ἐμπιστεύονται καθημερινά τίς ἐπιστημονικές τους ἀναζητήσεις.

Βέβαια μερικά παραδείγματα Καθηγητῶν πού προχώρησαν σέ μιὰ τέτοια προσπάθεια, εἶναι ἀλήθεια πῶς δέν βρῶμεν και πολλή φοιτητική ἀνταπόκρισι. Γι' αὐτό και λέμε πῶς ἀπαιτοῦνται βήματα κι' ἀπ' τίς δύο πλευρές. Κατανόησις στοργή, ἐνδιαφέρον, πλησίασμα. Ἀλλά και θάρρος, ἐμπιστοσύνη, ἀπλότης, εὐλικρίνεια.

Και θά ἀπολάβουμε ἔτσι τὸ πανεπιστημιακὸ ἰδεώδες μιὰς ψυχικῆς ἐπαφῆς Καθηγητῶν και Φοιτητῶν πού θά προσέθῃ ἕνα ἀκόμη γνώρισμα πνευματικὸ, σέ ἀνθρώπους πού μέχρι τώρα θέλουμε τουλάχιστον νά τοὺς ὀνομάζουμε πνευματικούς ἀνθρώπους.

Ο ΦΤΑΙΧΤΗΣ

Σέ μιὰ περασμένη σελίδα γκρινιάζαμε γιά τὴν πνευματικὴ φτώχεια, γιά τὸν στενὸ ὄριζοντα τῶν ἰδανικῶν τοῦ φοιτητοκόσμου, πού μιὰ μερικὴ ἀντιπροσωπεύσι του εἶναι συχνὰ ἡ νοοτροπία τοῦ πεντατοῦ στίς εξετάσεις.

Ἄν ὅμως ἀρχίσουμε νά βαίνομε κάτω ἀπ' αὐτὴ τὴ διαπίστωση μ' ὑπομονή, θά διακρίνομε πῶς συχνὰ πυκνὰ ὁ φταίχτης αὐτῆς τῆς πραγματικό-

τητος εἶναι κάποιος πού γιά τὴν ὑπαρξί του δέν εὐθύνεται μᾶλλον ὁ φοιτητής.

Ὅταν εἶσαι κύριος, πολλές φορές μέ 2-3 ἄλλους μαζί, μιὰς ἐλεύθερης φυλακῆς — ἀν ὑπάρχει κι' αὐτὴ — ὅταν γεύεσαι τὴ γλύκα τοῦ φαγητοῦ μιὰ φορά τὸ 24ωρο, ὅταν τὸ σακκάκι σου παρακουβεντιάζει μέ τὸ ξεροβόρι και τὸ λεωφορεῖο κοντεύει νά γίνη μιὰ πολυτέλεια, ὅταν κινδυνεύεις νά μὴ δώσης εξετάσεις γιὰτί... πῶς νά πληρωθῇ ἡ ἐγγράφη, ὅταν εἶσαι φοιτητής χωρίς βιβλία, ὅταν... κι' ἀκόμη ὅταν..., εἶναι λιγάκι παράτολμο νά ζητᾶς, μέσα ἀπ' αὐτὸ τὸ παρὸν τῆς φτώχειας τοῦνε, νά φτιάχνει ὁ μέσος ἀνθρώπος ρόδινοιο δράματισμοῦ, νάχη τὸ φρόνημα και τὴ συμπεριφορὰ τοῦ ἡγέτη.

Κι' ὅμως ξεκίνησε — δέν θά πρέπει νά τοῦ τὸ ἀρνηθοῦμε — τίς περισσότερες φορές γιά μιὰ ζωὴ πὺ εὐρύχωρη πνευματικά.

Ἄλλο τώρα ἂν πολλοὺς γονάτισε ἡ ποικίλη μιζέρια, ἀν μετέβαλε τὴ φλόγα γιά μάθησι σέ σπίθες πού βασανίζουν.

ΚΑΤΙ ΘΑ ΜΠΟΡΟΥΣΕ ΝΑ ΓΙΝΗ

Δέν ἀρκεῖ ὅμως νά μείνομε στή διαπίστωση. Δέν συμφέρει κανένα. Μιὰ φοιτητικὴ ἀποτυχία, οιαδήποτε, προηγεῖται μιὰ γενικώτερη. Τὸ μεγαλύτερο μέρος τῶν φοιτητῶν μας — κατὰ ἐγκυρη ὁμολογία — κινδυνεύουν τὴν κάθε μέρα νά συνθλιβοῦν ἀπὸ τὰ προβλήματα πού δημιουργεῖ ἡ ἔλλειψις μερικῶν ἑκατονταδράχμων.

Μόνο 2.000 περίπου αἰτήσεις ἀπόρων Ἀ' κατηγορίας ὑπεβλήθησαν γιά τὸ συσσίτιο πού προσφέρει τὸ Ὑπουργεῖο Κοινωνικῆς Προνοίας. Κι' ἀπ' αὐτῆς βρῆκαν ἀνταπόκρισι μόλις οἱ 300. Οἱ ὑπόλοιποι λοιπὸν τί θά γίνουν; Κι' ἀκόμη: τί θά δώση ἕνα συσσίτιο μέ ἡμερήσιο ἀντίκρουσμα 7 δραχ. σ' ἕνα πνευματικὰ ἐργαζόμενο νέο; Μὲ τί ἀρὰ γε ἀποκοιμίζαν τὴν πεῖνα τους τόσον καιρό, μιὰ και μόλις πρὸ ὀλίγου ἀρχισε τὸ συσσίτιο νά προσφέρεται;

Κι' ὅμως κάτι θά μπορούσε νά γίνη ἂν τὸ πρᾶγμα δέν πάγωνε στὴν ψυχρότητα τοῦ « ὑπερηρασκῶ ».

Τὸ γεγονός ὅτι κανένας φοιτητής δέν ὑπάρχει σήμερα, ὄχι μόνον ἐν ἐνεργεῖα φυματικός, ἀλλ' οὔτε στὸ προστάδιο τῆς φυματιώσεως, δέν σημαίνει πῶς δέν ὑπάρχει ἀνέχεια. Ἀπλοῦστατα ὁ ἀγὼν πού κάνει τὸ φυματιολογικὸ τμήμα τοῦ Πανεπιστημίου ἐξουδετέρωσε αὐτὸ τὸν κίνδυνο.

Πράγματι ἡ προληπτικὴ παρακολούθησις, ἡ ὁποία γίνεται μέ τὸση σχολαστικότητα, εἶναι κάτι

Ιδιαίτερας προσοχής και άξια κάθε έπαινου.

Δέν θά ήτο δυνατόν, μέ τόν ίδιο ζήλο νά έξετασθή και τό θέμα τοῦ φοιτητικοῦ συσσιτίου γιά νά βροῦν μιὰ κάποια ἀνακούφισι τόσο πεινασμένοι ἄνθρωποι ;

Δέν θά μπορούσε κάτι πρὸς αὐτὴ τὴν πλευρὰ νά γίνη ἂν ἐκινούμεθα ὅλοι, Πανεπιστήμιο, Κράτος, Φοιτητικοὶ Σύλλογοι, οἱ ἴδιοι οἱ φοιτηταί ;

Ἄσφαλῶς ναί, ἂν βρισκόταν κάποιοι πού νά κινούσε ὅλα αὐτά. Ἄν δέν ἔλειπε ἡ Ἄγάπη, πάνω ἀπ' ὅλα.

ΓΙΑ ΝΑ ΠΕΤΥΧΗ

Δέν θά πρέπει ὅμως νά προσπεράσουμε χωρὶς νά θυμηθοῦμε τὴν ἀνακούφισι πού προσφέρουν οἱ κρατικές και ἰδιωτικές ὑποτροφίες.

Ἐκεῖ πού θά θέλαμε νά μείνωμε περισσότερο και ν' ἀφήσωμε νά φανῇ ὅλος μας ὁ ἐνθουσιασμός εἶναι οἱ ὑποτροφίες πού θά προσφέρῃ σύμφωνα μ' ἕνα τελευταῖο Νόμο τὸ Ὑπουργεῖο Ἑργασίας σέ 1400 παιδιὰ ἀπόρων ἐργαζομένων, πού φλέγονται νά σπουδάσουν στὸ Πολυτεχνεῖον Ἀθηνῶν και Θεσσαλονίκης, στὴν Α.Σ.Ο.Ε.Ε. και στὴ Βιομηχανική.

Προβλέπεται ἀκόμη και ἡ ἀποστολὴ εἰκοσιτεσσάρων σπουδαστῶν στὸ Ἐξωτερικό. Ὁμολογοῦμε : ἡ συμβολὴ τοῦ Κράτους εἶναι τεραστίαι και μᾶς συγκινεῖ ἰδιαίτερώς.

Ἐνα ὅμως θά θέλαμε νά τοῦμε : πὼς θά πρέπει νά καταβληθῇ φροντίδα ὥστε ἡ κατὰ πάντα ἀξιώται αὐτὴ προσφορὰ νά μείνη μέσα στὰ πλαίσια τῆς ἀληθινῆς δικαιοσύνης, μακριὰ ἀπὸ κάθε κομματικό ὑπολογισμό.

Ἴσως μιὰ ἐπιτροπὴ ἀπὸ καθηγητὰς θά μπορούσε νά δίδῃ τὴν πιὸ ἀμερόληπτη ἐκλογὴ γιά νά πετύχη ὁ σκοπὸς πέρα γιά πέρα.

ΠΟΛΥΤΙΜΗ ΣΥΜΒΟΛΗ

Κι' ἄλλοτε εἴχαμε πῆ πὼς τίς περισσότερες φορὲς ὁ ξενιτεμός νέων, ἀνώριμων ἀνθρώπων, ξενιτεμός μέ σκοπὸ τὴν ἀπόκτησι τοῦ φοιτητικοῦ τίτλου — τὰ δικὰ μας Πανεπιστήμια συνήθως δικαιολογημένα τοὺς τὸν ἀρνήθησαν — ἔχει συνέπειες ἀρνητικές.

Ὅταν ὅμως τὸν δρόμον αὐτὸν τὸν παίρνουν ἐπιστήμονες πιά, τότε τὰ ἀποτελέσματα εἶναι τόσο διαφορετικά.

Συμβολὴ στὴ λείανσι αὐτοῦ τοῦ δρόμου εἶναι και ἡ ἀνταλλαγὴ πού γίνεται, μεταξύ τοῦ Ἑλληνικοῦ και τοῦ Γερμανικοῦ Πανεπιστημίου, δύο τελειοφοίτων φοιτητῶν, δι' ἀνωτέρας σπουδᾶς χρονικῆς διαρκείας ἐνὸς ἔτους.

Πολύτιμη, γιατί ἔρχεται ἀπὸ τὸ Πανεπιστήμιο ὅπου ὑπάρχει περισσότερο ἡ ἰκανότητα τοῦ νά δοθῇ ἡ εὐκαιρία μιᾶς ἀνωτέρας παιδεύσεως σέ κείνους πού δίδουν τίς πιὸ ρόδινες ἐλπίδες. Ἄν μάλιστα μπορούσε ὁ ἀριότιμος τὸν ὑποτρόφον νά μὴ μείνη στοὺς δύο, ἡ πνευματικὴ αὐτὴ ἐπικοινωνία νά γίνεται και μέ ἄλλες χώρες και ὅχι μόνο μέ τὴν Γερμανία, τότε ἡ ἀνταλλαγὴ αὐτὴ θά εἶχεν ἀκόμη περισσότερους καρπούς.

ΜΙΑ ΚΑΘΑΡΗ ΦΩΝΗ

Εἶναι γνωστὸ σέ ὅλους πιά, ὅτι τὸ θεωρητικό σύστημα τοῦ ὕλισμου και ἡ ἀπαιτησίς του νά καθοδηγήσῃ τὴν ἐπιστημονικὴ σκέψι, ἔχει οὐσιαστικά περάσει στοὺς ἡττημένους, ὕστερα ἀπὸ τὴν πάλῃ μέσα στὰ ἐργαστήρια τῆς Φυσικῆς και τῆς Βιολογίας.

Μὰ δέν ἔγινε τὸ ἴδιο και μέ τὸ πρακτικό ἀντίκρουσμά του στὴν καθημερινὴ ζωὴ τῶν ἀνθρώπων. Στὴν κάθε μέρα χειροπιάνομε τὴν παντοδύναμη κυριαρχία του, πάνω στὴν σύγχρονη πραγματικότητα.

Μέσα στὸν κόσμο τῶν νέων ἀνθρώπων, ἡ μορφὴ τοῦ ἐμπρακτοῦ ὕλισμου πού μεσουρανεῖ σήμερα, εἶναι οἱ πεζοδρομιακὲς λύσεις στὸ πρόβλημα τῆς ἀγνότητος. Ὅσοι ζοῦν μέσα στὸν κόσμο αὐτὸ και μποροῦν νά βλέπουν και νά ἀκούνε, μποροῦν νά δώσουν τὴν τραγικὴ τους μαρτυρία.

Νὰ ποῦμε πὼς λείπει ἡ ἀντίδρασις ;

Βέβαια ὄχι. Γιά νά ὑπογραμμίσουμε μιὰ ἐκδήλωσι τῆς γράφουμε τὰ ὅσα γράφουμε. Μιὰ καθάρια φωνὴ πού τελευταῖα ἀκούστηκε. Δέν εἶναι ἡ μοναδική, μὰ ξεχωριστὰ τὴν σημειώνουμε, γιατί εἶναι φωνὴ νέων ἀνθρώπων. Πρόκειται γιά τὸ βιβλίον τῆς Χριστιανικῆς Φοιτητικῆς Ἐνώσεως « Μπροστὰ τὸ γενετήσιο πρόβλημα ».

Σὲ μιὰ καλαίσθητη ἔκδοσι, σύντομο και μέ σαφήνεια γραμμένο, προβάλλει ὄχι τὴν αὐθεντία ἐνὸς ἐπιστημονικοῦ συγγράμματος, ἀλλὰ τὸ πλησίασμα μιᾶς καρδιάς.

Νομίζομε πολλὰ θά εἶχε νά δώσῃ στὸν ὀποιοδήποτε ἀναγνώστη του πού θά ἤθελε νά τὸ διαβάσῃ χωρὶς προκαταλήψεις.

ΗΜΕΡΑ ΠΡΟΞΕΥΧΗΣ

Τὸ σφρίγος τῆς δυνάμεως και τῆς ζωῆς, οἱ παλμοὶ τῶν καρδιῶν τῶν νέων ἀνθρώπων, τῶν φοιτητῶν τῆς Πατρίδας μας, ἔγιναν — στὴν τρίτη Κυριακὴ τοῦ Μαρτίου — προσευχὴ στὸ Θεό.

Στὰ γεμάτα στοργὴ και ἀγάπη χέρια Του ἀκουμπήσαμε τὰ αἰτήματα τῶν κοιρῶν μας, τὰ προβλήματα και τίς ἀνάγκες τῆς φοιτητικῆς μας ζωῆς.

Ζητήσαμε νά ἔλθῃ ἡ εἰρήνη και ἡ ἀγάπη Του πάνω στὴ γῆ.

Νὰ σβύσῃ ἡ λύσσα τῶν κανονιῶν και νά ξαναθίσῃ τὸ χαμόγελο τῆς εἰρήνης στὰ πονεμένα χεῖλη τῶν ἀνθρώπων.

Νὰ πάψῃ ἡ ἀδικη μεταχειρίσις τῶν μικρῶν ἀπὸ τοὺς μεγάλους, νά βρῇ ἡ Κύπρος μας τὴν λευτεριά της, τὸ Ἀλγέρι... ἡ Οὐγγαρία... λυτρωμὸ ἀπὸ τὴν ἀγωνία τῶν βογγητῶν και τοῦ αἵματος.

Νὰ πλημμυρίσῃ ὁ Χριστὸς μέ τὴ Χάρι Του ὅσες καρδιὲς δίνουν τοὺς παλμούς και τίς δυνάμεις τους στὸν ὑπόροχο ἀγῶνα γιά μιὰ ἀγνή, φωτολουσμένη ζωὴ.

Ζητήσαμε νά γίνη Αὐτὸς σύντροφος τοῦ κάθε ἀνθρώπου πάνω στὴ γῆ, γιά ν' ἀνατεῖλῃ ἔτσι μιὰ καλύτερη ἐποχὴ, μιὰ καινούργια μέρα γιά τὴν βασανισμένη ἀνθρωπότητα...

TA BIBLIA

Χρ. Παπαναστασίου, Καθηγητού της Ιστορίας των Φυσικών 'Επιστημών εν τῷ Πανεπιστημίῳ Ἀθηνῶν: «'Εξέλιξις και κατακτήσεις τῆς Φυσικῆς κατά τὸν 20ὸν αἰῶνα» σ. 118, Ἀθῆναι 1956.

Τὸ ἔργον τοῦτο παρουσιάζεται, ὅπως και εἶναι, σύντομον, διὰ νὰ περιλάβῃ ὅλας τὰς κατακτήσεις τῆς Φυσικῆς κατά τὸν τρέχοντα αἰῶνα. Διότι εἶναι τόσο ραγδαία και πολλαπλῆ ἡ εξέλιξις τῆς Φυσικῆς τὸν τελευταῖο καιρὸν, ὥστε εἶναι δύσκολον νὰ τὴν παρακολουθήσῃ κανεὶς εἰς ἓνα βιβλίον, τόσο μικρᾶς ἐκτάσεως. Ἐν τούτοις ὁμως ὁ συγγραφεὺς - καθηγητῆς κατώρθωσε νὰ περιλάβῃ εἰς αὐτὸ τὰς κυριώτερας και πλέον βασικὰς κατακτήσεις τῆς, αἱ ὁποῖαι παρουσιάζουν πράγματι πολὺ τὸ ἐνδιαφέρον, ὄχι μόνον διὰ τὸν εἰδικὸν ἔρευνητὴν, ἀλλὰ και τὸν γενικῆς μορφώσεως ἄνθρωπον, ὁ ὁποῖος θὰ πρέπει νὰ εἶναι κατατοπισμένος εἰς τὰς συγχρόνους ἐξελίξεις τῶν φυσικῶν ἐπιστημῶν.

Μάλιστα σήμερα πού τὸ ἐνδιαφέρον τοῦ κοινού ἔχει στραφῆ, και δικαίως, πρὸς τὰς κατακτήσεις τῆς πειραματικῆς και θεωρητικῆς Φυσικῆς, ἐχρειάζετο νὰ ἐμφανισθῆ ἓνα τοιοῦτον ἔργον, ὑπευθύνως γραμμένον ἀπὸ εἰδικῶν ἐπιστήμονα. Εἰς αὐτὸ θίγονται ὅλα τὰ βασικὰ ζητήματα τῆς Φυσικῆς: Αἱ θεωρίαι περὶ ἐσωτερικῆς δομῆς τοῦ ἀτόμου τῆς ὕλης, ὅπως και τῆς φύσεως τῆς ἐνεργείας, αἱ θεωρίαι περὶ συστάσεως και τρόπου μεταδόσεως τοῦ φωτός, ἠλεκτρομαγνητικῆς θεωρίας, ἀνακάλυψις τοῦ ραδιοῦ, τοῦ ἠλεκτρονίου, πρωτονίου, νετρονίου, μεσοτρονίου, ἀντιπρωτονίου κ.λ.π. ἐκτιθενται μὲ σαφῆνειαν, ἀκριβειαν, ἀλλὰ και κατὰ τρόπον ἁπλοῦν.

Ὁ σ. εὐρίσκει τὴν εὐκαιρίαν νὰ θίξῃ και φιλοσοφικὰ θέματα, διότι εἶναι φυσικόν, ὁ ἀσχολούμενος μὲ τὴν ἱστορίαν τῶν Ἐπιστημῶν

τούτων, νὰ ἐξέρχεται κάπως τῶν στενῶν ὁρίων και πλαισίων, τὰ ὁποῖα διαγράφει ἡ αὐστηρῶς ἐπιστημονικῆ ἔρευνα και νὰ θεωρῆ τὰ γεγονότα ἀπὸ μιᾶς γενικωτέρας ἀπόψεως. Εἶναι ἄλλως τε τοῦτο και δείγμα τῶν καιρῶν - τῆς ὀριμάνσεως τῶν ἐπιστημῶν διὰ νὰ ἀσχολῶνται και μὲ τοιαῦτα θέματα. Δι' αὐτὸ και ἐκθέτει εἰς τὸ τέλος τὰ συμπεράσματα τῶν κατακτήσεων, ὅπως ἐπίσης τὰς εἰσαχθεῖσας νέας ἐννοίας και τῆ νέαν φιλοσοφίαν τῆς Φυσικῆς, τὰ ὁποῖα παρουσιάζουν ἰδιαίτερον ἐνδιαφέρον. Καὶ πράγματι δίδει μιαν εἰκόνα ἀντικειμενικῆν και λίαν ἀντιπροσωπευτικῆν τῶν καταστάσεων και τῶν κατεθύνσεων, αἱ ὁποῖαι ἐπικρατοῦν σήμερα εἰς τὴν φυσικὴν ἔρευναν και τὴν θεωρητικὴν θεμελιῶσιν αὐτῆς.

Τὸ βιβλίον τοῦτο ἀξίζει νὰ διαβασθῆ ἀπὸ πολλούς, και ἀπὸ τοὺς εἰδικούς θὰ ἐλέγαμεν, διότι συχνὰ και αὐτοί, ἀπησχολημένοι μὲ τὴν εἰδικὴν ἔρευναν, δὲν ἔχουν τὴν εὐκαιρίαν νὰ ἴδουν ἐξ ἀπόπτου τὸ μῆκος τῆς διανυθείσης ὁδοῦ, και νὰ θαυμάσουν τὴ ποικιλίαν και τὴν ἀξίαν τῶν ἐπιτευχθειῶν κατακτήσεων.

Δ. Κ.

Γ. Παλατιολόγου, Γεν. Διευθυντοῦ Μαρασλείου Παιδαγωγικῆς Ἀκαδημίας, «'Ἡ ἀντίθεσις ἐν τῇ ψυχολογικῇ ἔρευνῃ». Ἐκδ. Γη σ. 256, Ἀθῆναι 1956.

Τοῦ ἔργου τοῦτου εἶχε γίνῃ εὐρεία κριτικὴ ἀνάλυσις εἰς τὴν Βαν ἔκδοσιν του ('Ακτῖνες 1949 σ. 201 - 202). Ἡ Γη ἔκδοσις ἔχει ἐπὶ πλέον μερικὰς προσθήκας ὡς πρὸς τὰς μεθόδους τῆς ψυχολογικῆς ἔρευνῆς, ἥτις περὶ τῆς αὐτοπαρατηρησίας, τῆς ἑτεροπαρατηρησίας, τῆς πειραματικῆς μεθόδου και τῆς μεθόδου τῆς κατανοήσεως και ἐρμηνείας τοῦ πνευματικοῦ βίου τοῦ ἀνθρώπου. Ἡ εὐμενὴς ὑποδοχὴ και κριτικὴ τῆς ὁποίας

Γιατὶ εἶναι ἡ ἀνάγκη τῆς παρουσίας Του μεγάλῃ!

...Τουλάχιστον οἱ φοιτητικὲς μας ψυχὲς ψηλαφοῦν τὴν ἀνάγκη αὐτή. Γι' αὐτὸ και ἔκαναν προσευχὴ τὸ ψηλάφισμά τους...

ΑΣ ΤΟ ΠΡΟΣΕΞΟΥΜΕ

Τώρα μὲ τὴν αὐξήσει τοῦ ἀριθμοῦ τῶν φοιτητῶν ὀρισμένες σχολὲς παρουσιάζουν στὶς αἰθούσες των, ὅταν μάλιστα γίνονται συνδιδασκαλία, ἓνα θέαμα ὄχι και τόσο εὐχάριστο!

Συμπύξεις, μεταβολὲς σχολοπατιῶν σὲ «ἀναπτυχτικὰ» καθίσματα, συνεχεῖς ὀρθοστάσεις, ἀπονηχτικὴ ἀτμόσφαιρα.

Κι' ὅλ' αὐτὰ δημιουργοῦν ἓνα ἐντελῶς ἀκατάλληλο γιὰ μιὰ πανεπιστημιακὴ διδασκαλία κλίμα. Ὅχι μονάχα δὲν ἐπιτυγχάνεται ὁ σκοπὸς τοῦ μαθήματος, ἀλλὰ δημιουργοῦνται και σοβαρότερα προβλήματα. Γιατὶ ὁ φοιτητῆς, πού δὲν βρίσκεται μέσα σὲ ἀκτίνα ἐλέγχου τοῦ καθηγητοῦ, μὴ μπορῶντας νὰ παρακολουθήσῃ, εὐκόλα παρασύρεται στὸ νὰ σκοτώσῃ τὴν ὥρα μὲ κάτι ἄλλο - ποικίλου περιεχομένου συζητήσεις, ἀναγνώσεις, μὲ τὸ ἀνοιγμα κάποτε κι' αὐτῆς τῆς τράπουλας.

Ἡ λύσις εἶναι δύσκολη, ἀλλὰ λύσις πρέπει νὰ βρεθῆ.

Τουλάχιστον ἂς μὴ γίνεταῖ συνδιδασκαλία! κάτι εἶναι κι' αὐτό.

Ο ΕΝΤΕΤΑΛΜΕΝΟΣ

ἔτυχεν ἡ προηγουμένη ἔκδοσις προδικάζει καὶ περὶ τῆς ἤδη ἐν κυκλοφορίᾳ, ἡ ὁποία εὐχόμεθα νὰ συμβάλῃ εἰς τὴν προαγωγὴν τῶν ψυχολογικῶν καὶ παιδαγωγικῶν ἐρευνῶν ἐν Ἑλλάδι.

Δ. Κ.

E. T. Bell: Men of Mathematics, Vol. I - II, Pelican Books, London 1953.

E. T. Bell: Mathematics Queen and Servant of Science, London 1952.

H. Hartmann: Schöpfer des neuen Weltbildes, — Grosse Physiker unerer Zeit — Athenäum Verlag, Bonn 1952.

Καὶ τὰ τρία αὐτὰ ἔργα παρουσιάζουν ἓνα κοινὸν χαρακτηριστικόν, μολοντί ἀναφέρονται εἰς δύο διαφορετικοὺς κλάδους τῆς ἐπιστήμης, τὰ Μαθηματικά καὶ τὴν Φυσικὴν. Τὸ κοινὸν γνώρισμα εἶναι τοῦτο: "Ὅτι δίδουν εἰς ἀδράς γραμμάς, τὴν ἐπιστημονικὴν δρᾶσιν ἐξεχουσῶν προσοπικότητων αἱ ὁποῖαι εἰργάσθησαν, διὰ μέσου τῶν αἰώνων, διὰ νὰ προαχθῇ ἡ μαθηματικὴ σκέψις καὶ ἡ πειραματικὴ ἔρευνα, συγχρόνως ὅμως προσέφεραν πολλὰ διὰ τὴν δημοσίωσιν μιᾶς ὑγιούς κοσμοθεωρίας, ἥτις ἔχει μόνον δὲν στερεῖται τῶν ἀπαραιτήτων πνευματικῶν θεμελιῶν καὶ προϋποθέσεων, ἀλλὰ στηρίζεται πολὺ ἐπ' αὐτῶν.

Διότι, ὅταν παρουσιάζεται ὁ βίος καὶ τὸ ἔργον μαθηματικῶν τῆς περιουσίας τῶν: Ἀρχιμήδους, Descartes, Fermat, Pascal, Newton, Leibniz, Gauss, Lobatchewsky, Abel, Hamilton, Boole, Riemann, Poincaré, Cantor καὶ πολλῶν ἄλλων διασημῶν ἐργατῶν τῆς ἐπιστήμης τῶν ἀριθμῶν καὶ τῶν σχημάτων ἢ ὅταν, — διὰ τοῦ τρίτου ἔργου — δίδεται μιᾶς ζωντανῆς εἰκόνα τῶν ἐξελλίξεων τῆς Φυσικῆς κατὰ τὴν τελευταίαν 50ετίαν τὴν ὁποίαν ἐδημιούργησαν προσωπικότητες τῆς ἀξίας τῶν: Röntgen, ζεύγους Curie, Marconi, Planck, Einstein, Ruthford, von Laue, D. Hann, Bohr, Heisenberg, L. de Broglie κ.λ.π., ὁ ἀναγνώστης εἰσάγεται εἰς ἓνα νέον κόσμον καὶ οὕτως βοηθεῖται ἐξαιρετικὰ εἰς τὸ νὰ σχηματίσῃ μιαν πλήρη εἰκόνα περὶ τοῦ ἀνθρώπου καὶ τοῦ σύμπαντος. "Ὅχι δὲ μόνον τοῦτο. Ἄλλ' ἀκόμη θὰ πληροφορηθῇ πῶς εἰς τὴν διάνοιαν πολλῶν ἐκ τῶν πρωτοεργατῶν τούτων τῆς ἐπιστήμης ἦσαν ζωηρά, γενικώτερα πνευματικὰ ἐνδιαφέροντα, καὶ πῶς ἀντιμετώπιζαν οὕτοι πλείστα ὅσα θέματα καὶ ἐκδηλώσεις τῆς ζωῆς. Ζητήματα δηλαδὴ τὰ ὁποῖα—τόσον στενῶς συνδεδεμένα μετὰ τὴν ἀνθρωπίνην ὑπόστασιν— συνήθως θεωροῦνται ὅτι εἶναι ξένα πρὸς τὴν αὐστηρὰν ἐπιστημονικὴν ἔρευναν καὶ ἐνασχόλησιν τοῦ ἀνθρώπου. Τὸ παράδειγμα τῶν

πρωτοεργῶν ἐρευνῶν τῶν μαθηματικῶν καὶ φυσικῶν ἐπιστημῶν, οἱ ὁποῖοι συνεδύαζον τὴν πειραματικὴν σπουδὴν μετὰ τὴν φιλοσοφικὴν σκέψιν καὶ τὴν μελέτην τῶν θεμελιῶν τῆς θεωρίας τῶν γεωμετρικῶν σχημάτων καὶ τῶν ἀριθμῶν μετὰ τὸν μεταφυσικὸν στοχασμὸν, ἔχουν πολλὰ νὰ προσφέρουν.

Τὸ δεύτερον ἐκ τῶν ὡς ἄνω ἔργων—Τὰ Μαθηματικὰ βασιλεία καὶ ὑπέρτης τῆς Ἐπιστήμης—εἰδικώτερον, μολοντί θίγει πλείστα θέματα καθαρῶς μαθηματικά, ἐπιτυγχάνει ὁμως τοῦ σκοποῦ του, διότι εἶναι γραμμένον κατὰ τρόπον ἀπλοῦν καὶ δύναται νὰ τὸ παρακολουθήσῃ καὶ ὁ γενικῆς μορφώσεως ἀναγνώστης. "Ὅχι δὲ μόνον τοῦτο. Κινεῖ τὸ ἐνδιαφέρον του καὶ προσελκύει ἀμέριστον τὴν προσοχὴν του, τὸν ὀδηγεῖ δὲ μέχρι τῶν θεμελιῶν τῆς ἐπιστήμης τῶν ἀριθμῶν, ὅποτε τοῦ διεγείρει γενικώτερας περὶ τῆς καθόλου γνώσεως σκέψεις. Μολοντί δὲ ὁ συγγραφεὺς δὲν διακρίνει τόσον εὐμενῶς πρὸς τὰς γενικώτερας ἀντιλήψεις τῶν θεμελιωτῶν τῆς μαθηματικῆς ἐπιστήμης, δὲν δύναται νὰ παρασιώπησῃ τὰς γενικώτερας ἀπόψεις τῆς ὁποίας οὗτοι ἐκθέτουν, κυρίως εἰς τὸ πρῶτον ἐκ τῶν ὡς ἄνω δημοσιευμάτων. Ὁ προσεκτικὸς ἀναγνώστης διαβλέπει διὰ μέσου τῶν κειμένων τὴν ἀνωτέραν γραμμὴν, τὴν πνευματικὴν, ἥτις τόσον δημιουργικὴ καὶ τόσον καθοδηγητικὴ παρουσιάζεται διὰ μέσου τῶν αἰώνων.

Κ. ΠΕΝΤΕΛΙΚΟΣ

«Χρονικὰ τῶν Τσακῶνων». — Τόμος πρῶτος. Ἀθῆναι 1956.

Δὲν εἶναι ἀπλῶς μιᾶ ἐπαινετὴ προσπάθεια ἡ ἔκδοσις τοῦ πρώτου τόμου τῶν «Χρονικῶν τῶν Τσακῶνων» ἀπὸ τοῦ «Ἀρχεῖου τῶν Τσακῶνων», ἀλλὰ μιᾶ σημαντικῆς συμβολῆς γιὰ τὴν περυσιολογῆ λαογραφικῶ ὑλικῶ καὶ ἱστορικῶν στοιχείων, ποῦ ἔχουν σχέση μετὰ τὸ κομμάτι αὐτὸ τῆς Ἑλληνικῆς πατρίδος. Οἱ κατὰ πάντα προσεγμένους μελέτες ἐξεχόντων Τσακῶνων ποῦ συμπεριελήφθησαν σὲ τοῦτο τὸν τόμο, δικαιοῦν αὐτὴ τὴν ἀπόψιν. Μετὰ αὐτὸν τὸν τρόπον πορεῖ κανεὶς νὰ παρακολουθήσῃ καὶ νὰ γνωρίσῃ πολὺ καλὰ τοὺς ἱστορικοὺς ἐκείνους τόπους τῆς Πελοποννήσου ποῦ ἐπαίξαν ἓνα τόσο σημαντικό ρόλο στὴν πορεία τῆς ἑλληνικῆς ἱστορίας καὶ εἰδικώτερα στὰ χρόνια τῆς Ἐπαναστάσεως.

Νομίζω τέτοιου εἶδους προσπάθειες, ὅπως τοῦ Ἀρχεῖου τῆς Τσακωνιάς, θὰ πρέπει νὰ χαίρετιζονται μετὰ εὐκρινῆ ἀισθήματα ἀπὸ ὅλους, ὅσοι ἐνδιαφέρονται γιὰ τὴν πνευματικὴν πρόδοσιν γενικώτερα καὶ νὰ εὐχόμεθα νὰ βροῦν μιμητῆς καὶ σὲ ἄλλα μέρη.

Κ. ΔΑΜ.

Περιοδικὸν «Ἀκτίνες», ὄργανον τῆς «Χριστιανικῆς Ἐνώσεως Ἐπιστημόνων». Ἐκδόσις Χριστ. Ἐνώσεως Ἀκτίνες. Γραφεῖα: ὁδὸς Καρύτου 14, Ἀθῆναι (1) Τηλ. 35-023.—Θεσ/νίκης: Ἀγ. Σοφίας 38.—Πειραιῶς: Φίλωνος 34α.—Ἰππευθίνης: Γ. Δ. Ἰατρίδης, κατοικία Ἀριστοφάνους 10, Ἀθῆναι (1).—Ἐτησίαν συνδρομὴ δρχ. 45, ἔξωτ. δολλ. 3.—Προστ. τυπογραφείου: Δ Παπακωνσταντίνου, Μαυρομυχάλη 176.—Χειρόγραφα, δημοσιεύμενα ἢ μὴ, δὲν ἐπιστρέφονται.